

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIEN
BRUSSEL



OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2009



Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL



OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2009



Brusselse armoederapporten

De inhoud van het Brussels armoederapport werd vastgelegd in de ordonnantie "betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" van 20 juli 2006.

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn werd belast met de uitwerking ervan.

De rapporten worden verspreid via de website (www.observatbru.be) en op eenvoudig verzoek.

Elk rapport mag worden gekopieerd, mits vermelding van de bron.

Reeds verschenen Brusselse armoederapporten

2008

Welzijnsbarometer
Thematisch rapport: armoede en (ver)ouderen
Externe bijdragen
Brussels actieplan armoedebestrijding
Synthese van het rondetafelgesprek

2007

Welzijnsbarometer
Externe bijdragen

2006

Welzijnsbarometer
Opvolging van de parlementaire aanbevelingen
1998-2001-2004

2005

Welzijnsbarometer

2004

"9^{de} armoederapport"
Deel 1: armoede-indicatoren, gebrek aan
inkomsten en overmatige schuldenlast
Deel 2: verslag van het rondetafelgesprek van 12
oktober 2004

2002

"8^{ste} armoederapport"
Deel 1: armoede-indicatoren, armoede en
huisvesting
Deel 2: verslag van het rondetafelgesprek van 26
september 2003

2000

Armoederapport 2000: armoede-indicatoren,
opvolging van 4 parlementaire aanbevelingen
Verslag van het rondetafelgesprek van 10 mei
2001

1999

Armoederapport 1999: armoede-indicatoren

Gelieve op volgende wijze naar deze publicatie te verwijzen:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Welzijnsbarometer,
Brussels armoederapport 2009, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2009

COLOFON

Het Brussels armoederapport 2009 bestaat enkel uit de jaarlijkse actualisatie van de Welzijnsbarometer. In 2010 zal het Brussels armoederapport weer uit 5 delen bestaan:

de Welzijnsbarometer (jaarlijks),

het Thematisch rapport "dak- en thuislozen" (tweejaarlijks)

de Gekruiste blikken (tweejaarlijks)

het Brussels actieplan armoedebestrijding (tweejaarlijks) en

de Synthese van de rondetafel (tweejaarlijks)

Auteurs:

Truus Roesems, Gille Feyaerts

Lay-out:

Centre de Diffusion de la Culture Sanitaire asbl: Nathalie da Costa Maya

Depotnummer:

D/2009/9334/14

Voor meer informatie:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Louizalaan 183 – 1050 Brussel

Tel.: 02/552 01 89

observat@ggc.irisnet.be

www.observatbru.be

Truus Roesems

Tel.: 02/552 01 57

troesems@ggc.irisnet.be

Gille Feyaerts

Tel.: 02/552 01 55

gfeyaerts@ggc.irisnet.be

INHOUDSTAFEL

1.	Inleiding	7
2.	De indicatoren.....	8
3.	Demografische context.....	9
3.1	Evolutie van de bevolking.....	9
3.2	Bevolkingsstructuur naar leeftijd en geslacht	10
3.3	Samenstelling van de huishoudens	12
3.4	Multiculturaliteit.....	13
4.	Socio-economische kenmerken van de bevolking	14
4.1	Algemene socio-economische situatie van de bevolking	14
4.2	Inkomen en inkomensbron	15
4.2.1	Leven onder de armoederisicogrens.....	15
4.2.2	Mensen met een laag inkomen (RVV en OMNIO).....	16
4.2.3	Belastbaar inkomen	18
4.2.4	Inkomen uit de sociale zekerheid of sociale bijstand.....	20
4.2.4.1	Het bedrag van de minimumuitkeringen.....	20
4.2.4.2	Aantal mensen met een vervangings- of minimuminkomen	22
4.2.4.3	OCMW-steun	23
4.2.5	Mensen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid	28
4.2.6	Overmatige schulden	31
4.2.7	Inkomsten van de gemeenten uit personenbelastingen en onroerende voorheffing	33
4.3	Arbeidsmarkt	34
4.3.1	Tewerkstelling	34
4.3.2	Actief op de arbeidsmarkt	38
4.3.3	Werkloosheid	40
4.4	Recente evolutie van de werkloosheid en de OCMW-uitkeringsgerechtigden	53
4.4.1	Stijgende werkloosheid	53
4.4.2	Leefloongerechtigden	56

5.	Huisvesting	57
5.1	Sociale huisvesting en aanverwante	57
5.2	Private huurmarkt	57
5.3	Financiële toegankelijkheid	58
5.4	Dak- en thuisloosheid	59
6.	Gezondheid	60
6.1	Sociale gezondheidsongelijkheden vanaf de geboorte	60
6.2	Sociale gezondheidsongelijkheden treffen alle leeftijden	63
7.	Onderwijs en vorming	64
7.1	Schoolse vertraging	64
7.2	Lage scholing bij jongeren tussen 18 en 24 jaar	66
7.3	Lage scholing bij volwassenen (25 jaar en ouder)	67
8.	Maatschappelijke integratie en participatie	71
9.	Woordenlijst	72
10.	Referenties	77
11.	Conclusie en samenvatting	78

I. INLEIDING

Dit document is de vijfde versie van de Welzijnsbarometer, waarin een reeks indicatoren worden verzameld die betrekking hebben op verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest. De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument. De Welzijnsbarometer is een onderdeel van het Brussels armoederapport en verschijnt jaarlijks.^[1]

Het is niet mogelijk om alle dimensies van armoede in dit instrument te vatten. Armoede kan niet samengevat worden in enkele cijfers. Het is een complexe en veranderende realiteit, enkel te begrijpen door het samenbrengen van verschillende benaderingen – waaronder de perceptie van mensen die zelf betrokken zijn – en door rekening te houden met de tijdsdimensie.

We presenteren de meest recente momenteel beschikbare gegevens. Wanneer er geen nieuwe cijfers beschikbaar zijn sinds de Welzijnsbarometer 2008, worden de bevindingen uit deze barometer gesynthetiseerd of herhaald.

De keuze van de voorgestelde gegevens weerspiegelt de actuele beschikbaarheid van de gegevens (heel wat gegevens zijn nog niet beschikbaar) en de actuele kwaliteit van de gegevens (bepaalde bestaande gegevens zijn onvoldoende gevalideerd om in het kader van een barometer gebruikt te worden).

Andere publicaties van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn zijn complementair en verruimen het beeld van de Brusselse situatie (Gezondheidsindicatoren, Welzijns- en Gezondheidsatlas, Fiches per gemeente, de

Dossiers van het Observatorium, de indicatoren op de website). Al deze publicaties zijn te raadplegen en te downloaden op de website www.observatbru.be.

De Welzijnsbarometer is bovendien complementair aan andere publicaties van Brusselse overheden, zoals de Monitoring van de wijken (www.wijkmonitoring.irisnet.be), de conjunctuurbarometer en de statistische indicatoren van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), de rapporten van het Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, ...

«De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument.»

[1] Zie ordonnantie van 20/7/2006 betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, te raadplegen op www.observatbru.be.

2. DE INDICATOREN

De Welzijnsbarometer verzamelt de meest relevante en beschikbare indicatoren met betrekking tot armoede in het Brussels Gewest. Hiervoor worden heel wat verschillende gegevensbronnen benut: Rijksregister^[2], Wachtregister, Kruispuntbank Sociale Zekerheid, Observatiecentrum voor de huurprijzen, Actiris, Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke integratie, Arbeidskrachtenenquête, EU-SILC, ... Er wordt hierbij zoveel mogelijk rekening gehouden met de wensen van de Verenigde Vergadering van de GGC.

Naast de indicatoren voor het Brussels Gewest, worden ook de cijfers voor België zoveel mogelijk opgenomen, wat toelaat het gewest te situeren in de Belgische context. Waar de gegevens het toelaten, vergelijken we het Brussels Gewest met de andere grote Belgische steden (Antwerpen, Gent, Liège en Charleroi) en niet met de andere gewesten, aangezien de stedelijke context de indicatoren sterk beïnvloedt. Enkel wanneer geen gegevens per stad beschikbaar zijn, wordt het Brussels Gewest met Vlaanderen en Wallonië vergeleken.

Een ander criterium bij de keuze van indicatoren is de mogelijkheid om vergelijkingen te maken met de andere lidstaten van de Europese Unie. Op vraag van de Europese Unie schrijven alle Europese lidstaten een driejaarlijks Strategisch rapport Sociale bescherming en Insluiting. Het Nationaal Actieplan Sociale Inclusie (NAPinCl) maakt deel uit van dit Strategisch Rapport. Wanneer mogelijk worden de indicatoren uit het NAPinCl weergegeven in deze Welzijnsbarometer, aangeduid met de vermelding (NAPinCl).

«Indicatoren die berekend worden op basis van enquêtes kunnen soms weinig nauwkeurig zijn omwille van te kleine steekproeven. Anderzijds wordt de werkelijkheid bij administratieve gegevens soms onderschat omdat mensen buiten deze statistieken vallen.»

De meeste NAPinCl-indicatoren zijn echter gebaseerd op gegevens die afkomstig zijn van enquêtes (vooral EU-SILC en de Arbeidskrachtenenquête). De nauwkeurigheid van de resultaten is afhankelijk van de grootte van de steekproeven van de enquêtes. Voor indicatoren op Belgisch niveau zijn die steekproeven voldoende groot, maar niet altijd voor het Brussels Gewest.^[3] Dit is de reden waarom in deze welzijnsbarometer niet kan worden ingegaan op de evolutie van heel wat interessante

indicatoren (armoederisicopercentage, tewerkstellingsgraad, scholing). Daarom gaan we zoveel mogelijk op zoek naar alternatieve bronnen – meestal administratieve gegevens – om gelijkaardige indicatoren op basis van meer betrouwbare informatie te berekenen.

Indicatoren die berekend worden op basis van enquêtes kunnen soms weinig nauwkeurig zijn omwille van te kleine steekproeven. Administratieve gegevens hebben het voordeel dat ze vrij volledig zijn omdat ze alle personen bevatten die aan een bepaald administratief criterium voldoen (bijvoorbeeld alle personen die ingeschreven zijn in het Rijksregister, alle personen die zijn ingeschreven als werkzoekenden, alle personen die een leefloon ontvangen, ...). Het nadeel is dat de werkelijkheid soms wordt onderschat omdat mensen buiten de administratieve statistieken vallen.

[2] Woorden die in het grijs worden weergegeven, worden verder uitgelegd in de woordenlijst achteraan in dit document.

[3] Aan de hand van de berekening van betrouwbaarheidsintervallen kan de nauwkeurigheid worden ingeschat. De betrouwbaarheidsintervallen zijn echter niet altijd beschikbaar en men moet dus voorzichtig zijn bij de interpretatie van de evolutie tussen verschillende jaren.

3. DEMOGRAFISCHE CONTEXT

3.1 Evolutie van de bevolking

Op 1 januari 2008 telde het Brussels Gewest officieel 1 048 491 inwoners (505 963 mannen en 542 528 vrouwen).

Naast de officiële bevolking telt het Brussels Gewest ook een aantal mensen die in Brussel wonen maar niet in het Rijksregister geregistreerd zijn (asielzoekers, studenten, diplomatiek personeel, mensen zonder wettig verblijf, ...).

De grootste groep gekende personen die niet bij de officiële bevolking geteld worden, zijn de asielzoekers of kandidaat-vluchtelingen die in een apart register, het wachtregister, ingeschreven worden. Op 1 januari 2008 telde het Brussels Gewest 17 180 personen in het wachtregister.

Voor sommige andere groepen bestaan slechts ruwe schattingen: 100 000 illegalen in België (Adriaenssens, 2009) waarvan een groot deel in het Brussels Gewest, 12 616 personen met diplomatiek statuut (Federale overheidsdienst Buitenlandse Zaken, 15/9/9) waarvan ongeveer 12 000 in het Brussels Gewest.

«Sinds meerdere jaren stijgt het aantal jonge kinderen sterk en ligt het geboortecijfer erg hoog.»

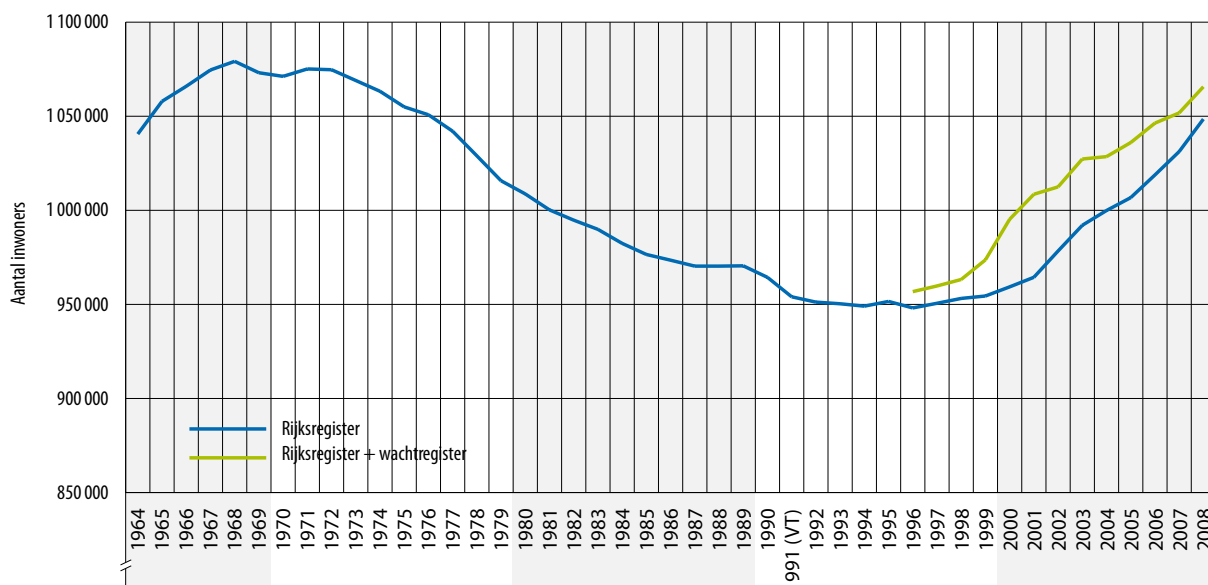
Sinds 1995 stijgt de Brusselse bevolking weer. Wanneer ook het wachtregister mee in rekening wordt genomen, bereikt het gewest bijna het maximumniveau van eind jaren 1960 (figuur 1).

Sinds meerdere jaren stijgt het aantal jonge kinderen sterk en ligt het geboortecijfer erg hoog. In 2008 telde het Brussels Gewest officieel 47 440 kinderen tussen 0 en 3 jaar en 125 141 kinderen van 3 tot en met 12 jaar.

Het werkelijk aantal kinderen is echter groter. Het aantal levende geboorten geregistreerd in het Rijksregister is immers lager dan het aantal levende geboorten geregistreerd in

de statistische geboorteformulieren. In 2007 werden er via de geboorteformulieren 17 414 levende geboorten geteld. Dat zijn 1 253 (7,8 %) geboorten meer dan de officiële cijfers van het Rijksregister (16 161). Een klein aantal (138 geboorten of 0,8 % van alle geboorten) betreft kinderen waarvan de moeder in het Brussels Gewest verblijft en geregistreerd is in het wachtregister.

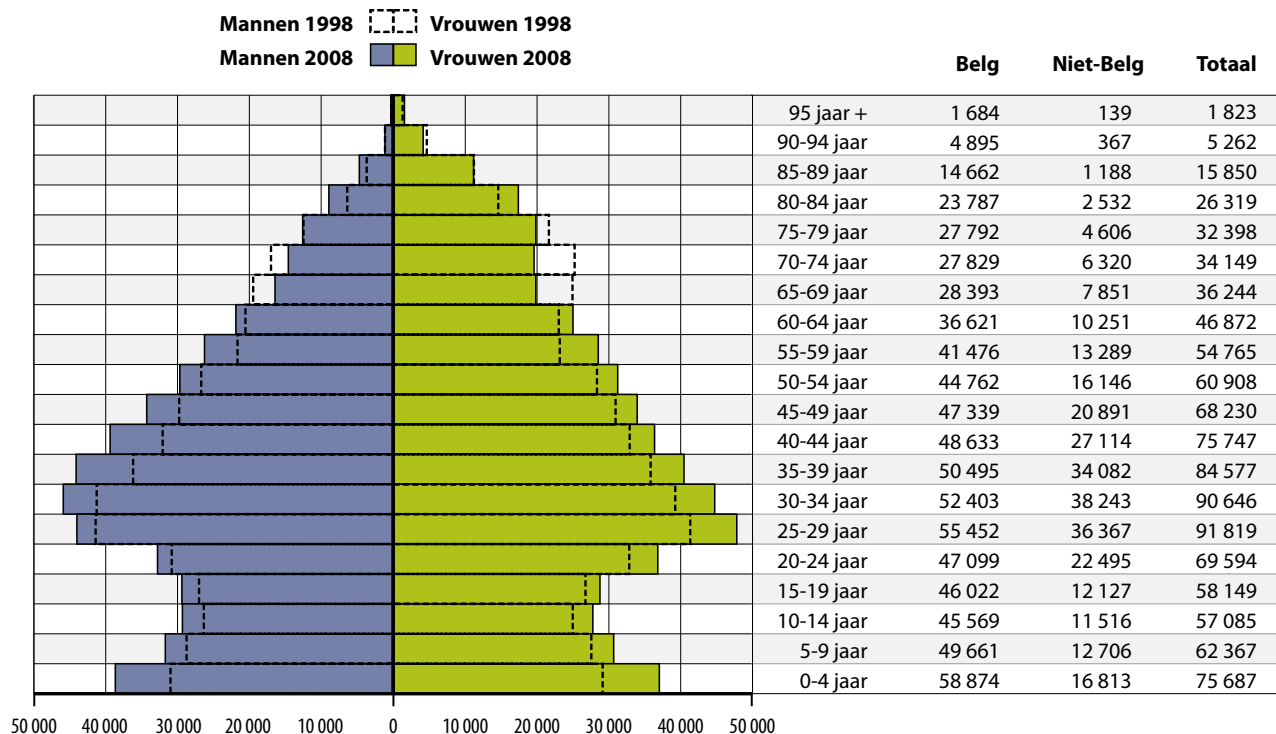
Figuur 1: Evolutie van de bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1964 – 2008



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 1964-2008, BISA, Wachtregister 1996-2007

3.2 Bevolkingsstructuur naar leeftijd en geslacht

Figuur 2: Bevolkingshistogram van het Brussels Gewest op 1/1/2008 en 1/1/1998



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

Tabel 1: Evolutie van de kenmerken van de Brusselse bevolking tussen 1998 en 2008

	Aantal			%		
	1998	2003	2008	1998	2003	2008
% < 3 jaar	36 936	41 239	47 440	3,9 %	4,2 %	4,5 %
% < 18 jaar	199 454	212 090	229 420	20,9 %	21,4 %	21,9 %
% < 20 jaar	221 450	234 000	253 288	23,2 %	23,6 %	24,2 %
% 18-64 jaar	589 949	622 685	667 026	61,9 %	62,8 %	63,6 %
% 20-64 jaar	567 953	600 775	643 158	59,6 %	60,6 %	61,3 %
% 65 jaar en meer	163 772	157 266	152 045	17,2 %	15,9 %	14,5 %
% 80 jaar en meer	43 064	45 294	49 254	4,5 %	4,6 %	4,7 %
				Indexen		
Verouderingsindex (≥ 65 jaar / 0-19 jaar)				74,0 %	67,2 %	60,0 %
Afhankelijkheidsindex (0-19 + ≥ 65 jaar) / (20-64 jaar)				67,8 %	65,1 %	63,0 %
Index van intensiteit van de veroudering (≥ 80 jaar / ≥ 65 jaar)				26,3 %	28,8 %	32,4 %

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

De Brusselse bevolkingsstructuur is jonger dan in de andere gewesten en de verjonging zet zich verder.

Tussen 1998 en 2008 steeg het aandeel jongeren en nam het aandeel mensen ouder dan 65 jaar^[4] af. Deze dubbele evolutie verklaart de voortzetting van de daling van de verouderingsindex (het aantal 65-plussers ten opzichte van het aantal jongeren t.e.m. 19 jaar) en de afhankelijkheidsindex, maar ook van de gemiddelde leeftijd (37,72 jaar in 2007). De intensiteit van de veroudering (het aantal 80-plussers ten opzichte van het aantal 65-plussers) blijft daarentegen gevoelig stijgen: tussen 2006 en 2008 steeg het aantal Brusselaars van 80 jaar en ouder met 1 407 personen, wat een toename betekent van 2,9 %.

[4] In het thematisch deel van het armoederapport 2008: "Armoede en (ver)ouderen" worden meer gedetailleerde gegevens opgenomen over de samenstelling van de oudere Brusselse bevolking en de (verwachte) evolutie.

3.3 Samenstelling van de huishoudens

Tussen 2006 en 2007 steeg het totaal aantal Brusselse huishoudens met 0,8 %. De spreiding naar het type huishouden veranderde nauwelijks.

Het Brussels Gewest telt verhoudingsgewijs minder paren zonder kinderen dan de andere Belgische grote steden.

Liège telt een groter aandeel alleenstaanden dan het Brussels Gewest (respectievelijk 54,1 % en 49,3 %). Charleroi, en in mindere mate ook Liège, tellen een groter aandeel alleenstaanden met kinderen dan het Brussels Gewest (respectievelijk 14,8 %, 11,4 % en 10,9 %).

Tabel 2: Aantal huishoudens per huishoudenstype (alternatieve tabel)^[5] in de Belgische grote steden op 1/1/2007

Huishoudenstype	Brussels Gewest	Antwerpen	Gent	Liège	Charleroi
Alleenstaande mannen	118 947	50 409	23 953	28 226	21 320
Alleenstaande vrouwen	128 742	51 554	25 175	26 070	20 069
Paar zonder kinderen	82 178	50 800	26 993	16 884	18 138
Paar met kinderen	106 178	47 248	24 950	16 256	20 252
Alleenstaande moeder met kinderen	47 068	16 247	8 041	9 921	12 347
Alleenstaande vader met kinderen	7 660	3 144	1 593	1 518	1 788
Andere	11 492	3 692	2 044	1 551	1 803
Totaal aantal private huishoudens	502 265	223 094	112 749	100 426	95 717

Bron: Studiedienst van de Vlaamse Regering

Tabel 3: Aandeel huishoudens per huishoudenstype (alternatieve tabel) in de Belgische grote steden op 1/1/2007

Huishoudenstype	Brussels Gewest	Antwerpen	Gent	Liège	Charleroi
Alleenstaande mannen	23,7 %	22,6 %	21,2 %	28,1 %	22,3 %
Alleenstaande vrouwen	25,6 %	23,1 %	22,3 %	26,0 %	21,0 %
Paar zonder kinderen	16,4 %	22,8 %	23,9 %	16,8 %	18,9 %
Paar met kinderen	21,1 %	21,2 %	22,1 %	16,2 %	21,2 %
Alleenstaande moeder met kinderen	9,4 %	7,3 %	7,1 %	9,9 %	12,9 %
Alleenstaande vader met kinderen	1,5 %	1,4 %	1,4 %	1,5 %	1,9 %
Andere	2,3 %	1,7 %	1,8 %	1,5 %	1,9 %
Totaal private huishoudens	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Bron: Studiedienst van de Vlaamse Regering

[5] In tegenstelling tot de tabellen van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, worden in deze tabellen niet enkel gehuwden als paar beschouwd, maar ook de ongehuwd samenwonenden.

3.4 Multiculturaliteit

In 2008 had 28,1 % van de Brusselse bevolking niet de Belgische nationaliteit ^[6]. Dit aandeel blijft licht stijgen in de loop van de jaren, aangezien het aantal niet-Belgen iets sneller toeneemt dan het aantal Belgen.

Iets meer dan de helft van de niet-Belgen (50,8 %) komen uit de 15 landen van de Europese Unie van vóór de uitbreiding in 2004 ^[7].

Onder de niet-Belgen blijft het aandeel Fransen (15,6 % van de niet-Belgen) het grootst. Hoewel het aantal Marokkanen afneemt, blijven ze nog steeds de tweede nationaliteit, gevolgd door de Italianen en de Spanjaarden die licht in aantal afnemen en de Portugezen die licht toenemen.

Na de toetreding van de 10 nieuwe EU-lidstaten in mei 2004 ^[8] zagen we dat de Poolse gemeenschap zich een plaats veroverde in de top 10 van meest voorkomende nationaliteiten in het Gewest. Net als in 2006 steeg het aantal Polen in 2007 opnieuw

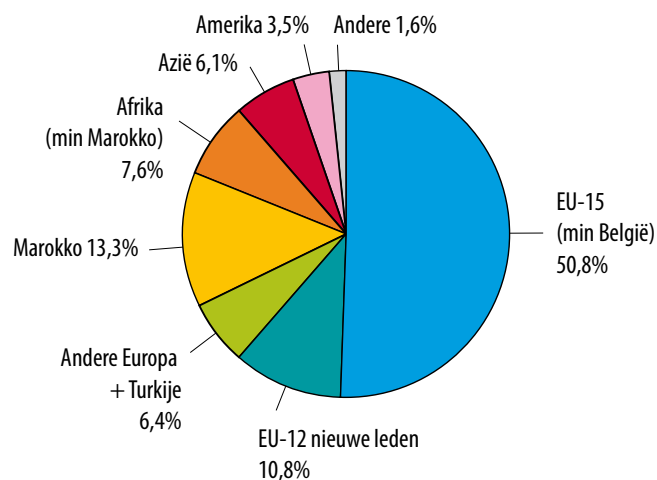
«Samen maken de inwoners uit de 12 nieuwe lidstaten van de Europese Unie reeds 10,8 % uit van de niet-Belgische bevolking.»

met bijna 3 000 (+22,8 %). De 9 andere nieuwe EU-nationaliteiten stegen in 2007 nog sneller dan in 2006, namelijk met bijna 800 mensen (+19,0 %).

Sinds 1 januari 2007 maken ook Roemenië en Bulgarije deel uit van de Europese Unie. Een jaar later is hun aantal in Brussel met meer dan de helft gestegen tot 8 718 Roemenen en 2 439 Bulgaren, waardoor ze respectievelijk de 9^{de} en de 15^e vreemde nationaliteit worden.

Samen maken de inwoners uit de 12 nieuwe lidstaten van de Europese Unie reeds 10,8 % uit van de vreemde bevolking (figuur 3).

Figuur 3: Verdeling van de niet-Belgische bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2008



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

Tabel 4: De voornaamste nationaliteiten in het Brussels Gewest op 1/1/2008

Nationaliteit	Aantal	Evolutie t.o.v. 2007	% van de totale bevolking	% van de niet-Belgische bevolking
België	753 448	+5 760	71,9 %	nvt
Frankrijk	46 006	+2 298	4,4 %	15,6 %
Marokko	39 095	-1 163	3,7 %	13,3 %
Italië	26 695	-58	2,5 %	9,0 %
Spanje	19 210	-216	1,8 %	6,5 %
Portugal	16 127	+201	1,5 %	5,5 %
Polen	15 645	+2 901	1,5 %	5,3 %
Turkije	10 516	-242	1,0 %	3,6 %
Duitsland	8 886	+316	0,8 %	3,0 %
Roemenië	8 718	+3 221	0,8 %	3,0 %
Verenigd Koninkrijk	8 607	+22	0,8 %	2,9 %
Griekenland	7 779	-252	0,7 %	2,6 %
Congo	7 411	+238	0,7 %	2,5 %
Andere	80 348	+4 250	7,7 %	27,2 %
Totale bevolking	1 048 491	+17 276	100,0 %	100,0 %

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

[6] Het betreft de huidige nationaliteit en niet de nationaliteit van origine. Als gevolg van naturalisatie heeft een groot deel van de geïmmigreerde gemeenschap de Belgische nationaliteit. De statistieken per nationaliteit maken het mogelijk om de meest recente migraties in het licht te stellen.

[7] EU-15: Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland, Zweden.

[8] EU-10 nieuwe leden in 2004: Cyprus, Hongarije, Malta, Polen, Letland, Estland, Litouwen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië.

4. SOCIO-ECONOMISCHE KENMERKEN VAN DE BEVOLKING

4.1 Algemene socio-economische situatie van de bevolking

Veel armoede-indicatoren worden berekend op basis van de socio-economische situatie van de bevolking, op individueel niveau of op niveau van het huishouden. Alvorens op zoek te gaan naar specifieke armoede-indicatoren trachten we een beeld te geven van de algemene socio-economische situatie van de Brusselse bevolking.

De socio-economische situatie wordt bepaald door de positie die de bevolking inneemt op de arbeidsmarkt (figuur 4). Men maakt een onderscheid tussen de actieve bevolking en de niet-actieve bevolking.

De actieve bevolking omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij werk vindt of niet. De actieve bevolking wordt opgesplitst in werkenden en werkzoekenden.

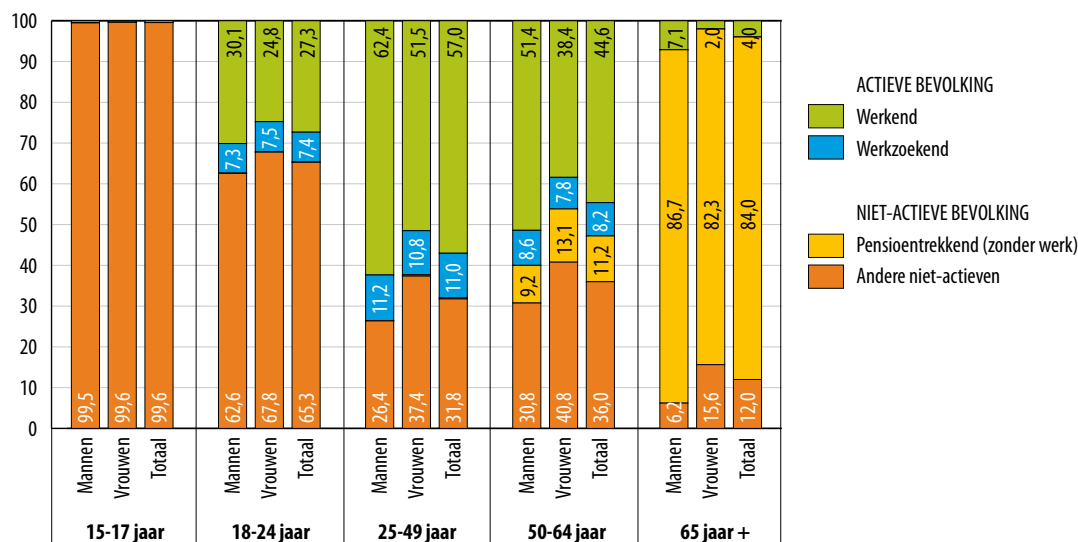
De **niet-actieve bevolking** bestaat uit gepensioneerden (zonder werk) en andere niet-beroepsactieven, verzameld in de restcategorie "andere niet-actieven". Deze groep is erg

divers en omvat onder andere studenten, huismoeders en –vaders, mensen die vrijgesteld zijn van de inschrijving als werkzoekende (omwille van familiale of sociale redenen, of voor het volgen van een beroepsopleiding), mensen die een leefloon of equivalent leefloon ontvangen en niet werken, voltijds bruggepensioneerden en mensen die arbeidsongeschikt verklaard zijn, ...

De socio-economische positie van een individu wordt sterk bepaald door de leeftijd, maar ook door het geslacht. Bij de jongvolwassenen (18-24) zijn de niet-actieven nog in de meerderheid (vooral studenten, maar ook gerechtigden op het leefloon of equivalent leefloon). Het aandeel actieven (werkenden en werkzoekenden) is het hoogst bij de Brusselaars tussen 25 en 49 jaar. Het percentage actieven ligt voor elke leeftijdscategorie telkens hoger bij de Brusselse mannen en het verschil neemt toe met de leeftijd.

«Veel armoede-indicatoren worden berekend op basis van de socio-economische situatie van de bevolking.»

Figuur 4: Socio-economische situatie van de Brusselse bevolking op 31/12/2007, naar leeftijd en geslacht



Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, gegevens op 31/12/2007

4.2 Inkomen en inkomensbron

4.2.1 LEVEN ONDER DE ARMOEDERISICOGRENS

De meest gebruikte armoede-indicator op internationaal niveau is het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicogrens (NAPincl).

In België komt de armoederisicogrens voor een alleenstaande overeen met een inkomen van € 10 540 per jaar of € 878 per maand in 2006. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen ligt de grens op € 1 142 per maand, voor een koppel met twee kinderen op € 1 845 per maand.

«De armoederisicogrens bedraagt € 878 per maand voor een alleenstaande.»

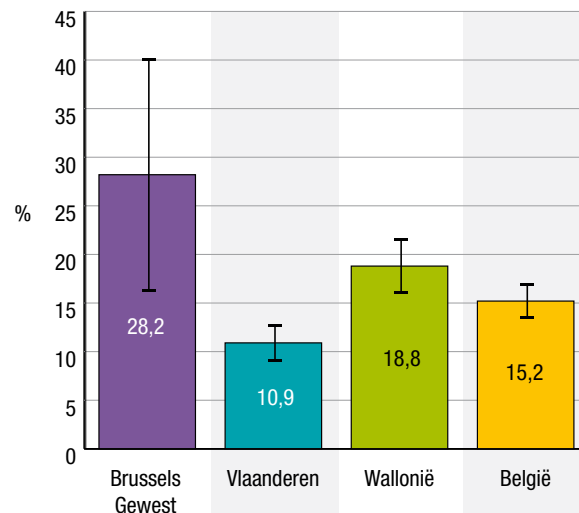
Figuur 5 toont aan dat Brussel het gewest is met het hoogste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens. Het armoederisicopercentage ligt tussen 16,3 % en 40,1 % en is significant groter dan in Vlaanderen^[9].

«Brussel is het gewest met het hoogste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens.»

Van de Brusselaars op actieve leeftijd (tussen 15 en 64 jaar), leeft een kwart onder de armoederisicogrens (tussen 22,0 en 27,3 %). Bij de Brusselse werklozen gaat het om iets minder van de helft (tussen 40,8 % en 50,0 %), een armoederisico dat dubbel zo groot is in Brussel dan in het land (26,2 %) (EU-SILC 2006; Cantillon e.a., 2007). Werkloosheid houdt duidelijk een groter armoederisico in dan tewerkstelling.

De **subjectieve inkomensindicator** (NAPincl), namelijk het aantal mensen in een huishouden dat volgens de referentiepersoon grote of zeer grote moeilijkheden heeft om rond te komen, is van dezelfde grootteorde als het armoederisicopercentage: 28,3 % in het Brussels Gewest. Dit percentage is bijna dubbel zo groot als het Belgische gemiddelde (15,3 %) en hoger dan in Wallonië (21,6 %) en Vlaanderen (9,6 %).

Figuur 5: Bevolking onder de armoederisicogrens per gewest, aandeel met betrouwbaarheidsintervallen, inkomens 2006



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2007

«Het percentage Brusselaars dat in een huishouden leeft met grote moeilijkheden om rond te komen is bijna dubbel groot dan het Belgisch gemiddelde.»

[9] Het armoederisicopercentage in Vlaanderen ligt tussen 9,1 % en 12,7 %, dat van Wallonië tussen 16,1 % en 21,5 % en dat van België tussen 13,5 % en 16,9 %. Het aandeel van de Brusselse bevolking onder de armoederisicogrens steeg, maar de stijging is niet statistisch significant (EU-SILC 2006 versus EU-SILC 2007).

4.2.2 MENSEN MET EEN LAAG INKOMEN (RVV EN OMNIO)

Tabel 5: Aantal en aandeel rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) en hun personen ten laste op 1 januari 2009

Leeftijd	Aantal gerechtigden				Aantal personen ten laste				Totaal
	0-19	20-64	65+	Totaal	0-19	20-64	65+	Totaal	
WIGW	582	12 042	21 600	34 224	7 584	5 109	2 260	14 953	49 177
OCMW-steuntrekker (ten laste genomen door de federale staat)	486	26 122	913	27 521	20 866	8 553	359	29 778	57 299
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag	1 ^[10]	256	10 323	10 580	790	1 307	1 305	3 402	13 982
Mensen met een handicap	4	10 304	6 357	16 665	3 441	2 768	892	7 101	23 766
Kinderen met verhoogde kinderbijslag	700	54	1	755	7	7		14	769
Oudere langdurig werklozen	27 ^[10]	10 398	180	10 605	4 898	4 562	216	9 676	20 281
OMNIO-statuut	20 978	20 959	305	42 242					42 242
Totaal	22 778	80 135	39 679	142 592	37 586	22 306	5 032	64 924	207 516
Leeftijd	% gerechtigden in de bevolking				% personen ten laste in de bevolking				Totaal
	0-19	20-64	65+	Totaal	0-19	20-64	65+	Totaal	
WIGW	0,2 %	1,9 %	14,2 %	3,3 %	3,0 %	0,8 %	1,5 %	1,4 %	4,7 %
OCMW-steuntrekker (ten laste genomen door de federale staat)	0,2 %	4,1 %	0,6 %	2,6 %	8,2 %	1,3 %	0,2 %	2,8 %	5,5 %
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag	0,0 %	0,0 %	6,8 %	1,0 %	0,3 %	0,2 %	0,9 %	0,3 %	1,3 %
Mensen met een handicap	0,0 %	1,6 %	4,2 %	1,6 %	1,4 %	0,4 %	0,6 %	0,7 %	2,3 %
Kinderen met verhoogde kinderbijslag	0,3 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
Oudere langdurig werklozen	0,0 %	1,6 %	0,1 %	1,0 %	1,9 %	0,7 %	0,1 %	0,9 %	1,9 %
OMNIO-statuut	8,3 %	3,3 %	0,2 %	4,0 %					4,0 %
Totaal	9,0 %	12,5 %	26,1 %	13,6 %	14,8 %	3,5 %	3,3 %	6,2 %	19,8 %

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid 2009, Rijksregister 2008

Het aantal rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of Omnio) is een alternatieve indicator op basis van administratieve gegevens voor het aantal mensen dat in financieel moeilijke omstandigheden leeft.

In totaal heeft 19,8 % van de totale Brusselse bevolking, als gerechtigde of als persoon ten laste, recht op een verhoogde tussenkomst (23,8 % van de 0-19 jarigen, 15,8 % van de 20-64 jarigen en 29,4 % van de 65-plussers).

Op 1/1/2009 hadden 42 242 Brusselaars recht op het Omnio-statuut, bijna een verdrievoudiging ten opzichte van vorig jaar.

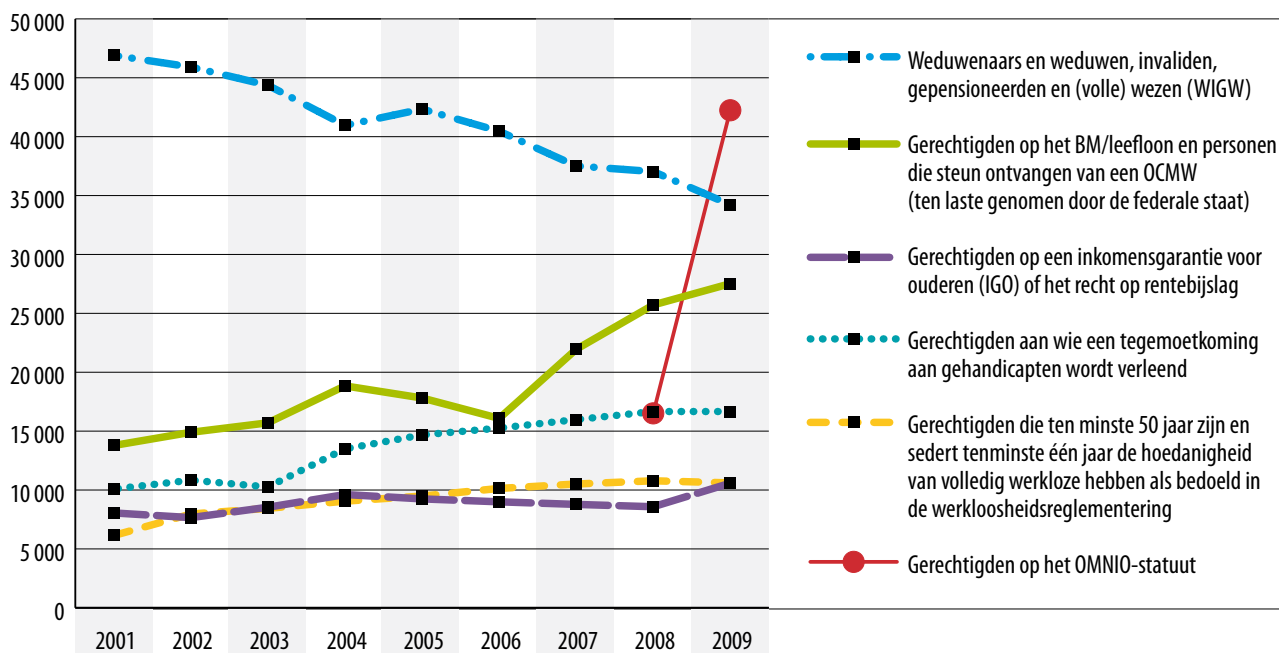
Deze enorme stijging is in grote mate te wijten aan een betere opname van het recht op dit statuut.

Het Omnio-statuut is sinds 1 april 2007 van toepassing en breidt het recht op het voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging uit naar verzekerden uit alle gezinnen met een laag inkomen. Het komt vooral mensen jonger dan 65 jaar ten goede (8,3 % van de 0-19-jarigen, 3,3 % van de 20-64-jarigen).

[10] Dit cijfer lijkt onmogelijk en is het gevolg van onnauwkeurigheden in de originele databank, die zelf het resultaat is van een complexe gegevensstroom met zeer veel actoren (RIZIV, mutualiteiten, RVP, FOD SZ, de OCMW's,...).

Figuur 6: Evolutie van het aantal belastingplichtigen die recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging in het Brussels Gewest, 2001-2009

Aantal gerechtigden



Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, 2001-2009

Ook twee andere categorieën rechthebbenden droegen bij tot de verdere stijging. Vooral de stijging bij OCMW-steuntrekkers en hun personen ten laste is indrukwekkend: na de forse stijging tussen 2006 en 2008 is dit aantal ook tussen 2008 en 2009 verder blijven stijgen (+3 072 mensen, een stijging van 5,9 %). Bij de gerechtigden op IGO steeg het aantal met 1 999 (+23 %). Het aantal gerechtigden met een WIGW-statuut bleef verder dalen (-8,5 %).

«Een vijfde van de totale Brusselse bevolking leeft in financieel moeilijke omstandigheden.»

4.2.3 BELASTBAAR INKOMEN

Op basis van de fiscale statistieken krijgen we een beeld op het belastbaar inkomen van de Brusselaars.

Tabel 6: Het gemiddeld en het mediaan netto belastbaar inkomen in € per jaar (inkomens 2006, aangifte 2007), Belgische grote steden

	Gemiddeld inkomen per aangifte	Mediaan inkomen per aangifte	Gemiddeld inkomen per inwoner
Brussels Gewest	22 537	15 932	11 999
Antwerpen	22 800	17 872	13 340
Gent	24 304	18 652	14 924
Liège	20 427	15 295	12 120
Charleroi	19 048	14 647	11 184
België	24 949	18 833	14 173

Bron: Algemene directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2007

In het Brussels Gewest daalde het gemiddeld en het mediaan inkomen **per aangifte** tussen 2005 en 2006. In de andere steden en het land was er een lichte stijging.

Het gemiddeld en mediaan inkomen per aangifte blijft lager in het Brussels Gewest dan in het land en de Vlaamse grote steden, maar hoger dan in de Waalse grote steden.

Achter de Brusselse cijfers gaan grote verschillen schuil tussen de verschillende gemeenten (een gemiddeld inkomen per aangifte van € 15 737 in Sint-Joost-ten-Node tot € 33 271 in Sint-Pieters-Woluwe, mediaan inkomen per aangifte van € 12 000 tot € 20 655 in dezelfde gemeenten) en vooral tussen de verschillende buurten^[11].

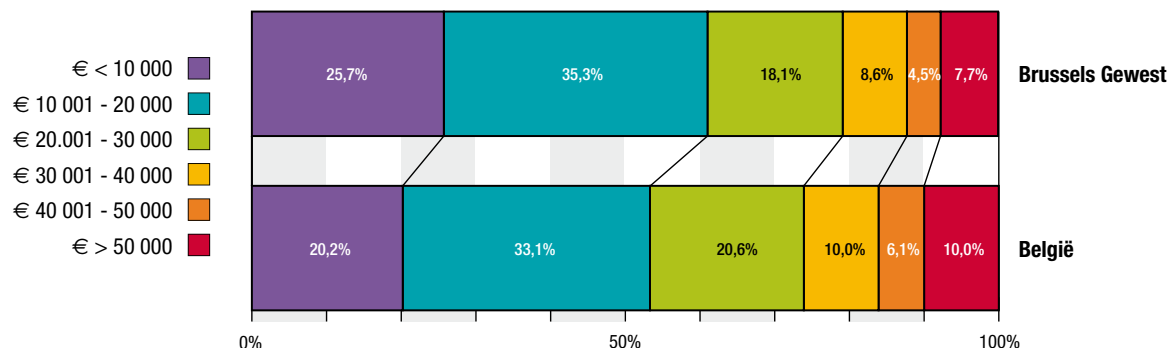
Het verschil tussen het gemiddeld en het mediaan inkomen per aangifte is groter in het Brussels Gewest (41 %) dan in de andere steden of het land. Dit betekent dat het gemiddeld inkomen per aangifte in Brussel sterker beïnvloed wordt door extreme (hoge) waarden.

«Het gemiddeld en mediaan inkomen per aangifte blijft lager in het Brussels Gewest dan in het land en de Vlaamse grote steden, maar hoger dan in de Waalse grote steden.»

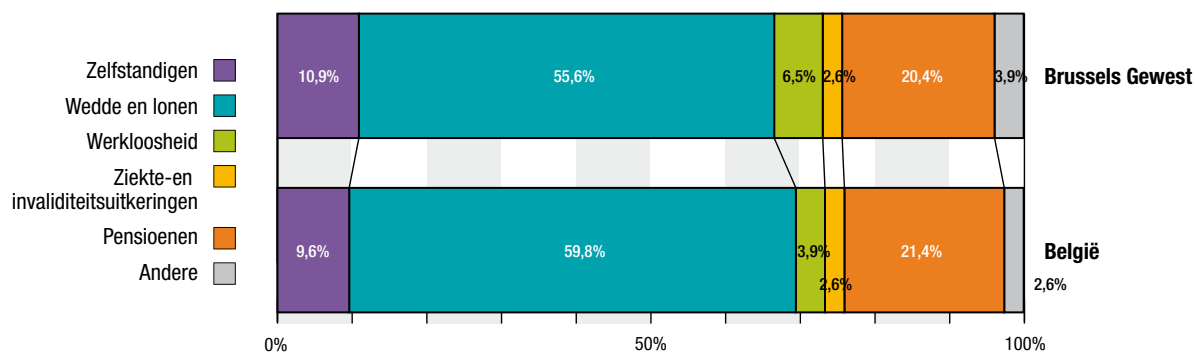
Het gemiddeld inkomen **per inwoner** steeg licht in alle grote steden en het land tussen 2005 en 2006 en blijft dan ook lager liggen in Brussel in vergelijking met de andere grote steden (behalve Charleroi) en het land.

De schijnbare tegenstelling tussen de daling van het gemiddeld inkomen per aangifte en de stijging van het gemiddeld inkomen per inwoner wordt verklaard door een snellere stijging van het aantal aangiften (+5,3 %) en het totaal bedrag van de aangiften (+5,0 %) in vergelijking met het aantal inwoners (+1,2 %).

[11] Zowel in de monitoring van de wijken als in de gemeentefiches zijn gedetailleerde gegevens op infra-gemeentelijke schaal opgenomen.

Figuur 7: Aantal aangiften naar inkomensklasse (inkomens 2006, aangiften 2007) in het Brussels Gewest en België


Bron: Algemene directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2007

Figuur 8: Inkomensbron (inkomens 2006, aangiften 2007) in het Brussels Gewest en België


Bron: Algemene directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2007

Inkomensklasse

Het Brussels Gewest telt een groter aandeel aangiften onder de € 20 000 en een ondervetegenwoordiging van de hogere inkomensklassen in vergelijking met het land (figuur 7).

De 10 % hoogste aangiften zijn goed voor 34,9 % van het totaal belastbaar inkomen. Dat is iets minder in het land (31,8 %), wat wijst op een grotere inkomensongelijkheid binnen het Brussels Gewest.

«De 10 % hoogste aangiften zijn goed voor een derde van het totaal belastbaar inkomen. Dat wijst op een grote inkomensongelijkheid in het Brussels Gewest.»

Inkomensbron

In het Brussels Gewest is 66,8 % van het totale belastbaar inkomen afkomstig uit arbeid (inkomsten uit zelfstandige arbeid en uit lonen), wat minder is dan in het land (69,4 %). Het aandeel inkomens uit werkloosheidsuitkeringen (6,5 %) ligt dan weer hoger in Brussel. Het hogere aandeel in de categorie "andere" heeft ten slotte te maken met een hoger aandeel inkomsten uit onroerende goederen in het Brussels Gewest (3,6 % t.o.v. 2,6 %).

4.2.4 INKOMEN UIT DE SOCIALE ZEKERHEID OF SOCIALE BIJSTAND

De sociale zekerheid voorziet verschillende instrumenten om het inkomen te verzekeren van mensen die niet meer kunnen participeren op de arbeidsmarkt (o.a. pensioenen, werkloosheidsuitkering, ziekte- en invaliditeitsuitkering). Om een beroep te kunnen doen op een dergelijk **vervangingsinkomen** moet men echter voldoende bijdragen hebben betaald. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van het loon dat men voordien had.

Aan werknemers met een (té) laag arbeidsinkomen wordt wel een minimumgrens gegarandeerd. Mensen die niet of

slechts een korte periode gewerkt hebben en bijgevolg door de mazen van het sociale beschermingsnet vallen, kunnen een **bijstandsuitkering** aanvragen (in de vorm van OCMW-steun of een inkomensgarantie voor ouderen).

Het aantal mensen dat afhankelijk is van een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering is een indicator voor het aantal mensen dat met een beperkt inkomen moet leven. De minimumbedragen van deze uitkeringen liggen immers onder de armoederisicogrens, behalve voor de pensioenen en de IGO (tabel 7).

4.2.4.1 HET BEDRAG VAN DE MINIMUMUITKERINGEN

Tabel 7: Armoederisicogrens en bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand) geldig op 01/09/2009

	Alleenstaande	Samenwonend	Koppel met 2 kinderen of gezinshoofd	Eénoudergezin met 2 kinderen
Armoederisicogrens (SILC 2007)	878,00		1 824,00	1 394,00
Leefloon (OCMW)*	725,79	483,86	967,72	967,72
Gewaarborgde kinderbijslag (voor 2 kinderen < 6 jaar)**			306,51	306,51
Wachttuitkering RVA (ouder dan 21 jaar)	726,18	361,68 (normaal) 406,64 (bevoorrecht)	981,76	
Minimum werkloosheidsuitkering (Zonder anciënniteitstoeslag)	846,56	634,40	1 007,50	
Minimum inkomensvervangende tegemoetkoming gehandicapten*	726,15	484,10	968,20	
Minimumpensioen werknemers voor een volledige loopbaan*	1 004,87		1 255,69	
Minimumpensioen zelfstandigen voor een volledige loopbaan***	920,62	1 213,44 voor het hele gezin		
Overlevingspensioen (werknemers)*	989,07			
Overlevingspensioen (zelfstandigen)***	920,62			
Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)*	892,99	595,33	1 190,64	

* Laatste aanpassing op 01/06/2009, ** Laatste aanpassing op 01/07/2009, *** Laatste aanpassing op 01/08/2009

De bedragen in het vet liggen boven de armoederisicogrens van EU-SILC 2007

Bron: EU-SILC 2007, POD Maatschappelijke integratie, Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers, RVA, Rijksdienst voor Pensioenen

De armoederisicogrens steeg met 2,1 % tussen EU-SILC 2006 en 2007 (inkomens 2005 en 2006), wat een weerspiegeling is van een gelijkaardige stijging van het mediaan inkomen in het land.

Tussen 1/7/2008 en 1/9/2009^[12] stegen de minimumuitkeringen sneller dan de geldende armoederisicogrens. Het minimum- en het overlevingspensioen voor zelfstandigen steeg met 8,7 % waardoor het tot boven de armoederisicogrens werd opgetrokken. De minimumpensioenen voor werknemers stegen met 5,1 %, de IGO met 3,7 %. Beide blijven daarmee boven de armoederisicogrens.

De minima voor werklozen en leefloongerechtigden stegen met 4,0 %, maar blijven onder de armoederisicogrens.

Op Belgisch niveau beschikken we momenteel enkel over deze relatieve armoederisicogrens om de sociale doelmatigheid van de uitkeringen na te gaan. Een alternatief ligt in de vergelijking van de sociale minima met een budgetstandaard: een budget dat nodig is voor de aanschaf van een korf van noodzakelijke goederen en diensten (Cantillon e.a., 2007). In Vlaanderen werd in 2009 onderzoek gevoerd om zo'n budgetstandaard vast te leggen voor verschillende huishoudenstypes. Globaal genomen komt het resultaat dicht bij de EU-SILC-armoederisicogrens. Deze studie bevestigt dan ook de vaststelling dat het algemene niveau van de minimuminkomensbescherming in België onvoldoende is om menswaardig te leven. Zelfs wanneer gezinnen met een laag inkomen geen gezondheidsproblemen hebben en zij hun inkomen op de ideale wijze budgetteren, kunnen zij de materiële voorwaarden voor een goede gezondheid en autonomie niet realiseren. (Storms, 2009)

«Het algemene niveau van de minimuminkomensbescherming is onvoldoende om menswaardig te leven. De minima voor werklozen en leefloongerechtigden stegen met 4,0 %, maar blijven onder de armoederisicogrens.»

Het Centrum voor Sociaal beleid onderzocht de koopkrachtevolutie^[13] en de welvaartsevolutie^[14] van de sociale minima in België en de buurlanden. Ze stellen verschillen vast naargelang het type uitkering en het gezinstype.

In de periode 2000-2008 werden bijna alle minimumuitkeringen verhoogd bovenop de wettelijke indexaanpassingen. De zogenaamde "bodem van de Belgische welvaartstaat" werd in deze periode, alleszins voor de meeste uitkeringscategorieën, dan ook substantieel opgehoogd.

In de periode 2000-2006 namen de sociale minima voor zelfstandigen het meest in koopkracht toe. In de werknemersregelingen stegen de minima eveneens, maar veel minder snel. De uitkeringen voor ouderen stegen sterker dan de uitkeringen voor personen op actieve leeftijd.

Na een sterke welvaartserosie van de sociale minima in de bijstandsstelsels en werknemersregelingen in de periode 1992-2001, bleef de kloof tussen de sociale minima en nettolonen min of meer constant tussen 2001 en 2006. De netto minimumuitkeringen voor gepensioneerde zelfstandigen en de inkomensgarantie voor ouderen stegen wel sneller dan het netto gemiddeld loon. Ondanks deze welvaartsgroei blijven de sociale minima voor oudere zelfstandigen ver beneden de minimumuitkeringen voor werknemers liggen.

De vergelijking met onze buurlanden toont eveneens dat het welvaartsniveau van de sociale minima in België relatief laag is. (Cantillon e.a., 2007)

[12] We vergelijken de cijfers uit tabel 7 met de cijfers uit dezelfde tabel in de vorige editie van de Welzijnsbarometer. De armoederisicogrens kan slechts met enkele jaren vertraging worden bepaald aangezien ze gebaseerd is op enquêtegegevens van EU-SILC. Het is dus onmogelijk om de bedragen van de actuele uitkeringen met de armoederisicogrens voor het lopende jaar te vergelijken.

[13] Berekend ten opzichte van de consumptieprijsindex.

[14] Berekend ten opzichte van de ontwikkeling van het netto nationaal inkomen per hoofd van de bevolking en de gemiddelde lonen.

4.2.4.2 AANTAL MENSEN MET EEN VERVANGINGS- OF MINIMUMINKOMEN

Het is zeer moeilijk om een recent cijfer te verkrijgen met betrekking tot het aantal mensen met een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering.

Tabel 8 geeft een overzicht van het aantal personen dat een beroep moet doen op een van de vervangingsinkomens (de werkloosheidsuitkering of uitkering voor mensen met een handicap) of bijstandsuitkeringen (leefloon, equivalent leefloon of inkomensgarantie voor ouderen). De pensioenen zijn niet opgenomen, aangezien het niet mogelijk is om de minimumpensioenen van de andere te onderscheiden. Het betreft louter een schatting op basis van de gegevens van de verschillende overheidsdiensten afzonderlijk. Sommige diensten tellen het aantal gerechtigden op 1 januari, andere het gemiddelde voor de maand, de RVA telt het aantal betaaldossiers en niet het aantal mensen. Het is mogelijk dat dezelfde mensen tot verschillende categorieën behoren. De Kruispuntbank voor sociale zekerheid maakt het mogelijk om deze cijfers te integreren, maar slechts met enkele jaren vertraging.

Op 1/1/2008 ontving 17,1 % van de Brusselse jongvolwassenen, 19,5 % van de bevolking op actieve leeftijd en 13,8 % van de ouderen een minimum- of vervangingsuitkering (exclusief pensioenen). In vergelijking met 1/1/2007 steeg het aantal OCMW-steungerechtigden zowel bij de jongvolwassenen als bij de actieve bevolking. Het aantal gerechtigden op een werkloosheidsuitkering daalde echter voor beide leeftijdsgroepen. Bij de ouderen was er een lichte stijging voor alle categorieën.

In de volgende pagina's wordt verder ingegaan op de OCMW-steungerechtigden. Gegevens met betrekking tot werkloosheid komen in een volgend hoofdstuk (4.3 arbeidsmarkt) verder aan bod.

«Het aantal OCMW-steungerechtigden steeg tussen 2007 en 2008 zowel bij de jongvolwassenen als bij de actieve bevolking. Het aantal gerechtigden op een werkloosheidsuitkering daalde voor beide leeftijdsgroepen.»

Tabel 8: Aantal personen die leven van een minimum- of vervangingsinkomen in januari 2008 in het Brussels Gewest, naar leeftijdscategorie

Januari 2008	Aantal	%
Jongeren (18-25 jaar)	93 462	100,0 %
OCMW: leefloon +equivalent leefloon	7 177	7,7 %
Werkloosheidsuitkering ^[15]	8 264	8,8 %
Uitkering voor mensen met een handicap ^[16]	516	0,6 %
<i>Totaal aantal jongeren met een uitkering</i>	<i>15 957</i>	<i>17,1 %</i>
Actieve bevolking (18-64 jaar)	667 026	100,0 %
OCMW: leefloon +equivalent leefloon	27 562	4,1 %
Werkloosheidsuitkering	91 409	13,7 %
Uitkering voor mensen met een handicap	11 198	1,7 %
<i>Totaal aantal mensen op actieve leeftijd met een uitkering</i>	<i>130 169</i>	<i>19,5 %</i>
Ouderen (≥65 jaar)	152 045	100,0 %
Inkomensgarantie voor ouderen en GIB ^[17]	11 514	7,6 %
OCMW: leefloon +equivalent leefloon	1 349	0,9 %
Uitkering voor mensen met een handicap	8 155	5,4 %
<i>Totaal aantal ouderen met een uitkering</i>	<i>21 018</i>	<i>13,8 %</i>

Bron: POD Maatschappelijke integratie, RVA, FOD Sociale Zekerheid, Rijksdienst voor Pensioenen, Rijksregister

[15] De percentages in verband met de werkloosheidsuitkering liggen lager dan de werkloosheidsgraad (zie verder) omdat ze ten opzichte van de volledige bevolking worden berekend, waaronder ook inactieven en studenten (en niet enkel de werkenden en werkzoekenden).

[16] Inkomensvervangende tegemoetkoming of integratietegemoetkoming.

[17] Ook ouderen in het uitdovende statuut van gewaarborgd inkomen voor bejaarden zijn in dit cijfer opgenomen.

4.2.4.3 OCMW-STEUN

Om beroep te kunnen doen op OCMW-steun in de vorm van een leefloon of een equivalent leefloon moet aan twee essentiële voorwaarden voldaan zijn: niet beschikken over voldoende bestaansmiddelen en geen inkomen kunnen verwerven via sociale zekerheidsrechten.^[18]

Tabel 9: Aantal en aandeel^[19] gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar gewest en stad, december 2008

	Aantal gerechtigden			Aandeel in de totale bevolking (%)		
	Leefloon	Equivalent leefloon	Leefloon +equivalent	Leefloon	Equivalent leefloon	Leefloon +equivalent
Brussels Gewest	23 666	5 905	29 571	2,26 %	0,56 %	2,82 %
Antwerpen	4 353	1 413	5 766	0,92 %	0,30 %	1,22 %
Gent	3 884	638	4 522	1,64 %	0,27 %	1,91 %
Charleroi	4 080	240	4 320	2,02 %	0,12 %	2,14 %
Liège	6 877	1 428	8 305	3,62 %	0,75 %	4,37 %
Wallonië	38 509	5 088	43 597	1,11 %	0,15 %	1,26 %
Vlaanderen	23 205	6 850	30 055	0,38 %	0,11 %	0,49 %
België	85 380	17 843	103 223	0,80 %	0,17 %	0,97 %

Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 07/09/2009, Rijksregister 1/1/2008

In december 2008 ontving 2,82 % van de totale Brusselse bevolking een vervangingsinkomen van het OCMW in de vorm van een leefloon (voor RMI-gerechtigden) of een equivalent leefloon (voor RMH-gerechtigden). Dat is bijna driemaal zoveel als in België (tabel 9), maar ook aanzienlijk hoger dan in de andere gewesten en steden, met uitzondering van Liège (4,37 %) waar het aandeel uitzonderlijk hoog ligt.

«2,82 % van de totale Brusselse bevolking ontvangt een vervangingsinkomen van het OCMW in de vorm van een leefloon of equivalent leefloon. Dat is bijna driemaal zoveel als in België.»

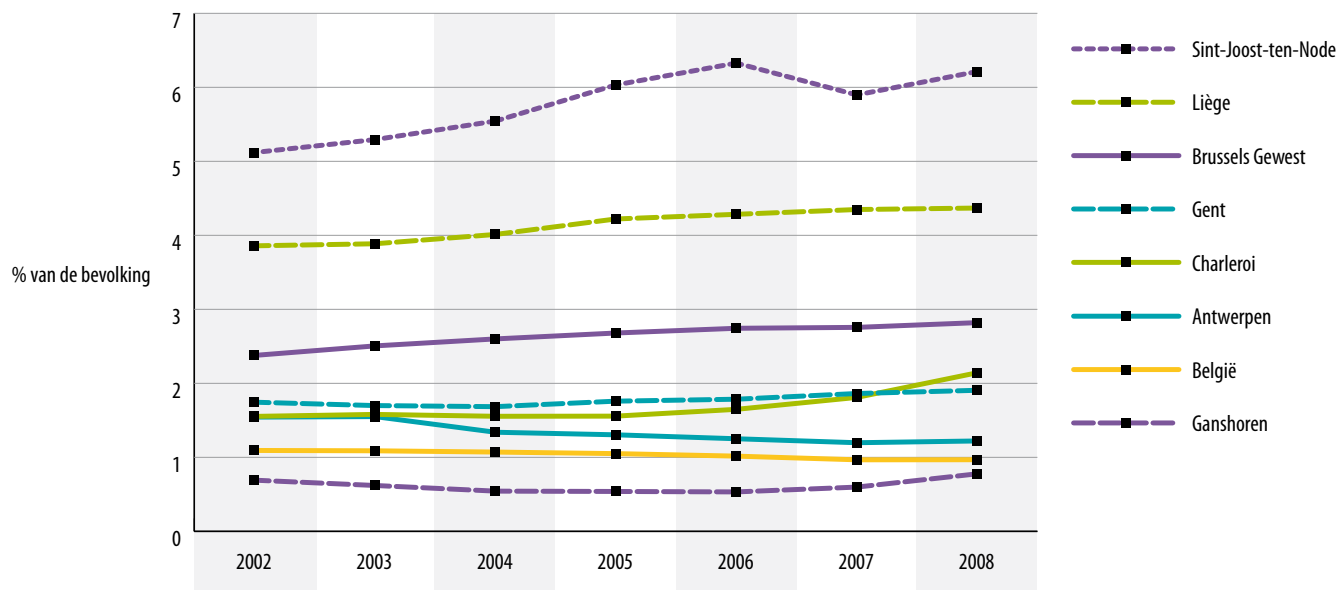
Het aantal mensen dat in de loop van het jaar 2008^[20] een vervangingsinkomen van het OCMW ontving, ligt nog een stuk hoger. 34 127 Brusselaars ontvingen een leefloon, 10 417 een equivalent leefloon, in totaal 4,34 % van de Brusselse bevolking.

[18] Andere voorwaarden liggen op het vlak van nationaliteit, verblijfplaats, leeftijd en werkbereidheid. Meer informatie vindt u onder andere op www.ocmw-info-cpas.be

[19] De noemer die in de berekeningen van het aandeel gebruikt wordt is om twee redenen niet 100 % correct. De percentages werden enerzijds berekend ten opzichte van de bevolking die ingeschreven is in het Rijksregister. We weten echter dat de meerderheid van de gerechtigden op een equivalent leefloon niet opgenomen zijn in het Rijksregister (zie woordenlijst RMH). Anderzijds worden ook de kinderen en jongeren (onder 18 jaar) en de ouderen (65 +) meegeteld in de noemer terwijl zij in principe niet in aanmerking komen voor een leefloon of equivalent leefloon. Dit zorgt ervoor dat het aandeel lager ingeschat wordt in vergelijking met de percentages in tabel 8.

[20] Het maandcijfer geeft een momentopname van het aantal gerechtigden op 31 december 2008. Het jaarcijfer geeft het totaal aantal begunstigten in de loop van 2008. Indien een persoon in de loop van 2008 meerdere malen voor dezelfde maatregel in aanmerking kwam, zal deze slechts eenmaal worden geteld.

Figuur 9: Evolutie van het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar stad, december 2002-2008



Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 07/09/2009, Rijksregister 2003-2008

Sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in 2002, bleef het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon stijgen in het Brussels Gewest. In tegenstelling tot de lichte stijging in Brussel, bleef het aandeel van de andere twee gewesten en het land stabiel (figuur 9).

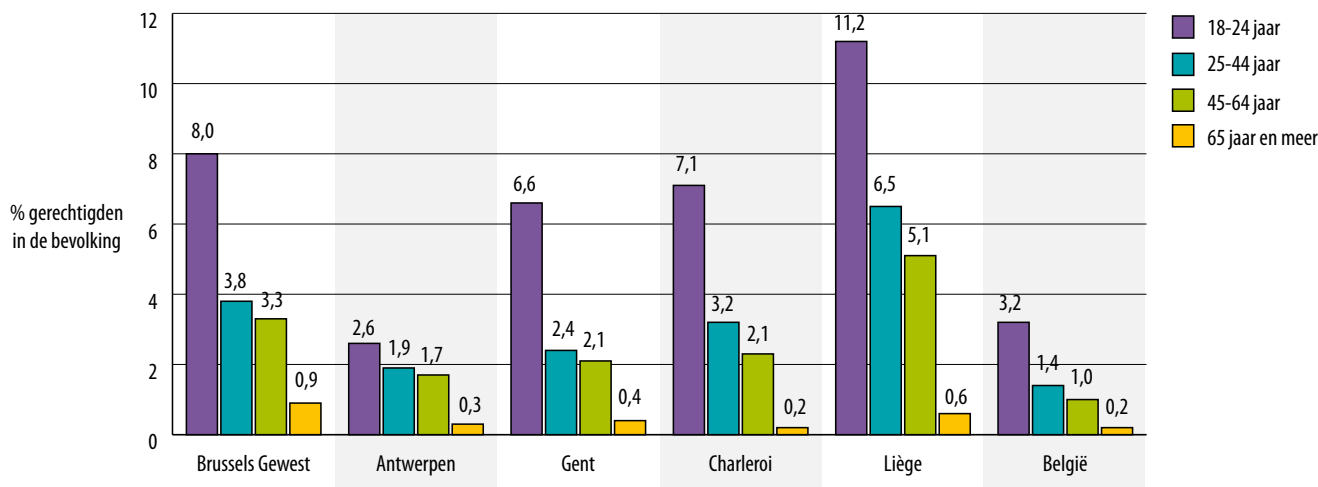
Tussen december 2007 en 2008 kwamen er in Brussel 672 steuntrekkers bij (+0,06%), waarvan bijna de helft jonger is dan 25 jaar (46%), en een vijfde (21%) tussen 60 en 64 jaar. Vooral de gemeenten Brussel-Stad (+85 18-24 jarigen), Evere (+81 18-24 jarigen) en Sint-Jans-Molenbeek (+106 18-24 jarigen) kennen een aanzienlijke toename van het aantal jonge leefloongerechtigden.

«Sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in 2002, bleef het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon stijgen in het Brussels Gewest.»

Ook de globale evolutie loopt sterk verschillend in de Brusselse gemeenten, waarvan de twee uitersten in figuur 9 zijn opgenomen. In Sint-Joost-ten-Node, waar het aantal steuntrekkers verhoudingsgewijs het hoogst ligt, is het aandeel na de daling in 2007 opnieuw gestegen tot 6,2% in 2008 (+76 personen). In Ganshoren is er opnieuw een lichte stijging (+39 personen), waardoor het nu samen met Sint-Pieters-Woluwe de gemeente met het laagste aandeel (0,8%) in het Brussels Gewest wordt.

Het aandeel gerechtigden op het leefloon of het equivalent leefloon ligt iets hoger bij de Brusselse vrouwen (3,1%) dan bij de Brusselse mannen (2,5%). Dit groter aandeel vrouwen zien we ook in de andere grote steden, behalve in Luik waar het aandeel gelijk ligt (4,4% voor beide geslachten).

Figuur 10: Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar leeftijd, grote steden, december 2008



Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 07/09/2009, Rijksregister 2008

43 % van de gerechtigden op het leefloon of equivalent leefloon zijn alleenstaand, 29 % is samenwonend en 29 % heeft een gezin ten laste. Deze verhouding ligt ongeveer hetzelfde in de andere grote steden, enkel in Antwerpen ligt het aandeel alleenstaanden veel hoger (58 %) en het aandeel samenwonenden veel lager (14 %).

Het aandeel gerechtigden varieert sterk met de leeftijd. Het aandeel bij de 65 plussers ligt zeer laag aangezien deze in principe recht hebben op een IGO. Het aandeel bij de Brusselse jongeren ligt opvallend hoog (9,4 % bij de 18-19 jarigen en 7,5 % bij de 20-24 jarigen) en nam bovendien nog toe tussen 2007 en 2008. Het aandeel bij de Brusselaars ouder dan 25 jaar bleef stabiel; enkel in de categorie van 60 tot 64 jarigen viel er een stijging van 138 personen te noteren (+0,29 %).

Deze oververtegenwoordiging van jongeren – met een aandeel dat dubbel zo groot is als bij de totale actieve bevolking – zien

«Het aandeel (equivalent) leefloongerechtigden ligt opvallend hoog bij de Brusselse jongeren. Dit aandeel nam bovendien toe tussen 2007 en 2008.»

«2 245 Brusselse jongvolwassenen werden in 2008 door een OCMW ondersteund om voltijds te studeren.»

we terugkomen in alle Brusselse gemeenten, maar ook in de andere grote steden en op Belgisch niveau.

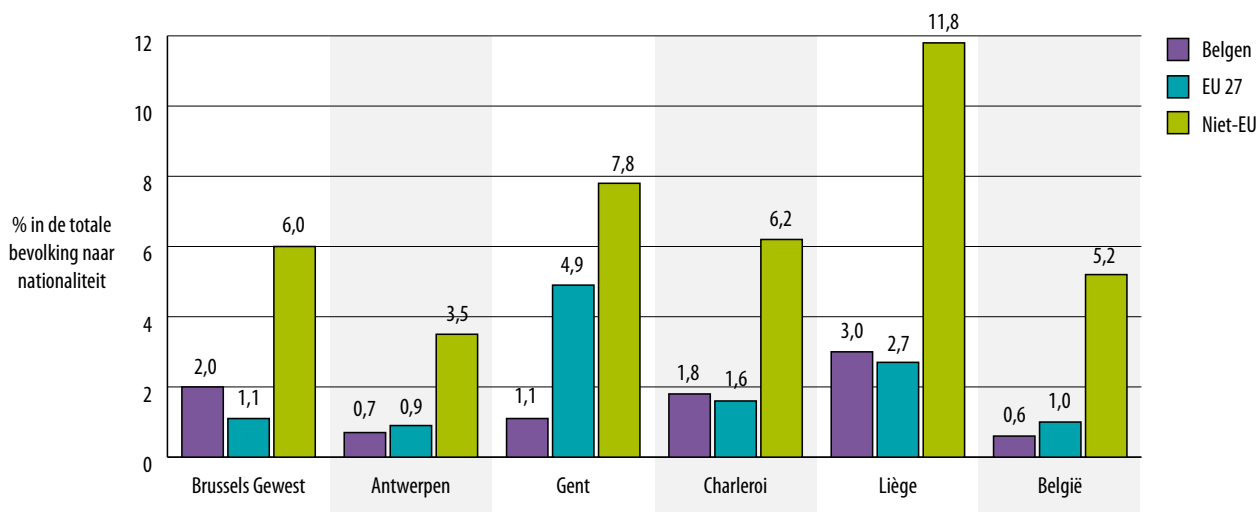
2 245 Brusselse jongvolwassenen ^[21] (2,4 % van de 18-24 jarigen), een honderdtal meer dan in december 2007, werden in 2008 door een OCMW ondersteund om voltijds te **studeren**, dit om de inschakelingskansen op de arbeidsmarkt van de betrokkenen

te verhogen. Dit aandeel ligt hoger in Gent (2,5 % van de 18-24 jarigen) en Liège (4,4 %) maar lager in Charleroi (1,5 %) en Antwerpen (0,4 %).

De OCMW's van Schaarbeek, Elsene en Anderlecht staan in de Belgische top 10 inzake het aantal leeflonen toegekend aan studenten. Liège en Gent staan op 1 en 2.

[21] De betrokkene moet meerderjarig zijn en jonger dan 25 jaar oud op het ogenblik waarop hij aanspraak maakt op het recht op maatschappelijke integratie.

Figuur 11: Gerechtigden op het leefloon naar nationaliteit, gewest en stad, december 2008



Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 07/09/2009, Rijksregister 2008

Het aandeel gerechtigden op het leefloon varieert verder ook sterk met de **nationaliteit** (figuur 11). Waar 2,82 % van de totale Brusselse bevolking een leefloon ontvangt, ligt dit aandeel iets lager voor de Belgische Brusselaars (1,97 %), een flink stuk lager voor de buitenlandse Brusselaars afkomstig uit de Europese Unie (1,09 %) en opmerkelijk hoger voor de buitenlandse Brusselaars van buiten de Europese Unie (6,00 %).

Bijna een kwart van de Brusselse leeflonen (23 %) zijn **gedeeltelijke leeflonen**. Dat betekent dat ze een aanvulling vormen op een bestaand, maar te beperkt inkomen. Het OCMW past dan het verschil bij ter hoogte van het leefloon. Voor de grote meerderheid van de Brusselse leefloongerechtigden (77 %) vormt het leefloon echter de enige inkomensbron. In Sint-Joost-ten-Node is dit zelfs het geval voor 92 % van de leefloongerechtigden.

De maatschappelijke dienstverlening van het OCMW kan tenslotte ook de vorm aannemen van een ondersteuning bij **socio-professionele inschakeling**. Deze taak werd bevestigd en versterkt in de wet op maatschappelijke integratie van 2002. Het OCMW beschikt over drie tewerkstellingsmaatregelen: tewerkstelling met toepassing van artikel 60§7, tewerkstelling met toepassing van artikel 61 en activeringsmaatregelen (POD Maatschappelijke integratie, 2008).

Eind 2008 waren 2 830 personen ingeschreven in een programma socio-professionele inschakeling van een van de Brusselse OCMW's.

2 557 mensen werden tewerkgesteld via artikel 60§7. Zowel RMI-gerechtigden (1 914 tewerkgestelden) als RMH-gerechtigden

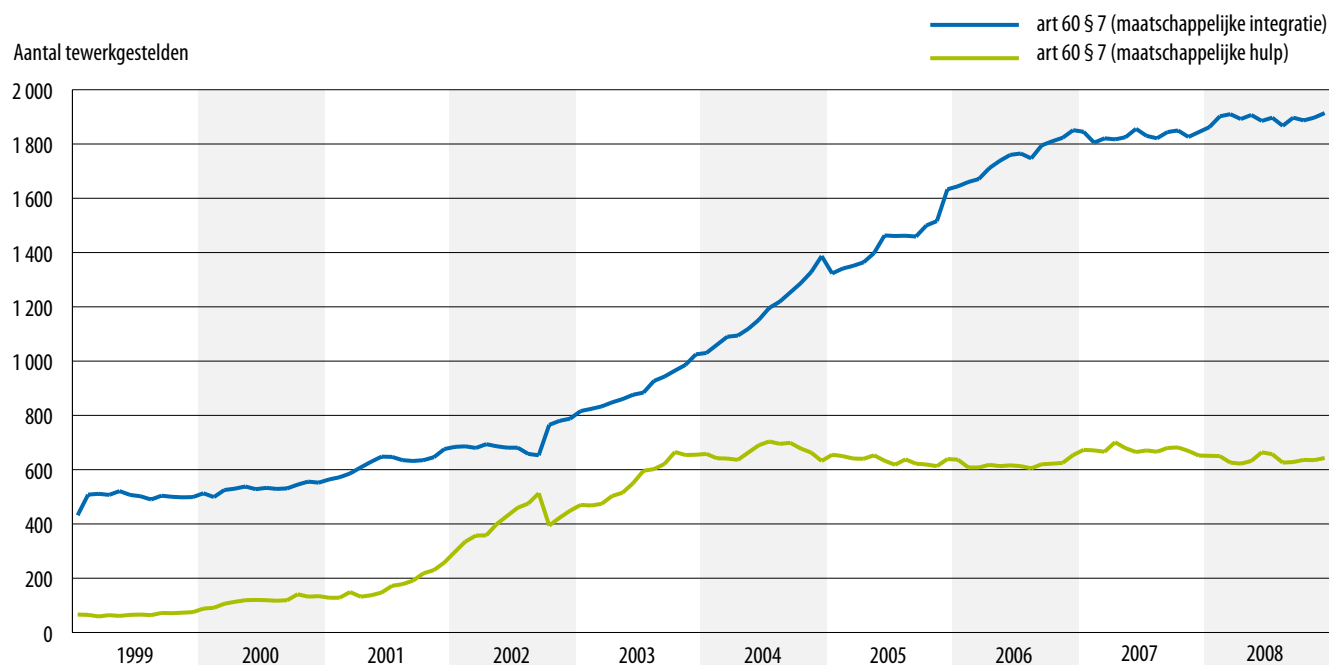
(643 tewerkgestelden) komen in aanmerking voor dit type tewerkstelling. In de loop van 2008 konden 4 612 Brusselaars gebruik maken van deze maatregel. De OCMW's van Brussel, Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek zijn de belangrijkste werkgevers

inzake artikel 60§7. Net als in België kent deze tewerkstellingsmaatregel een steile opgang in het Brussels Gewest (figuur 12). Slechts enkele Brusselse gemeenten maken in beperkte mate gebruik van artikel 61. Eind 2008 ging het slechts om 5 personen. Deze maatregel wordt voornamelijk toegepast in het Waals Gewest.

Daarnaast werden ook 268 Brusselaars tewerkgesteld met een ondersteuning van één van de activeringsmaatregelen.

«Eind 2008 waren 2 830 personen ingeschreven in een programma socio-professionele inschakeling van een van de Brusselse OCMW's.»

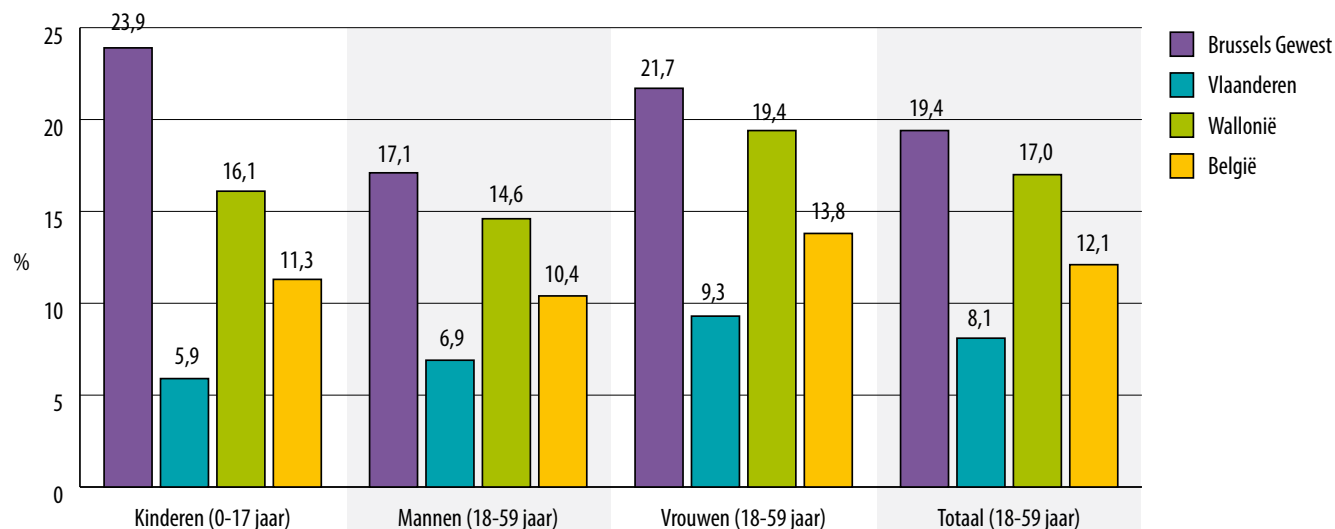
Figuur 12: Aantal mensen tewerkgesteld overeenkomstig artikel 60§7 in de Brusselse OCMW's, evolutie 1999-2008



Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 07/09/2009

4.2.5 MENSEN IN EEN HUISHOUDEN ZONDER INKOMEN UIT ARBEID

Figuur 13: Bevolking in een huishouden zonder betaald werk naar leeftijd, geslacht en gewest, 2008 (NAPincl)

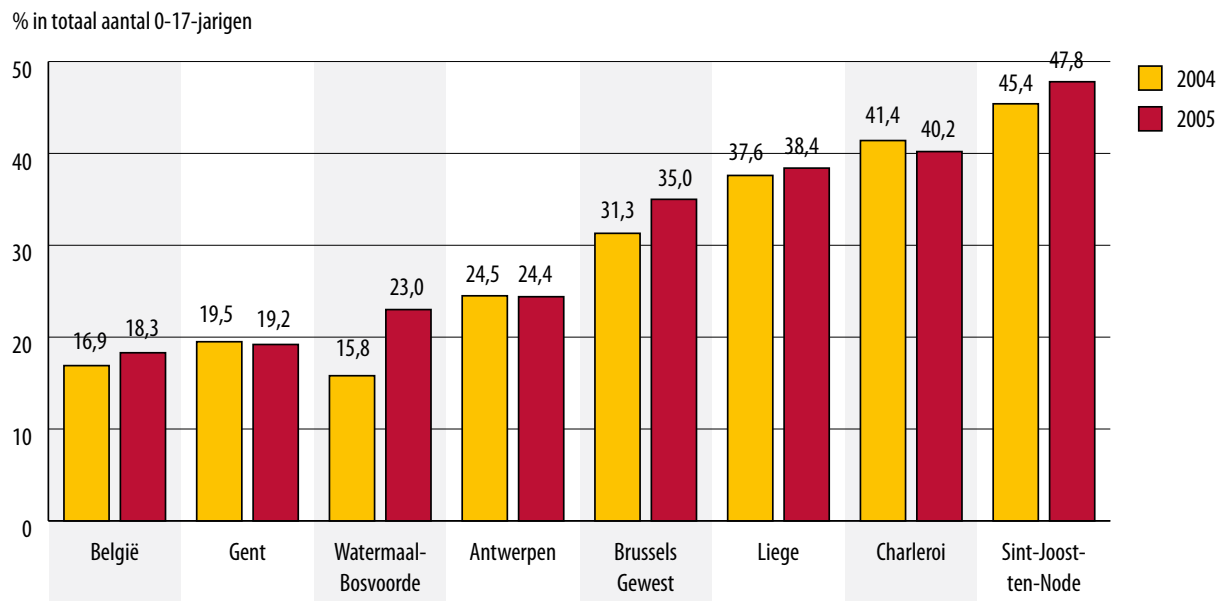


Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Deze NAPincl-indicator maakt op basis van de Arbeidskrachtenenquête een schatting van het aandeel kinderen en volwassenen dat leeft in een huishouden zonder betaald werk (figuur 13). Dit aandeel ligt systematisch hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land en is het hoogst bij de kinderen van 0 tot 17 jaar (bijna een kwart van de kinderen en jongeren). De Brusselse cijfers zijn lager dan in de vorige editie van deze Welzijnsbarometer, maar we beschikken nog over onvoldoende informatie om na te gaan of deze evolutie statistisch significant is.

«Het aandeel kinderen en volwassenen in een huishouden zonder betaald werk ligt systematisch hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.»

Figuur 14: Aandeel kinderen en jongeren (0-17 jaar) in een huishouden zonder betaald werk, december 2004 en 2005, naar stad (NAPind)



Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid 2004-2005, Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, basistoepassing 11

Deze indicator kan ook berekend worden op basis van de gegevens uit de KBSZ (figuur 14). Deze administratieve gegevens maken het mogelijk om de ongelijkheden nauwkeuriger en gedetailleerder (o.a. naar huishoudensamenstelling en per gemeente) in beeld te brengen. De gegevens zijn echter slechts met enkele jaren vertraging beschikbaar.

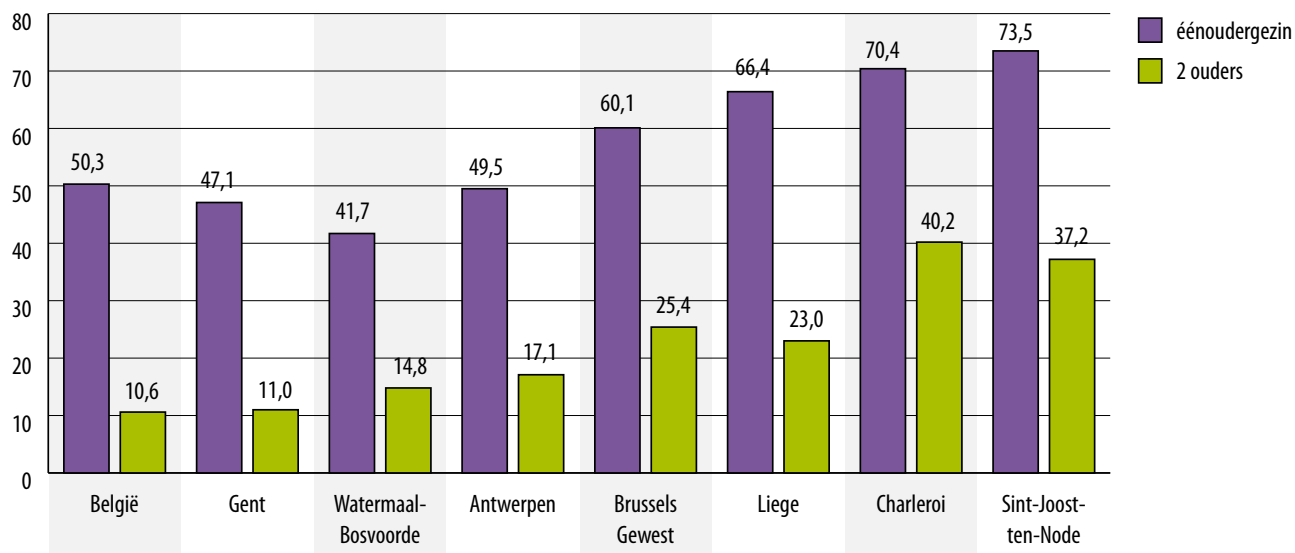
«Iets meer dan een derde van de Brusselse kinderen en jongeren groeien op in een gezin zonder inkomen uit werk.»

De gegevens in de KBSZ tonen dat in 2005 iets meer dan een derde van de Brusselse kinderen en jongeren tussen 0 en 17 jaar (35,0%) opgroeiden in een gezin zonder betaald werk, wat meer is dan in 2004 (31,3%).

In het Brussels Gewest ligt het aandeel kinderen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid een stuk hoger dan in de Vlaamse grote steden (19,2% in Gent, 24,4% in Antwerpen) en iets lager dan de Waalse grote steden (38,4% in Liège, 40,4% in Charleroi). De ongelijkheden tussen de Brusselse gemeenten zijn zeer groot: in Sint-Joost-ten-Node ging het in 2005 bijna om de helft van de kinderen en jongeren.

Figuur 15: Aandeel kinderen en jongeren (0-17 jaar) in een huishouden zonder betaald werk naar huishoudenstype en stad, 2005

% 0-17-jarigen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid



Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid 2005, Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, basistoepassing 11

«Van de Brusselse kinderen en jongeren uit een éénoudergezin, leeft zes op tien in een huishouden zonder inkomen uit werk.»

Kinderen in een éénoudergezin lopen in het Brussels Gewest twee keer zoveel risico om in een huishouden zonder inkomen uit arbeid te moeten opgroeien dan kinderen in een huishouden met twee ouders. 60,1 % van de kinderen en jongeren (0-17 jaar) in een éénoudergezin in het Brussels Gewest, leeft in een huishouden zonder inkomen uit arbeid. Bij kinderen en jongeren die in een huishouden met twee ouders opgroeien, leeft 25,4 % in een huishouden zonder inkomen uit arbeid.

4.2.6 OVERMATIGE SCHULDEN

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België is één van de instrumenten die door de Belgische overheid ingesteld is om overmatige schuldenlast bij gezinnen te bestrijden. De Centrale registreert sinds 2003 alle consumentenkredieten en hypothecaire kredieten die in België door natuurlijke personen worden afgesloten. Het gaat daarbij om kredieten die om privé-doeleinden worden aangegaan. De Centrale registreert eveneens de eventuele betalingsachterstanden die uit deze kredieten voortvloeien.

4,9 % van de Brusselse meerderjarige bevolking stond eind 2008 omwille van een betalingsachterstand geregistreerd bij de Kredietcentrale. Voor het totaal van de Belgische bevolking ging het om 4,0 %. Dit aandeel is zowel voor Brussel als voor België gelijk gebleven ten opzichte van eind 2007 (NAPincl).

Dit betekent dat bijna één op de tien Brusselse kredietnemers (9,8 %) met een betalingsachterstand kampt. Dit aandeel is gelijk aan dat van Wallonië (9,3 %) maar is dubbel zo groot als dat van Vlaanderen (5,1 %) (Bron: Nationale Bank van België, 2008).

Deze NAPincl-indicator omvat enkel schulden inzake consumentenkrediet. Dat betekent dat andere soorten schulden zoals voor huur, gezondheidszorg, alimentatie, belastingen, energie en water, ... niet worden geregistreerd.

Het Centrum voor Sociaal Beleid (Universiteit Antwerpen) zorgde wel voor een update van enkele indicatoren op basis van de EU-SILC-enquête. Twee indicatoren zijn beschikbaar per gewest, voor Brussel weliswaar met grote betrouwbaarheidsintervallen (Figuur 16).

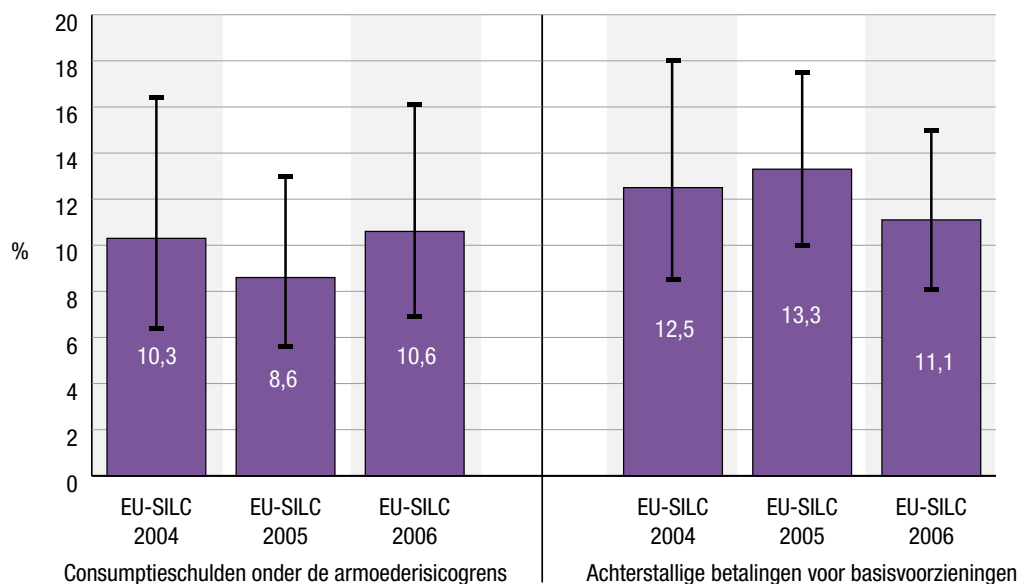
Een eerste indicator berekent het aandeel van de bevolking met consumptieschulden ^[22]. In het Brussels Gewest ligt dit aandeel tussen 22,8 % en 35,7 % van de bevolking. De armoede-indicator die op basis van deze consumptieschulden berekend wordt, meet het aandeel van de bevolking met consumptieschulden dat zich onder de armoederisicogrens bevindt (figuur 16 links). Het gaat zowel om huishoudens die zich vóór de afbetaling van de consumptieschulden reeds onder de armoederisicogrens bevinden als om huishoudens waarvan het inkomen na afbetaling van de consumptieschulden onder de armoederisicogrens terecht komt. In het Brussels Gewest gaat het ongeveer om een tiende van de bevolking. De evolutie in vergelijking met de voorgaande jaren is niet statistisch significant.

«Ongeveer een tiende van de Brusselse bevolking heeft achterstallige betalingen voor basisvoorzieningen.»

De tweede indicator (figuur 16 rechts) geeft het aandeel van de bevolking met achterstallige betalingen voor basisvoorzieningen (nutsvoorzieningen, huur of hypotheek en gezondheidszorgen). Voor deze indicator ligt het percentage voor het Brussels Gewest rond een tiende van de bevolking. De evolutie met de voorgaande jaren is evenmin statistisch significant.

[22] Consumptieschulden zijn niet-hypothecaire schulden of schulden die niet te maken hebben met de afbetaling of renovatie van een woning.

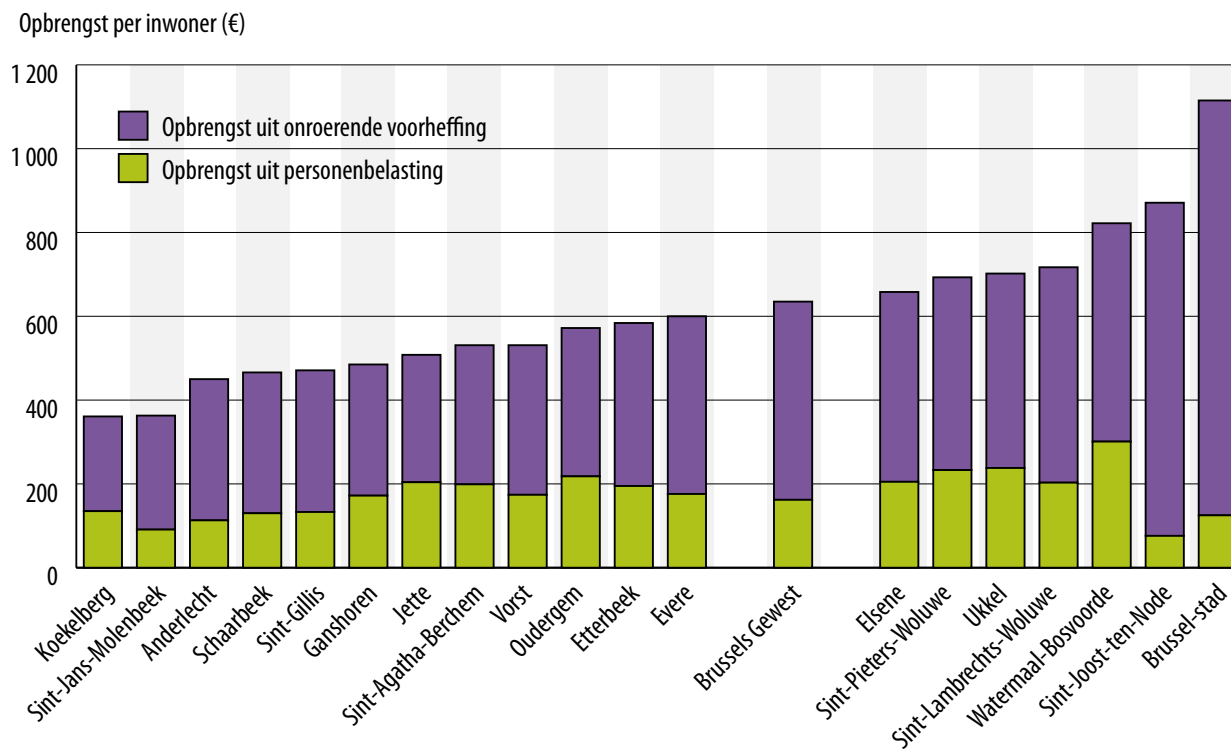
Figuur 16: Aandeel van de Brusselse bevolking met consumptieschulden onder de armoederisicogrens en met achterstallige betalingen voor basisvoorzieningen, 2004-2006



Bron: CSB 2009, EU-SILC 2004-2006, berekeningen CSB

4.2.7 INKOMSTEN VAN DE GEMEENTEN UIT PERSONENBELASTINGEN EN ONROERENDE VOORHEFFING

Figuur 17: Opbrengst uit gemeentelijke belastingen, Brussels Gewest, per gemeente, 2008



Bron: Bestuur Plaatselijke Besturen, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2008

Er bestaan grote verschillen tussen de inkomsten van de verschillende Brusselse gemeenten, maar in elke gemeente zijn de opbrengsten uit de onroerende voorheffing belangrijker dan die uit de personenbelasting. Tussen 2007 en 2008 zijn de opbrengsten met 5% gestegen in het Brussels Gewest. Er zijn beperkte verschuivingen waar te nemen tussen de verschillende gemeenten.

4.3 Arbeidsmarkt

4.3.1 TEWERKSTELLING

Aantal tewerkgestelden

Volgens de Arbeidskrachtenenquête telde het Brussels Gewest in 2008 gemiddeld 394 000 tewerkgestelden tussen 15 en 64 jaar. Dat zijn er 15 000 meer dan in 2007, een stijging met 3,9%. De Brusselse bevolking tussen 15 en 64 jaar steeg in dezelfde periode met 2,4%. Het aantal tewerkgestelden groeide dus sterker dan de bevolking op "actieve" leeftijd. Hetzelfde wordt vastgesteld voor het hele land, zij het met kleinere groeipercentages (+1,5% tewerkgestelden en +1,0% bevolking op actieve leeftijd).

«Tussen 2007 en 2008 steeg het aantal Brusselse werkenden sterker dan de bevolking op actieve leeftijd.»

De stijging van het aantal werkenden in het Brussels Gewest doet zich vooral voor bij de vrouwen tussen 15 en 24 jaar (+19,9%) en de "oudere werkenden" tussen 50 en 64 jaar (+6,3%). De stijging was over het algemeen sterker bij mannen (+5,1%) dan bij vrouwen (+2,5%).

Tewerkstellingsgraad

De tewerkstellingsgraad meet het aandeel van de bevolking tussen 15 en 64 jaar dat een job heeft. In tegenstelling tot de vorige paragrafen wordt de tewerkstellingsgraad uitgedrukt in percentages en niet in absolute cijfers.

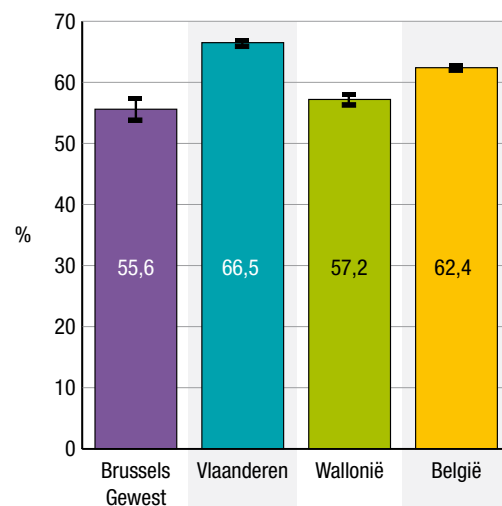
$$\text{Tewerkstellingsgraad: } \frac{\text{Aantal personen tussen 15 en 64 jaar met een job}}{\text{Totaal aantal personen tussen 15 en 64 jaar}}$$

Met een tewerkstellingsgraad tussen 53,8% en 57,3% blijft Brussel nog steeds ver onder de 70% die de Europese lidstaten in navolging van de Lissabondoelstellingen tegen 2010 zouden moeten halen. De Brusselse tewerkstellingsgraad blijft onder het niveau van het land en van Vlaanderen.

De Brusselse tewerkstellingsgraad blijft ondanks de stijging van het aantal tewerkgestelden stabiel ten opzichte van 2007 (de lichte stijging tussen 2007 en 2008 is niet statistisch significant).

«De Brusselse tewerkstellingsgraad blijft onder het niveau van het land en van Vlaanderen en onder de Europese doelstelling.»

Figuur 18: Tewerkstellingsgraad naar gewest, jaargemiddelde 2008 en betrouwbaarheidsintervallen



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Verschillen in tewerkstellingsgraad

De tewerkstellingsgraad verschilt naar **leeftijd en geslacht** (tabel 10).

De tewerkstellingsgraad van 50-64-jarige Brusselaars ligt net boven het Belgisch niveau. Voor wat de ouderen tussen 55 en 64 jaar betreft scoort het Brussels Gewest met een tewerkstellingsgraad van 39,7% beter dan het Belgische gemiddelde (34,5%). Toch moeten er voor deze oudere leeftijdscategorie nog grote inspanningen geleverd worden om de Europese doelstelling te bereiken (50% tegen 2010).

De tewerkstellingsgraad ligt systematisch lager bij vrouwen dan bij mannen. Het verschil tussen mannen en vrouwen is iets groter in het Brussels Gewest (14,6 procentpunten) dan op Belgisch niveau (12,4 procentpunten). De Brusselse vrouwen tussen 15 en 24 jaar maakten in 2008 wel een inhaalbeweging ten opzichte van hun mannelijke leeftijdsgenoten.

Waar de Belgische tewerkstellingsgraad van vrouwen (56,2%) de Europese doelstelling (60% tegen 2010) benadert, ligt er voor de Brusselse vrouwen (48,4%) nog werk voor de boeg.

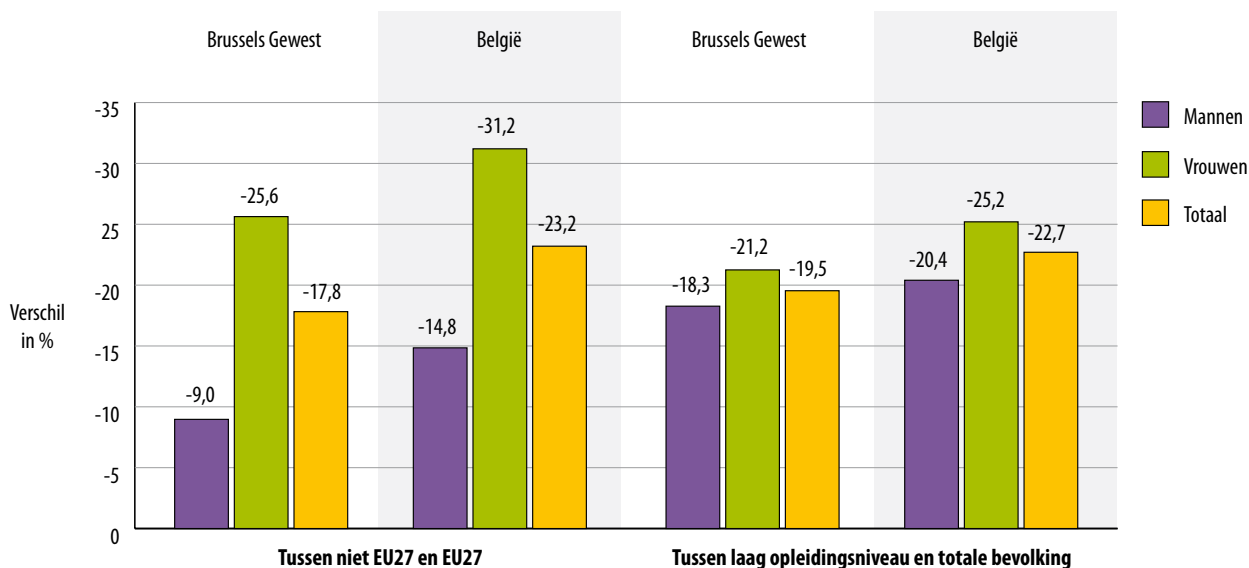
*«Enkel voor de oudste
leeftijdsgroepen ligt de Brusselse
tewerkstellingsgraad op het niveau
van het land»*

Tabel 10: Tewerkstellingsgraad in het Brussels Gewest en België naar leeftijd en geslacht, jaargemiddelde 2008

Brussels Gewest				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	62,9 %	22,9 %	77,0 %	57,4 %
Vrouwen	48,4 %	19,1 %	61,0 %	40,6 %
Totaal	55,6 %	21,0 %	69,1 %	48,7 %
België				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	68,6 %	29,7 %	88,1 %	57,2 %
Vrouwen	56,2 %	25,0 %	76,4 %	38,9 %
Totaal	62,4 %	27,4 %	82,3 %	48,0 %

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008, bewerking Steunpunt Werk en Sociale Economie

Figuur 19: Verschil in tewerkstellingsgraad naar nationaliteit en opleidingsniveau, Brussels Gewest en België (in procentpunten), 2008 (NAPincl)



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

De NAPincl-indicator in figuur 19 meet de verschillen in tewerkstellingsgraad naar nationaliteit en opleidingsniveau.

De tewerkstellingsgraad van Brusselaars van buiten de EU27 (39,9%) ligt 17,8 procentpunten lager dan die van hun stadsgenoten met Europese nationaliteit (57,8%). Dit verschil is groter voor het hele land (23,2 procentpunten), omwille van de grotere tewerkstellingsgraad van EU27-burgers op Belgisch niveau (63,1%). Zowel in Brussel als in België is het verschil in tewerkstellingsgraad naar nationaliteit veel groter bij vrouwen dan bij mannen.

«Niet-Europeanen en laaggeschoolden zijn vaker uitgesloten van de arbeidsmarkt.»

De tewerkstellingsgraad van de Brusselaars met een laag opleidingsniveau ligt 19,5 procentpunten lager dan dat van de totale bevolking. In België bedraagt dit verschil 22,7 procentpunten. Zowel in Brussel als in België is het verschil in tewerkstellingsgraad naar opleidingsniveau een beetje groter bij vrouwen dan bij mannen.

Deze NAPincl-indicator toont aan dat niet-Europeanen en laaggeschoolden veel minder toegang hebben tot de arbeidsmarkt en dat de verschillen groter zijn in het land dan in het Brussels Gewest en groter voor vrouwen dan voor mannen.

Working poor

Wanneer we op zoek gaan naar armoede-indicatoren, zijn we in de eerste plaats geïnteresseerd in de mensen die geen inkomen uit arbeid ontvangen. Werkloosheid en inactiviteit houden immers een veel groter armoederisico in. Toch mogen we niet uit het oog verliezen dat tewerkstelling en een inkomen uit arbeid niet voor iedereen volstaat om uit financiële armoede te blijven of te geraken.

Het is echter zeer moeilijk om dit fenomeen van “werkende armen” te kwantificeren, in het bijzonder voor het Brussels Gewest. Het

Centrum voor Sociaal beleid Herman Deleeck (CSB) berekende op basis van EU-SILC 2006 dat ongeveer een tiende van de Brusselse werkenden (tussen 7,1 en 12,1 %) onder de armoederisicogrens leeft en dat het Brussels Gewest het hoogste aandeel werkende armen telt. Indien we enkel de Brusselse werkenden die het hele jaar voltijds werken beschouwen, leeft tussen 1,7 en 5,9 % in financiële armoede.

«Men mag niet uit het oog verliezen dat tewerkstelling en een inkomen uit arbeid niet voor iedereen volstaat om uit financiële armoede te blijven of te geraken.»

Omgekeerd zien we dat er 16 % van de Brusselaars op actieve leeftijd met een inkomen onder de armoederisicogrens, tewerkgesteld zijn.

Het CSB stelde bovendien vast dat de armoede onder werkenden slechts voor een klein deel door laagbetaalde tewerkstelling verklaard kan worden. Het fenomeen van werkende armen hangt hoofdzakelijk samen met het onvermogen om voldoende arbeidsinkomen te genereren op gezinsniveau. Het risico om in financiële armoede te belanden wordt

groter wanneer een laag arbeidsinkomen de behoeften van meerdere afhankelijkken (kinderen en/of volwassenen) moet dekken (Marx I., mei 2009). Dit betekent concreet dat een alleenstaande moeder met twee kinderen minstens over een inkomen (inclusief kinderbijslag) van € 1 394 (zie tabel 7) moet beschikken om niet onder de armoederisicodrempel te zakken.

4.3.2 ACTIEF OP DE ARBEIDSMARKT

Aantal actieven op de arbeidsmarkt

Onder beroepsbevolking of actieve bevolking verstaat men het totale aanbod van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt. Dit omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij werkt vindt of niet (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg). Personen tussen 15 en 64 jaar die niet werken en niet op zoek zijn naar werk vallen buiten de actieve bevolking of beroepsbevolking, zoals bijvoorbeeld studenten, huismannen en -vrouwen, bruggepensioneerden, ...

Activiteitsgraad

De activiteitsgraad meet het aandeel van de bevolking tussen 15 en 64 jaar dat actief is op de arbeidsmarkt ten opzichte van de totale bevolking op "actieve leeftijd".

$$\text{Activiteitsgraad: } \frac{\text{Aantal werkenden +werkzoekenden tussen 15 en 64 jaar (beroepsbevolking)}}{\text{Totaal aantal personen tussen 15 en 64 jaar}}$$

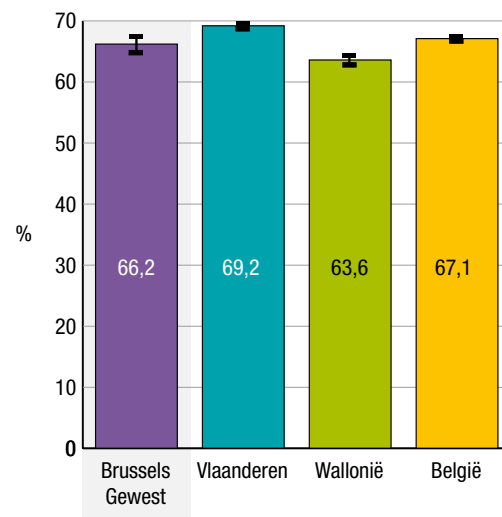
De activiteitsgraad in het Brussels Gewest ligt tussen 64,8 % en 67,5 %. Dit is niet significant verschillend van het Belgische gemiddelde (tussen 66,7 % en 67,5 %), maar wel hoger dan in Wallonië (tussen 62,8 % en 64,3 %) en lager dan in Vlaanderen (tussen 68,7 % en 69,6 %).

De Brusselse activiteitsgraad bleef stabiel ten opzichte van 2007, ondanks de stijging van het absoluut aantal actieven.

Volgens de Arbeidskrachtenenquête waren er in 2008 gemiddeld 469 000 Brusselaars tussen 15 en 64 jaar actief op de arbeidsmarkt. Dat zijn er 12 000 meer dan in 2007, een stijging met 2,5 %. In België steeg het aantal actieven met 1,0 %.

De evolutie van het aantal actieve Brusselaars is uiteraard het resultaat van de stijging van het aantal werkenden (+15 000) en een daling van het aantal werklozen (-3 000).

Figuur 20: Activiteitsgraad naar gewest, jaargemiddelde 2008 en betrouwbaarheidsintervallen



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Verschillen in activiteitsgraad

De activiteitsgraad verschilt naar **leeftijd en geslacht** (tabel 11). De activiteitsgraad van 50-64-jarige Brusselaars ligt een stuk boven het Belgisch niveau, zowel voor de mannen als voor de vrouwen. Voor de jongere leeftijdsgroepen is de activiteitsgraad in het Brussels Gewest lager dan in het land.

De activiteitsgraad ligt systematisch lager bij vrouwen dan bij mannen en het verschil stijgt met de leeftijd.

Tabel 11: Activiteitsgraad in het Brussels Gewest en België naar leeftijd en geslacht, jaargemiddelde 2008

Brussels Gewest				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	74,5 %	34,5 %	90,3 %	64,3 %
Vrouwen	58,1 %	28,4 %	72,7 %	45,8 %
Totaal	66,2 %	31,4 %	81,5 %	54,7 %
België				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	73,3 %	36,0 %	93,6 %	59,7 %
Vrouwen	60,8 %	30,8 %	82,0 %	41,0 %
Totaal	67,1 %	33,4 %	87,8 %	50,3 %

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

4.3.3 WERKLOOSHEID

Er is werkloosheid en werkloosheid ...

Om de werkloosheid in Brussel te meten kunnen we terugvallen op verschillende gegevensbronnen (administratieve gegevens en enquêtegegevens) die elk een eigen definitie van werkloosheid hanteren. Afhankelijk van de gebruikte bron zullen de cijfers dan ook verschillen.

Zowel Actiris, de RVA als de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KBSZ) produceren administratieve werkloosheidsstatistieken.

De werkloosheidsstatistieken van Actiris zijn gebaseerd op het aantal personen dat ingeschreven is als werkzoekende. Het betreft dus een zeer brede definitie van werkloosheid die naast de uitkeringsgerechtigde werklozen ook de jongeren in de wachttijd en andere werkzoekenden (vrijwillig of verplicht ingeschreven) omvat.

De RVA-statistieken tellen het aantal betaaldossiers voor werklozen die recht hebben op een werkloosheidsuitkering.

Aantal werklozen

In 2008 telde Actiris gemiddeld 92 114 niet-werkende werkzoekenden (NWW) in het Brussels Gewest. In 2007 was het totaal aantal NWW voor het eerst sinds 2000 gedaald; in 2008 stellen we opnieuw een daling vast (-1,7%). Het aantal NWW blijft wel nog steeds 31,5% hoger liggen ten opzichte van 2000.

De RVA telde in 2008 gemiddeld 89 634 betaaldossiers voor uitkeringsgerechtigde werklozen in het Brussels Gewest.

In de tabellen van de KBSZ worden enkel de werkzoekenden opgenomen die niet werken of gewerkt hebben in het betreffende trimester én een werkloosheidsuitkering ontvangen. Dat is de meest enge definitie, waardoor de werkloosheidscijfers op basis van de gegevens van de KBSZ steeds lager liggen (zie ook figuur 4).

De werkloosheidsstatistieken op basis van de Arbeidskrachten-enquête zijn vooral interessant om internationale vergelijkingen te maken. Dat is ook de reden waarom deze enquête gebruikt wordt voor het berekenen van heel wat NAPincli-indicatoren. De indicatoren worden berekend volgens de definities van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB). Een persoon tussen 15 en 64 jaar wordt als werkloze beschouwd wanneer die tijdens de referentieweek van de enquête geen werk had, voor werk beschikbaar was én actief werkte. De Arbeidskrachten-enquête zal over het algemeen minder werklozen bevatten dan de databank van Actiris, maar meer dan die van de KBSZ.

De Arbeidskrachten-enquête telde in 2008 een gemiddelde van 75 000 werklozen in het Brussels Gewest.

Het meest recente cijfer van de KBSZ betreft de situatie op 31 december 2007. Toen waren er 66 576 niet-werkende werkzoekenden met een werkloosheidsuitkering en zonder werk in het laatste trimester.

Werkloosheidsgraad

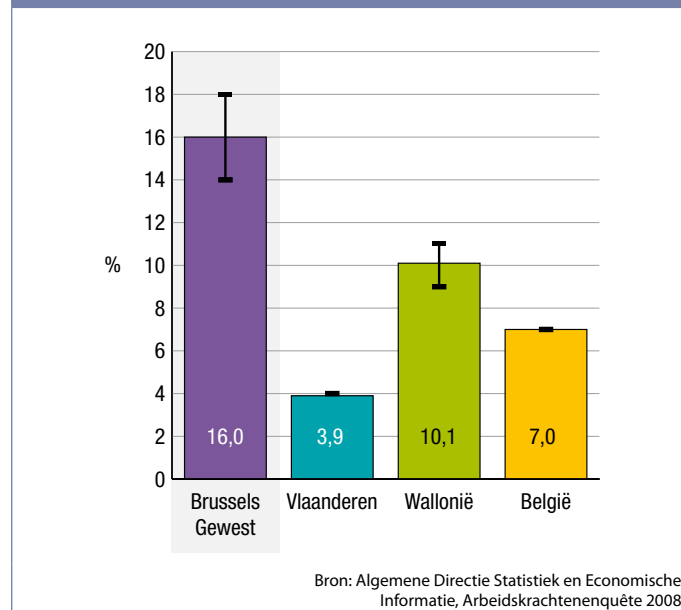
De werkloosheidsgraad meet het aandeel van de actieve bevolking of beroepsbevolking (de werkenden én werkzoekenden) dat geen werk heeft.

De **internationaal vergelijkbare werkloosheidsgraad** wordt berekend op basis van de Arbeidskrachtenenquête volgens de definitie van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB):

$$\text{Werkloosheidsgraad (IAB): } \frac{\text{Aantal werklozen (IAB) tussen 15 en 64 jaar}}{\text{Aantal werkenden + werkzoekenden tussen 15 en 64 jaar (beroepsbevolking)}}$$

De Brusselse werkloosheidsgraad (IAB) ligt tussen 14 % en 18 % en hiermee een flink stuk boven de andere gewesten (4 % in Vlaanderen en tussen 9 % en 11 % in Wallonië) en dubbel zo hoog als in het land (7 %). De evolutie ten opzichte van 2007 is niet statistisch significant.

Figuur 21: Werkloosheidsgraad (IAB) naar gewest, jaargemiddelde 2008 en betrouwbaarheidsintervallen



«De Brusselse werkloosheidsgraad is dubbel zo hoog als in het land.»

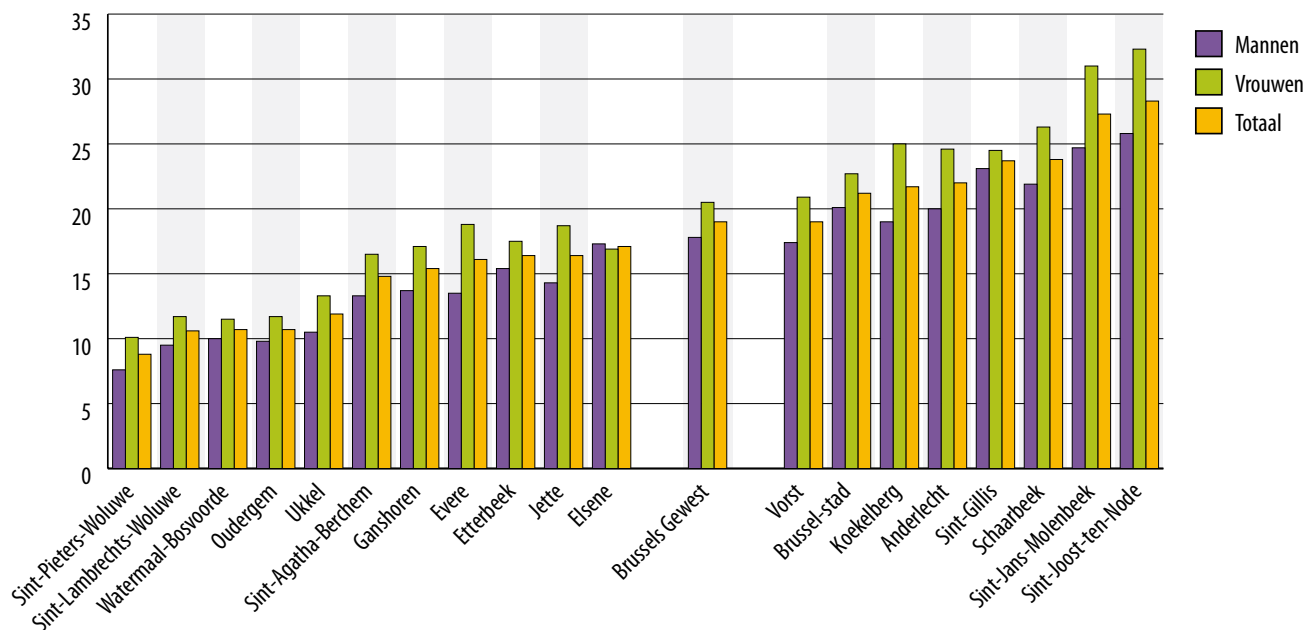
De **administratieve werkloosheidsgraad** meet het aandeel niet-werkende werkzoekenden die ingeschreven zijn bij de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdienst (Actiris) ten opzichte van de actieve bevolking. De administratieve werkloosheidsgraad ligt hoger dan de werkloosheidsgraad op basis van de Arbeidskrachtenenquête (IAB).

In 2008 bedroeg de administratieve werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest gemiddeld 19,0 % (t.o.v 20,4 % in 2007). Dit cijfer varieert tussen 8,8 % in Sint-Pieters-Woluwe en 28,3 % in Sint-Joost-ten-Node (figuur 22). De werkloosheidsgraad daalde in elke gemeente en daalde het sterkst in de gemeenten met de hoogste werkloosheidsgraad. De werkloosheidsgraad daalde iets sterker bij vrouwen.

$$\text{Werkloosheidsgraad (Actiris):} = \frac{\text{Aantal ingeschreven niet-werkende werkzoekenden}}{\text{Aantal werkenden + aantal niet-werkende werkzoekenden (beroepsbevolking)}}$$

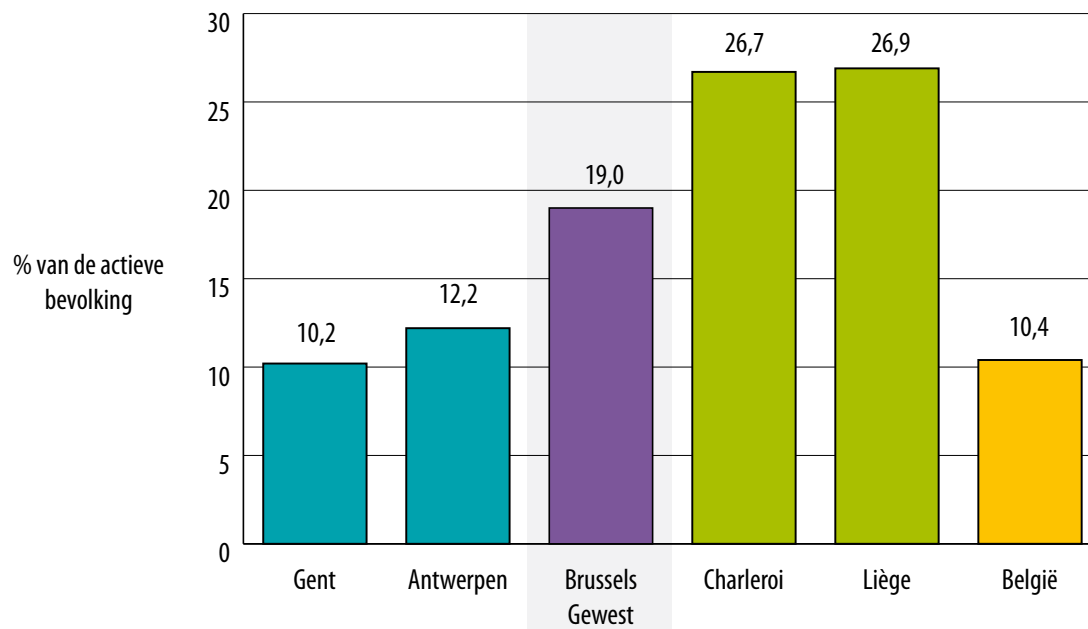
Figuur 22: Administratieve werkloosheidsgraad naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest 2008.

% van de actieve bevolking



Bron: Actiris

Figuur 23: Administratieve werkloosheidsgraad in de grote Belgische steden, jaargemiddelde 2008.



Bron: Berekeningen Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid op basis van Actiris, FOREM, VDAB, Steunpunt WSE, NBB en ADSEI Arbeidskrachtenenquête 2008.

«De Brusselse werkloosheidsgraad is lager dan in Liège en Charleroi, maar hoger dan in Gent en Antwerpen.»

De administratieve werkloosheidsgraad ligt ook in Waalse steden zorgwekkend hoog. De Brusselse werkloosheidsgraad is lager dan in Liège en Charleroi, maar hoger dan in Gent en Antwerpen (figuur 23).

Verschillen in werkloosheidsgraad naar leeftijd en geslacht

De werkloosheidsgraad (IAB) verschilt naar leeftijd en geslacht (tabel 12). De werkloosheidsgraad is het hoogst voor de jongste leeftijdsgroepen. Eén derde van de jongvolwassen Brusselaars (15-24 jarigen) die zich aanbieden op de arbeidsmarkt (werkenden en werkzoekenden) blijft werkloos. De werkloosheidsgraad van vrouwen is systematisch iets hoger dan voor mannen, behalve voor de Brusselse jongvolwassenen (18-24 jaar).

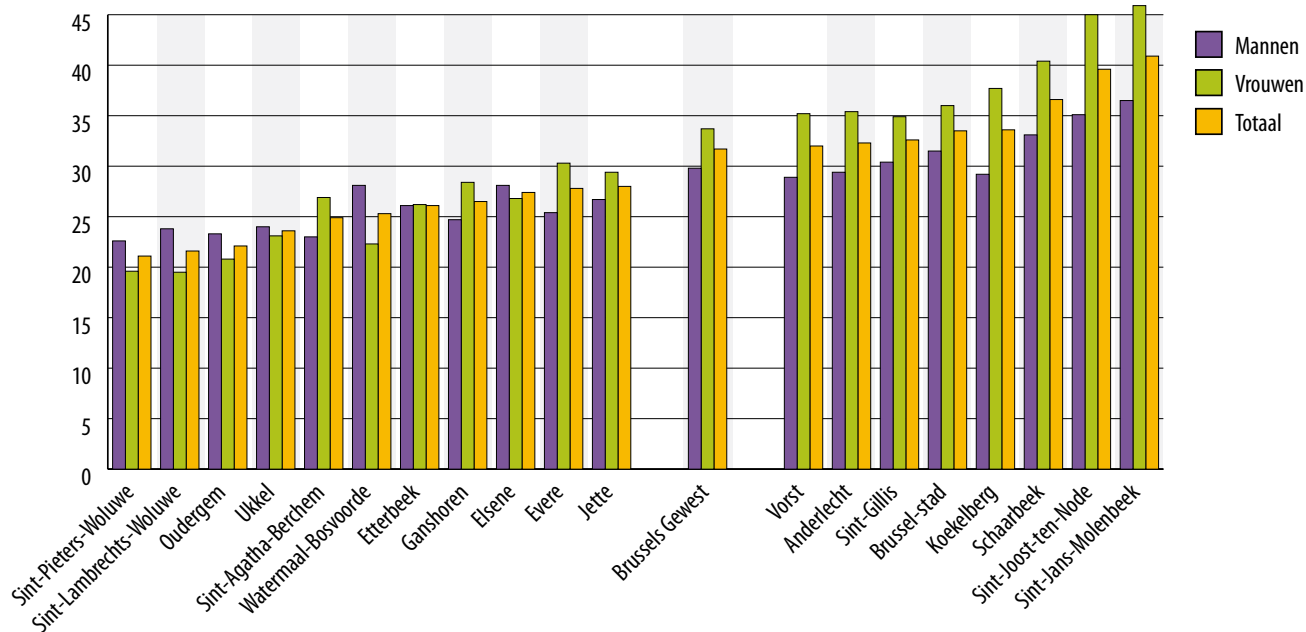
«De werkloosheidsgraad is het hoogst voor de jongste leeftijdsgroepen. Eén derde van de jongvolwassen Brusselaars die zich aanbieden op de arbeidsmarkt blijft werkloos.»

Tabel 12: Werkloosheidsgraad (IAB) in het Brussels Gewest en België, jaargemiddelde 2008				
Brussels Gewest				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	15,5 %	33,7 %	14,7 %	10,8 %
Vrouwen	16,7 %	32,6 %	16,1 %	11,3 %
Totaal	16,0 %	33,2 %	15,3 %	11,0 %
België				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	6,5 %	17,3 %	5,9 %	4,2 %
Vrouwen	7,6 %	18,7 %	6,8 %	5,3 %
Totaal	7,0 %	18,0 %	6,3 %	4,6 %

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Figuur 24: Jongerenwerkloosheidsgraad (<25 jaar) naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest 2008

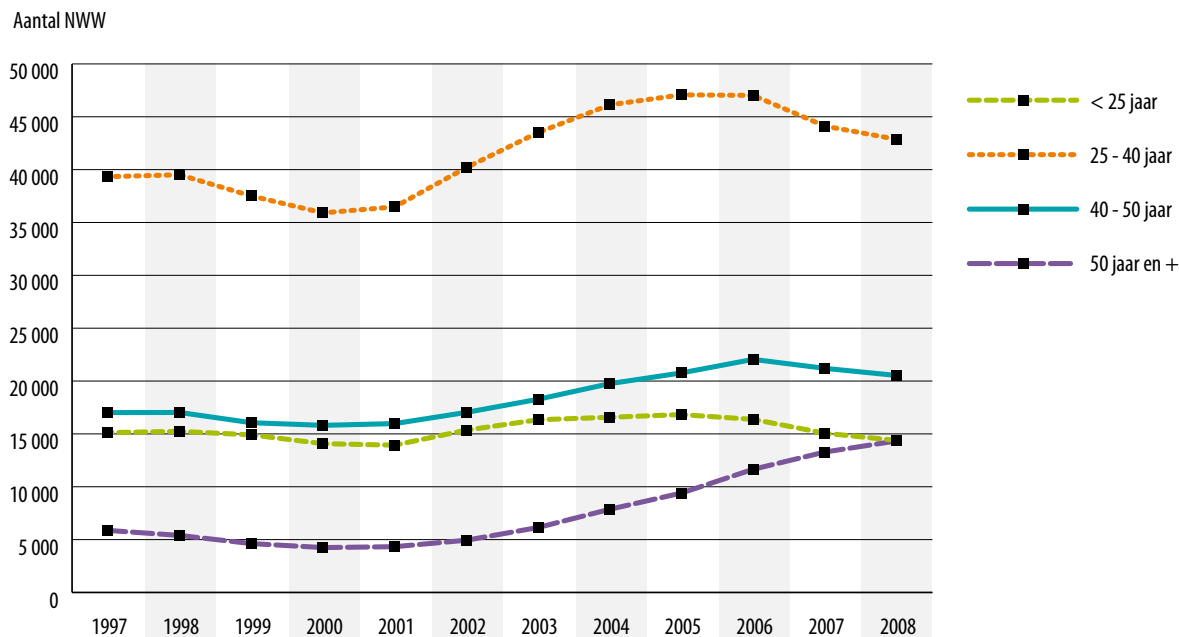
% van de actieve bevolking jonger dan 25 jaar



Bron: Actiris

De administratieve werkloosheidsgraad bij Brusselse jongeren (< 25 jaar) bedraagt gemiddeld 31,7 % in 2008 (t.o.v. 31,9 % in 2007). Dit cijfer varieert tussen 21,1 % in Sint-Pieters-Woluwe en 40,9 % in Sint-Jans-Molenbeek (figuur 24).

Figuur 25: Evolutie van het aantal NWW naar leeftijd, Brussels Gewest, 1997-2008



Bron: Actiris

«De daling van het aantal werkzoekenden tussen 2007 en 2008 was het grootst bij de min 25-jarigen. Het aantal werkzoekenden van 50 jaar en ouder blijft stijgen.»

De daling van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) in 2008 was opnieuw het grootst bij de jongste leeftijdsgroep (<25 jaar), ditmaal met 4,5 % (figuur 25). Enkel bij de werklozen van 50 jaar en ouder was er een stijging (+7,9 %). De sterke stijging bij deze leeftijdsgroep startte vanaf 2000 en wordt deels verklaard door een gewijzigd beleid.

Verschillen in werkloosheidsgraad naar nationaliteit en opleidingsniveau

Deze NAPincl-indicator gaat na in welke mate de werkloosheidsgraad verschilt naargelang de nationaliteit of het opleidingsniveau van een persoon (figuur 26).

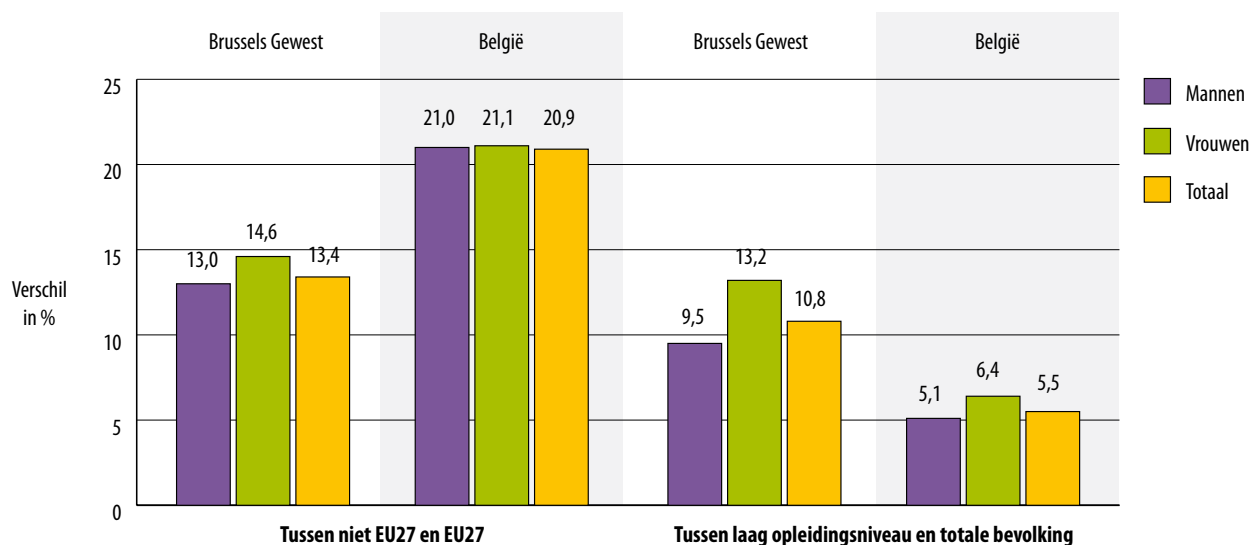
Brusselaars van buiten de Europese Unie zijn vaker werkloos (28,1 %) dan Brusselaars met EU27-nationaliteit (14,7 %), een verschil van 13,4 procentpunten. Het verschil in werkloosheidsgraad is nog groter voor het hele land (20,9 procentpunten), omwille van een lagere werkloosheid van niet-EU27-burgers op Belgisch niveau (6,5 %).

«De uitsluiting van mensen met een laag opleidingsniveau is tweemaal zo groot op de Brusselse arbeidsmarkt dan in het hele land.»

Mensen met een laag opleidingsniveau worden zowel in Brussel als in België vaker uitgesloten van de arbeidsmarkt in vergelijking met de totale bevolking (figuur 26, rechts).

De werkloosheidsgraad van de inwoners met een laag opleidingsniveau ligt op 26,8 % in Brussel (16,0 % voor de totale bevolking), in België bedraagt dit 12,5 % (7,0 % voor de totale bevolking). De uitsluiting van mensen met een laag opleidingsniveau is dan ook tweemaal zo groot op de Brusselse arbeidsmarkt.

Figuur 26: Verschil in werkloosheidsgraad (IAB) voor verschillende groepen, Brussels Gewest en België (in procentpunten), 2008 (NAPincl)



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Langdurige werkloosheid

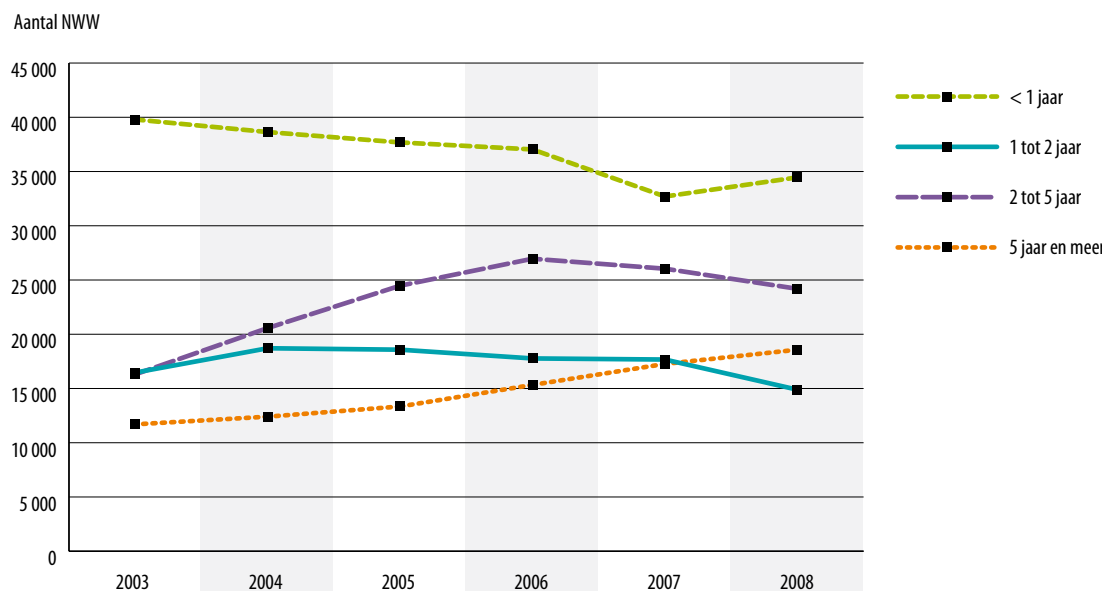
Voor heel wat mensen is de werkloosheid niet tijdelijk, maar een situatie die langere tijd duurt. De gegevens van Actiris wijzen op een verdere daling van het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) tussen 2007 en 2008.

De daling zette zich vooral door bij de NWW met een werkloosheidsduur tussen 1 en 5 jaar (-15,7 % voor een inactiviteitsduur van 1 tot 2 jaar, -7,1 % voor 2 tot 5 jaar). In tegenstelling tot de voorgaande jaren is het aantal NWW met een korte inactiviteitsduur (minder dan een jaar) opnieuw gestegen (+5,4 %). Het aantal NWW met een inactiviteitsduur van minstens 5 jaar bleef verder stijgen (+7,6 %) (figuur 27).

Voor het eerst neemt het aandeel van de langdurig werkzoekenden bij de NWW af. In 2008 was 62,6 % van de NWW minstens een jaar (65,1 % in 2007) en 46,4 % minstens twee jaar werkloos (46,2 % in 2007). Het aandeel zeer langdurig werkzoekenden (minstens vijf jaar) blijft daarentegen verder stijgen (20,2 % in 2008, in vergelijking met 18,4 % in 2007).

«Het aantal NWW met een inactiviteitsduur van minstens 5 jaar blijft stijgen.»

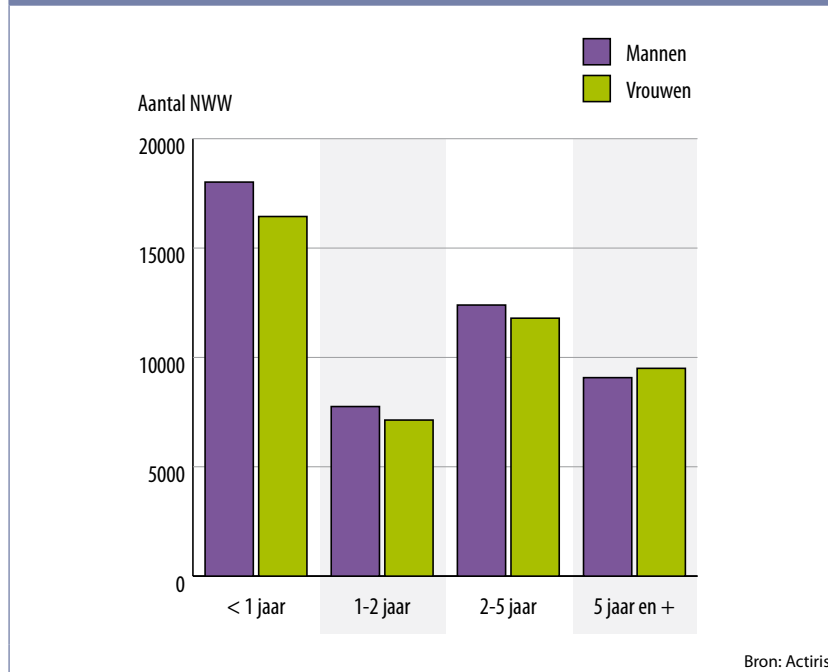
Figuur 27: Evolutie van het aantal NWW naar werkloosheidsduur in het Brussels Gewest, jaargemiddelde 2003-2008



Bron: Actiris

Er zijn systematisch meer NWW mannen dan vrouwen, behalve bij de NWW met een inactiviteitsduur van minstens 5 jaar (figuur 28).

Figuur 28: Aantal NWW naar werkloosheidsduur en geslacht in het Brussels Gewest, jaargemiddelde 2008



Het NAPIncl bevat ook een indicator die – op basis van de gegevens van de arbeidskrachtenenquête – berekent hoe groot het aandeel langdurig werklozen (vanaf een inactiviteitsduur van een jaar) is ten opzichte van de totale beroepsbevolking (15-64 jaar).

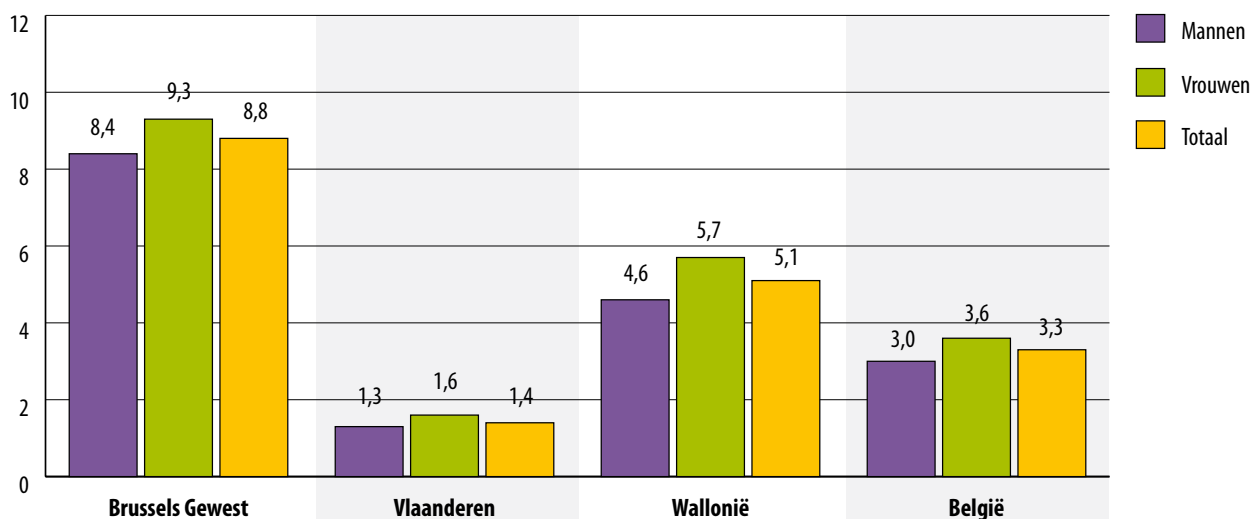
$$\text{Landurige werkloosheidsgraad (IAB):} = \frac{\text{Aantal werklozen (IAB) met minstens 1 jaar inactiviteit tussen 15 en 64 jaar}}{\text{Aantal werkenden + werkzoekenden tussen 15 en 64 jaar (beroepsbevolking)}}$$

«De langdurige werkloosheidsgraad is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.»

De langdurige werkloosheidsgraad is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.

Figuur 29: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) naar geslacht en gewest, 2008 (NAPIncl)

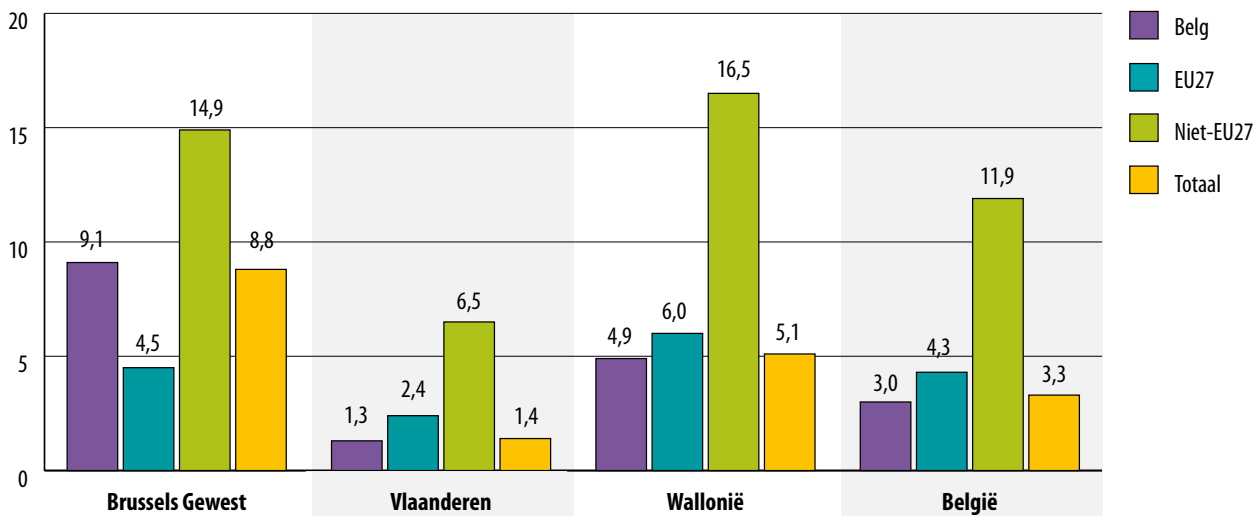
% van de bevolking van 15 tot 64 jaar



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Figuur 30: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) naar nationaliteit en gewest, 2008 (NAPInd)

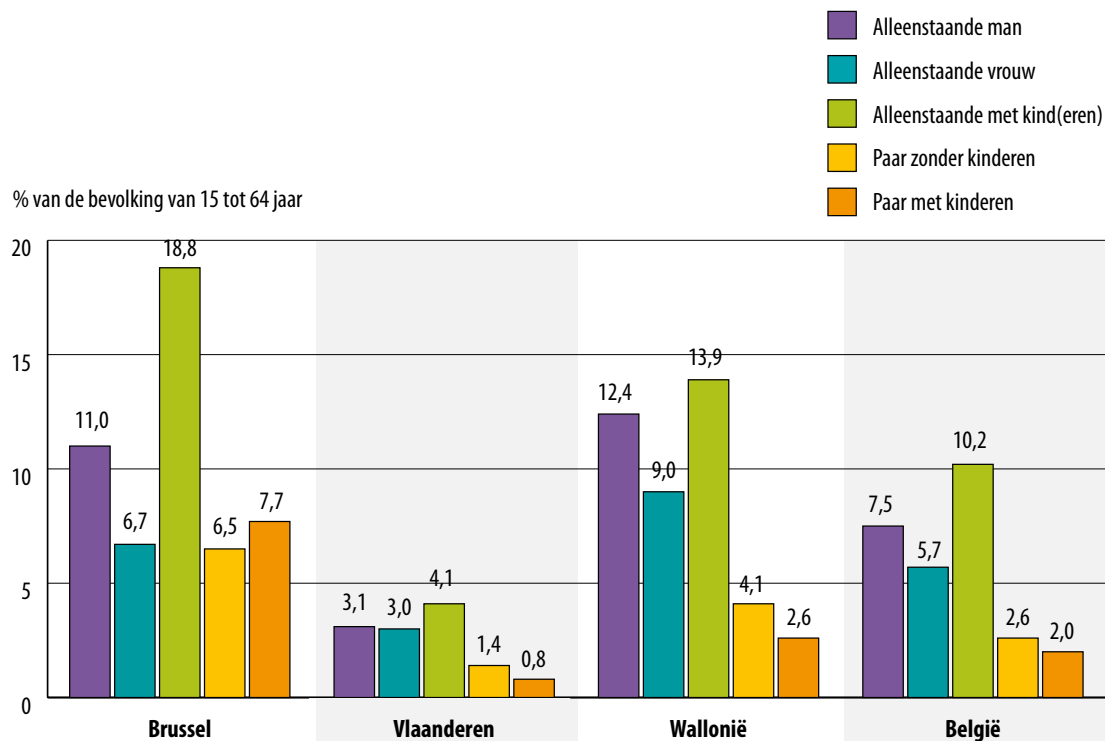
% van de bevolking van 15 tot 64 jaar



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

De langdurige werkloosheidsgraad blijft in alle gewesten zeer hoog bij de vreemdelingen die afkomstig zijn van buiten de Europese Unie. Er is wel opnieuw een daling merkbaar tussen 2007 en 2008 (met 4,1 % in België en met 5,0 % in het Brussels Gewest). In vergelijking met de Belgen is de langdurige werkloosheidsgraad bij niet-Europeanen in 2008 bijna 4 keer hoger in het hele land en iets minder dan 2 keer hoger in het Brussels Gewest.

Figuur 31: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) naar huishoudenstype en gewest, 2008



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

«De eenoudergezinnen worden het zwaarst getroffen door langdurige werkloosheid.»

De eenoudergezinnen worden in alle gewesten en in het land het zwaarst getroffen door langdurige werkloosheid. In het Brussels Gewest loopt de langdurige werkloosheidsgraad zorgwekkend hoog op tot bijna een vijfde (18,8%) van de eenoudergezinnen. Ook de langdurige werkloosheidsgraad bij alleenstaande Brusselse mannen (11,0%) ligt boven het gewestelijk gemiddelde.

4.4 Recente evolutie van de werkloosheid en de leefloongerechtigden

Voorgaande paragrafen (4.2 en 4.3) bespreken de stand van zaken en de evolutie van het inkomen, de tewerkstelling en de werkloosheid van de Brusselaars op basis van jaargemiddeldes van 2008 of eerder. De impact van de crisis die in de zomer van 2007 ontstond op de financiële markten en die eind 2008 omsloeg in een economische crisis wordt nog niet zichtbaar in deze jaargemiddelden.

Daarom nemen we in dit extra hoofdstukje ook recentere cijfers op in verband met de werkloosheid en OCMW-uitkeringen. Het is echter nog niet mogelijk om deze gegevens te kruisen met andere gegevens, noch om in te schatten in hoeverre de gegevens met betrekking tot de OCMW-uitkeringen nog zullen veranderen na correctie^[23].

4.4.1 STIJGENDE WERKLOOSHEID

In een eerste analyse van de weerslag van de crisis op de arbeidsmarkt waarschuwt de Hoge Raad van de Werkgelegenheid dat alle indicatoren wijzen op een omvangrijke verslechtering van de economische activiteit en van de situatie op de arbeidsmarkt. De beschikbare vooruitzichten wijzen bovendien niet op een snelle ommekeer van deze trend (Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, maart 2009, p.13).

De recentste gegevens van **Actiris** wijzen er ook op dat de werkloosheid in het Brussels Gewest sterk stijgt als gevolg van de economische crisis. De crisis lijkt voorlopig een einde te brengen aan de dalende trend die sinds 2006 was ingezet (figuur 32).

Het gemiddelde aantal niet werkende werkzoekenden (NWW) daalde in **2008** dan wel ten opzichte van 2007 (-1,7%), deze daling was enkel te danken aan de sterke daling in de eerste jaarhelft (-2,9% in het eerste kwartaal, -2,2% in het tweede

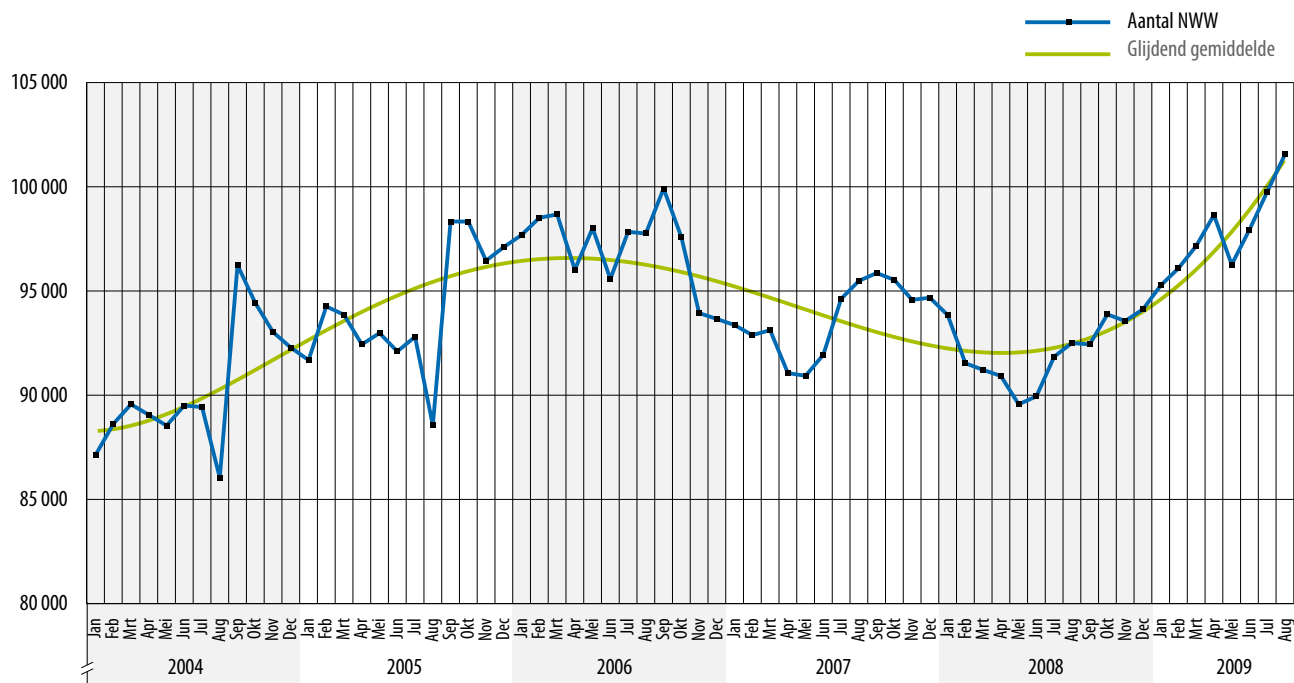
kwartaal). Deze daling is later echter omgeslagen in een stijging van 2,4% in het derde kwartaal en van 1,7% in het vierde kwartaal van 2008. Een stijging in het derde kwartaal is een jaarlijks terugkerend fenomeen, de stijging in het vierde kwartaal is daarentegen zeer opvallend (Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, april 2009, Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, maart 2009).

Deze evolutie zette zich voort in **2009**. Het aantal NWW steeg in het eerste en tweede kwartaal met respectievelijk 2,5% en 1,5%. In augustus 2009 werd ten slotte voor de eerste keer in 20 jaar de grens van 100 000 NWW overschreden. In september was dit aantal verder gestegen (tot 102 449 NWW) en Actiris verwacht dat de toename minstens tot halverwege 2010 zal voortzetten.

«De werkloosheid stijgt sterk in het Brussels Gewest als gevolg van de economische crisis.»

[23] De OCMW-statistieken zijn administratieve gegevens op basis van de subsidiëring van elk leefloon en equivalent leefloon door de federale overheid (via de POD Maatschappelijke integratie). Aangezien administratieve aanpassingen met terugwerkende kracht kunnen worden uitgevoerd, worden de reeds gepubliceerde statistieken regelmatig weer aangepast.

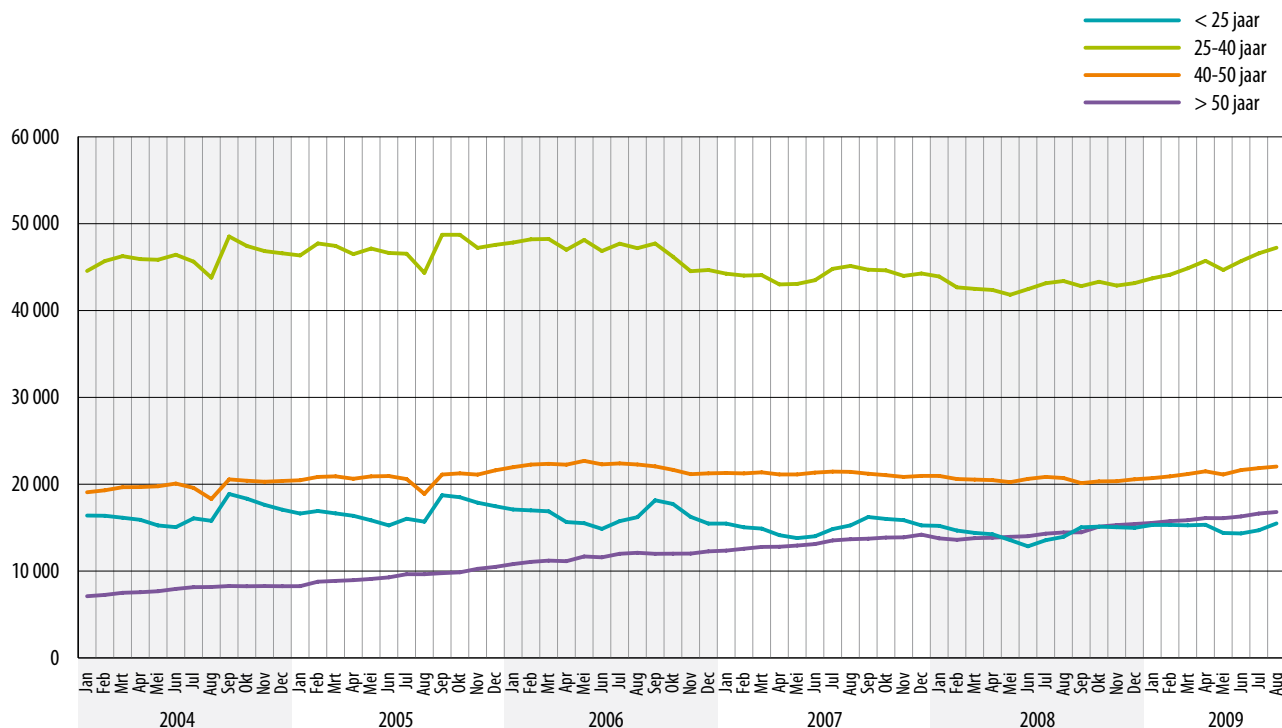
Figuur 32: Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), Brussels Gewest, 2004-2009



Bron: Actiris

«Brussel heeft in augustus 2009 voor de eerste keer in 20 jaar de kaap van 100 000 werkzoekenden overschreden»

Figuur 33: Evolutie van het aantal NWW volgens leeftijdscategorie, Brussels Gewest, 2004-2009



Bron: Actiris

In augustus 2009 ligt het aantal NWW bijna een tiende (9,8 %) hoger dan een jaar eerder. De stijging is het grootst bij de Brusselaars ouder dan 50 jaar (+16,3 %), wat in de lijn ligt van de evolutie van de laatste jaren. De stijging bij de Brusselaars jonger dan 25 jaar (+11,1 %) en de 25-50 jarigen (+8,0 %) brengt echter een einde aan de dalende trend van de laatste jaren. Naast ouderen zijn het vooral lager geschoolden die getroffen worden door de stijgende werkloosheid (+3,9 %).

In de eerste kwartaalcijfers uit de **Arbeidskrachtenenquête 2009** zien we de gevolgen van de economische crisis op de Belgische arbeidsmarkt. Het aantal werkende personen in België daalt met 37 000 personen (-0,8 %). De werkgelegenheid daalt het sterkst bij mannen (-1,1 %), jongeren tussen 15 en 24 jaar (-11,7 %) en laaggeschoolden (-5,9 %). Het aantal werklozen (IAB) stijgt met 16,5 % ten opzichte van het vierde kwartaal van 2008. De crisis heeft grotere gevolgen voor mannen (+25,8 %). De grootste toename van de werkloosheidsgraad wordt waargenomen bij de jongeren (ADSEI, 31 juli 2009).

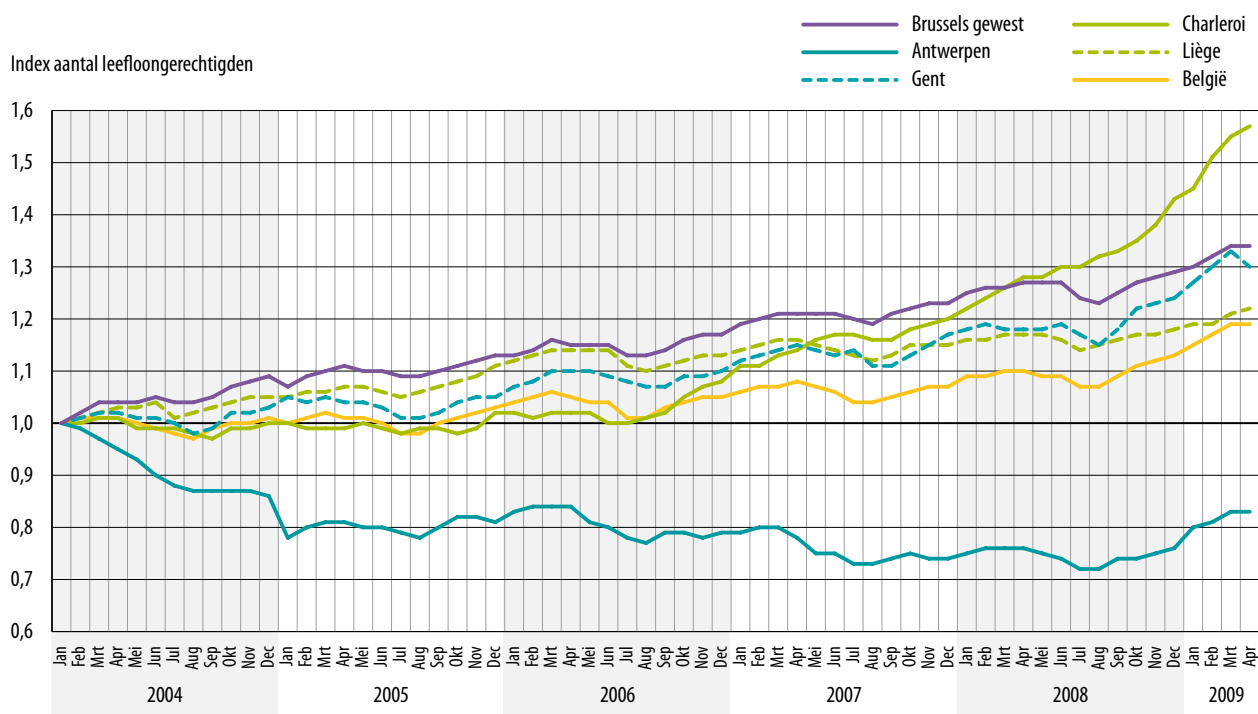
4.4.2 LEEFLOONGERECHTIGDEN

Sinds de tweede jaarhelft van 2008 steeg het aantal leefloongerechtigden gevoelig in alle grote steden en in het land. De economische crisis is niet de enige verklaring voor deze toename. Enerzijds zit het aantal steungerechtigden al sinds enkele jaren in stijgende lijn, anderzijds zijn er de seizoenseffecten die elk najaar opnieuw voor een stijging zorgen.

«Sinds de tweede jaarhelft van 2008 steeg het aantal leefloongerechtigden gevoelig in alle grote steden en in het land.»

Voor het land zien we dat de stijging van het aantal leefloongerechtigden op het einde van 2008 en het begin van 2009 significant groter is dan de voorgaande jaren. In het Brussels Gewest lijkt de stijging binnen de trend van de voorbije jaren te blijven. De stijging is zeer opvallend in Gent, Antwerpen (waar een einde is gekomen aan de dalende trend) en Charleroi (waar het aantal spectaculair blijft stijgen).

Figuur 34: Evolutie van het aantal gerechtigden op het leefloon in de grote Belgische steden (indexcijfers met als referentiepunt januari 2004)



Bron: POD Maatschappelijke integratie, gegevens op 07/09/2009

5. HUISVESTING

5.1 Sociale huisvesting en aanverwante

Op 1/1/2009 telde de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) 38 526 sociale woningen in het Brussels Gewest. Dat betekent dat er in vergelijking met 1/1/2008 slechts 12 sociale woningen extra beschikbaar waren. Het sociale woningpark blijft dan ook zeer beperkt: het aantal sociale woningen ten opzichte van het aantal private huishoudens bleef stabiel op 7,7 % (NAPincl).

De wachtlijst voor een sociale huisvesting blijft ondertussen verder aangroeien: op 1 januari 2009 stonden 30 207 huishoudens op de wachtlijst, een stijging van meer dan 4 000 huishoudens. In 2008 werden 2 199 huishoudens geschrapt van deze wachtlijst; de helft van de huishoudens omdat ze een woning toegewezen kregen.

Tekort aan sociale woningen (NAPincl): $\frac{\text{Aantal huishoudens op de wachtlijst}}{\text{Aantal sociale woningen}}$

«In vergelijking met 2008 waren er maar 12 sociale woningen extra beschikbaar.»

Bovenstaande NAPincl-indicator berekent het tekort aan sociale woningen. Dit tekort is zeer sterk gestegen: het bedroeg 78,4 % in januari 2009 tegenover 67,6 % in januari 2008 en 65,2 % in januari 2007 (NAPincl). De toekenning van een sociale woning is met andere woorden niet gegarandeerd, ook niet voor een persoon die aan de voorwaarden voldoet, zijn rechten kent en de procedures correct volgt.

Het sociale woningpark breidt zich wel gestaag uit met aanverwante woonformules.

Op 30/06/2008 telde het Brussels Gewest 2 164 woningen die verhuurd worden door een sociaal verhuurkantoor (Federatie van de Sociale

Verhuurkantoren in het Brussels Gewest). Dit aantal stijgt sterk (+18 % tussen 2006 en 2007, +12 % in de eerste jaarhelft van 2008) maar voldoet nog niet aan de behoeften.

Over andere huurwoningen met een sociaal karakter (bijvoorbeeld verhuurd door een gemeente of OCMW aan vergelijkbare voorwaarden als in de sociale huisvesting) zijn geen algemene cijfers beschikbaar.

5.2 Private huurmarkt

De belangrijkste indicatoren over de huurprijs en de kenmerken van de Brusselse huurmarkt zijn gebaseerd op een enquête die in 2008 plaatsvond in het kader van het Observatiecentrum van de huurprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze enquête heeft betrekking op een steekproef van 3 000 woningen die representatief zijn voor alle huurwoningen op het Brusselse grondgebied. De huurders van deze woningen werden bevraagd tussen 1 april en 10 november 2008.

De meeste private huurwoningen beschikken in 2008 over ofwel een individuele badkamer (meer dan 90 %), een toilet binnen (meer dan 90 %), of een centrale verwarmingsinstallatie (meer dan 70 %). 68 % van de woningen beschikt over deze drie comfortbestanddelen samen, wat duidt op een stijging van het comfortpeil ten opzichte van 2004 (61 %) en 2006 (62 %).

Toch moet 11 % van de private huurwoningen het vandaag nog steeds stellen zonder basiscomfort, dat wil zeggen zowel zonder individuele badkamer als zonder toilet in de woning. Er is in dit opzicht geen verbetering sinds de enquête van 2006 (10 %), wel ten opzichte van 2004 (15 %).

Wanneer gepeild wordt naar de staat van de woning, geeft de helft van de huurders een cijfer onder de 7 op 10 en quoteert een kwart minder dan 6 op 10. Wanneer gepeild wordt naar de staat van de verschillende uitrustingen en installaties, vindt ongeveer een vijfde de warmte-isolatie van de woning (22 %) en de staat van de ramen (18 %) twijfelachtig of slecht. Iets minder dan een vijfde van de huurders heeft het over vochtproblemen (17 %) of is ontevreden over de staat van de loodgieterij (15 %). Deze resultaten zijn vergelijkbaar met 2006.

Meer dan een derde van de woningen (35 %) vertoont één tot drie defecten, 4 % wordt geconfronteerd met meer dan 10 gebreken.

De huurprijs op de private woningmarkt is evenredig met de grootte van de woning, het woningtype, het comfortpeil en de locatie (met een concentrisch patroon en een oost-west-tegenstelling). De huurprijzen stegen verder tussen 2006 en 2008, ditmaal echter met eenzelfde niveau als de gezondheidsindex. Tussen 2004 en 2006 stegen de huurprijzen nog sterker dan de gezondheidsindex.

Vanaf 2004 ontstond een kloof tussen de evolutie van de huurprijzen en van de gezondheidsindex. Deze kloof blijft bestaan in 2008. Opvallend is dat vooral de huurprijzen van grotere woningen sneller stegen en dat het verschil met de huurprijs voor woningen met één slaapkamer steeds groter wordt. Dit kan duiden op een zekere dualisering van de stad en haar inwoners waarvan een fractie zich duurdere, grotere en comfortabelere woningen kan veroorloven (Observatiecentrum voor de huurprijzen, 2009).

5.3 Financiële toegankelijkheid

Tabel 13: Aandeel van de huurprijs in het budget van Brusselaars met een leefloon, 2008

Type huishouden	Leefloon*	Kenmerken woning huurwoning**			Aandeel van de huur in het budget	Budget na de betaling van de huur
		Aantal slaapkamers	Comfortpeil***	Gemiddelde huurprijs		
Alleenstaande	697,61 €	0	Comfort 0	376,00 €	53,9 %	321,61 €
		0	Comfort 1	334,00 €	47,9 %	363,61 €
		1	Comfort 0	457,00 €	65,5 %	240,61 €
		1	Comfort 1	438,00 €	62,8 %	259,61 €
Gezin: alleenstaande persoon met kind(eren) of koppel met of zonder kind(eren)	930,14 €	1	Comfort 0	457,00 €	49,1 %	473,14 €
		1	Comfort 1	438,00 €	47,1 %	492,14 €
		2	Comfort 0	590,00 €	63,4 %	340,14 €
		2	Comfort 1	514,00 €	55,3 %	416,14 €

* Bedrag op 01/07/2008

** Cijfers van het Observatiecentrum van de huurprijzen 2008, p. 58. De enquête 2008 werd uitgevoerd tussen 1 april 2008 en 10 november 2008. In deze tabel wordt enkel rekening gehouden met het goedkoopste woningtype, namelijk appartementen in een gebouw.

*** Comfortpeil 0 wijst op afwezigheid van basiscomfort, comfortpeil 1 op de aanwezigheid van een toilet in de woning en een individuele bad- of douchekamer.

Een alleenstaande met een leefloon die een appartement zonder slaapkamer en zonder basiscomfort huurt, moest in 2008 gemiddeld meer dan de helft (53,9 %) van zijn of haar inkomen aan huur besteden (tabel 13). Voor een appartement met een slaapkamer zonder basiscomfort loopt dit op tot 65,5 %. Voor

een eenoudergezin met een leefloon in een woning zonder basiscomfort met twee slaapkamers bedraagt dit aandeel 63,4 %. Ten opzichte van 2006 is het aandeel van de huisvestingskost in het budget wel gedaald voor elke categorie.

Een hoge huurprijs heeft ook als gevolg dat een niet verwaarloosbaar deel van de bevolking in te dichtbevolkte woningen woont. In het Brussels Gewest wonen 13,6 % van de Brusselaars in een woning met minder dan één vertrek per persoon (NAPincl). Dit aandeel is wel gedaald ten opzichte van 2005 (17,9 %). In het land blijft dit aandeel stabiel rond de 5,0 % (EU-SILC 2005 en 2007).

«Een alleenstaande met een leefloon moet meer dan de helft van zijn of haar inkomen spenderen aan de huur van een appartement zonder slaapkamer en zonder basiscomfort.»

5.4 Dak en thuisloosheid ^[24]

Tijdens de nacht van 19 november 2008 organiseerde La Strada een dak- en thuislozentelling. 1 771 “telbare” daklozen werden geteld in het Brussels Gewest. Het betreft echter een bijzonder heterogene groep die geconfronteerd wordt met zeer verschillende realiteiten: 262 personen brachten de nacht daadwerkelijk op de straat door, 60 personen vonden onderdak in een kraakpand, 216 personen verbleven in gebouwen die ze bezetten na onderhandelingen met de eigenaars. 839 personen verbleven in erkende onthaalhuizen, minstens 165 mensen brachten de nacht door in onthaalhuizen die niet (als dusdanig) erkend zijn door de overheid. 173 mensen vonden onderdak in de nachtopvang, 49 in crisisopvang.

Naast deze 1 771 daklozen vonden nog eens 995 mensen een oplossing in een transitwoning of in diensten begeleid wonen.

[24] Voor meer informatie met betrekking tot de problematiek van de thuislozen en de organisatie van de Brusselse thuislozensector verwijzen we naar de bijdrage van La Strada, steunpunt thuislozenzorg Brussel in het Brussels armoederapport 2008 (Externe bijdragen, Brussels armoederapport 2008, p. 11-18).

6. GEZONDHEID

6.1 Sociale gezondheidsongelijkheden vanaf de geboorte

Het welzijn en de gezondheid van de Brusselse kinderen wordt sterk beïnvloed door het sociale statuut van hun ouders.

In 2007 vonden 27,6 % van de geboorten plaats in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, 17,1 % bij een alleenstaande moeder. 36,8 % van de Brusselse boorlingen worden geboren in een huishouden met 1 inkomen uit arbeid (tabel 14).

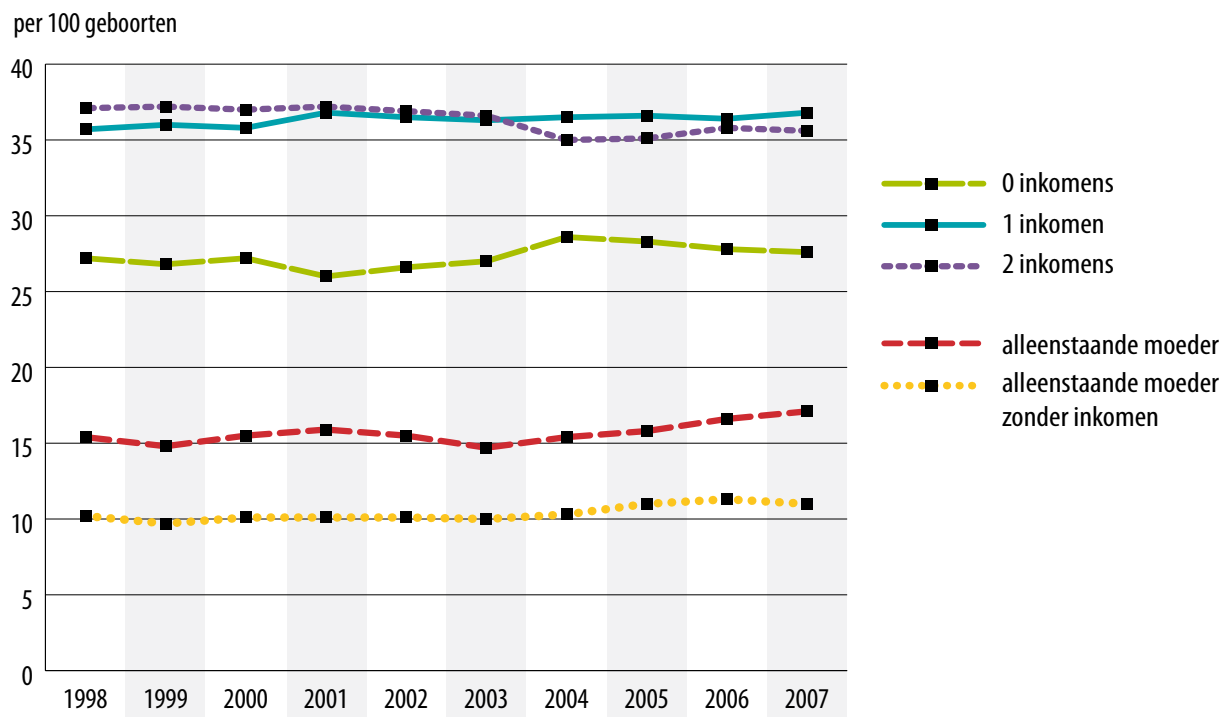
«27,6 % van de Brusselse baby's werden geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, 17,1 % bij een alleenstaande moeder.»

Tabel 14: Sociale kenmerken van de Brusselse boorlingen, 2007

Aantal inkomens	Aantal geboorten			% van de geboorten		
	Alleenstaande moeder	Koppel	Totaal	Alleenstaande moeder	Koppel	Totaal
0	1 850	2 765	4 615	11,0 %	16,5 %	27,6 %
1	1 022	5 148	6 170	6,1 %	30,7 %	36,8 %
2	-	5 963	5 963	-	35,6 %	35,6 %
Totaal	2 872	13 876	16 748	17,1 %	82,9 %	100,0 %

Bron: Statistische formulieren voor geboorte en overlijden, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

Figuur 35: Evolutie van de sociale kenmerken van de Brusselse boorlingen, 1998-2007



Bron: Statistische formulieren voor geboorte en overlijden, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

Het aandeel kinderen geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid steeg tussen 2003 en 2004, maar bleef daarna relatief stabiel tussen 2004 en 2007. Het aandeel geboorten bij een alleenstaande moeder steeg verder in 2007.

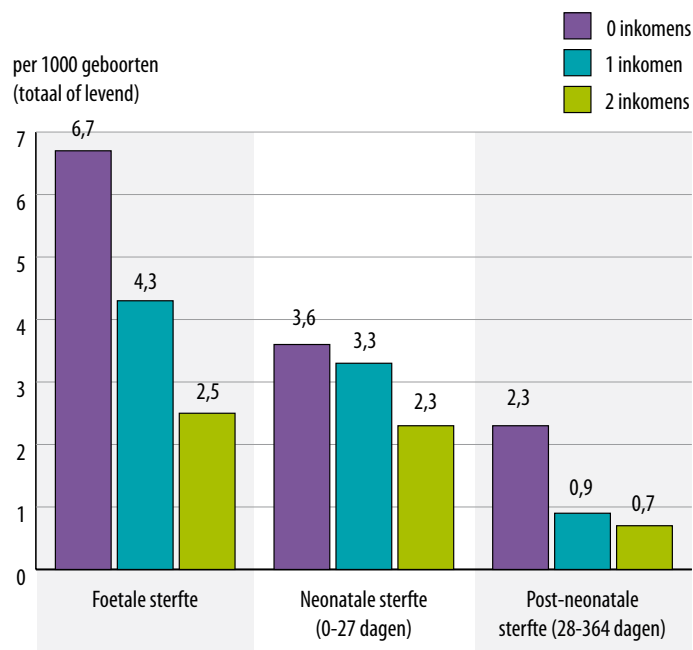
De foeto-infantiele sterfte (de sterfte vanaf 22 weken zwangerschap of gedurende het eerste levensjaar) wordt als een belangrijke indicator beschouwd voor de welzijns- en gezondheidssituatie van een land of regio.

Kinderen die geboren worden in een huishouden zonder inkomen uit arbeid ^[25] hebben 2 keer meer kans om dood geboren te worden of te sterven in de eerste levensmaand dan kinderen geboren in een huishouden met twee inkomens uit arbeid. De kans om in de loop van het eerste levensjaar te sterven is 3,3 keer groter (figuur 36).

Deze sociale ongelijkheid kan aangetoond worden voor alle doodsoorzaken van infantiele sterfte (gedurende het eerste levensjaar): naargelijk de doodsoorzaak is de kans voor een kind geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid twee tot drie maal hoger dan voor kinderen in een huishouden met twee inkomens uit arbeid, voor wiegedood zelfs vijf keer hoger. ^[26]

«Kinderen die geboren worden in een huishouden zonder inkomen uit arbeid hebben 2 keer meer kans om dood geboren te worden of te sterven in de eerste levensmaand dan kinderen in een huishouden met 2 inkomens.»

Figuur 36: Foeto-infantiele sterfte naargelang het aantal ouders in het huishouden met een inkomen uit arbeid, Brussel 2003-2007



Bron: Statistische formulieren voor geboorte en overlijden, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

[25] De indicator die in het NAPincl wordt voorgesteld betreft het sterftecijfer volgens het socio-professioneel profiel van de vader. Door rekening te houden met de situatie van beide ouders krijgen we echter een beter beeld van de realiteit. Hierdoor wordt onder meer ook met kinderen van een alleenstaande moeder rekening gehouden.

[26] Voor meer detail over de sociale ongelijkheid rond de geboorte, zie het dossier "Perinatale gezondheidsindicatoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1998-2004" beschikbaar bij het Observatorium of op de website www.observatbru.be.

6.2 Sociale gezondheidsongelijkheden treffen alle leeftijden

De sociale gezondheidsongelijkheden die zich reeds in de buik van de Brusselse moeders manifesteren, zetten zich verder door op volwassen leeftijd en hebben een cumulatief effect op de oude dag. Zo bestaan er grote verschillen binnen de Brusselse bevolking op het vlak van de levensverwachting en vooral het voorspelde aantal jaren in goede gezondheid. Ook het risico om vroegtijdig te sterven (voor 65 jaar) is niet gelijk voor iedereen. In het Brussels armoederapport 2008 werd uitvoerig stilgestaan bij de vaststelling dat het gezondheidskapitaal van mensen die in armoede leven vroegtijdig wordt aangetast.

Momenteel zijn er echter nog geen cijfers beschikbaar om deze vaststellingen uit de vorige welzijnsbarometers te actualiseren. Begin 2010 zal het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn een nieuwe versie van de Gezondheidsindicatoren publiceren. Hierin wordt uitgebreid aandacht besteed aan de sociale gezondheidsongelijkheden van de Brusselaars.

«Het gezondheidskapitaal van mensen die in armoede leven wordt vroegtijdig aangetast.»

7. ONDERWIJS EN VORMING

7.1 Schoolse vertraging

Begin 2008 was iets meer dan de helft (51,2 %) van de Brusselse jongeren in het derde leerjaar secundair onderwijs, ingeschreven in het ASO. De andere helft van de leerlingen was ingeschreven in het TSO (24,5 %) of het BSO (24,3 %). In het 5e leerjaar secundair onderwijs is het aandeel leerlingen in het ASO teruggelopen tot iets minder dan de helft (45,9 %). Het aandeel leerlingen in het TSO ligt in het 5e leerjaar iets hoger (30,9 %), in het BSO iets lager (23,2 %). (Gegevens van de Vlaamse Gemeenschap en de Communauté française, berekeningen IGEAT-ULB).

Schoolvertraging of schoolachterstand is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen van hetzelfde geboortjaar. Wie ouder is dan de 'normale' leeftijd om in een bepaald leerjaar te zitten heeft schoolse vertraging. Normale (of snellere) vordering

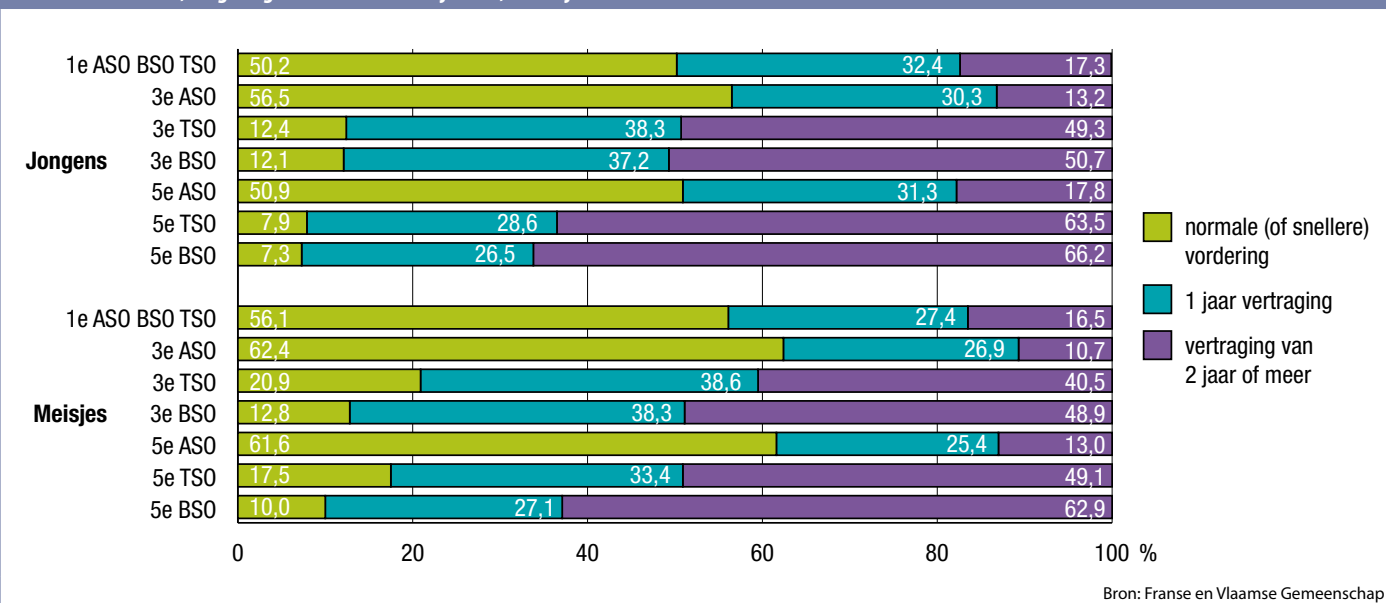
duidt er op dat de leerling ofwel in het leerjaar zit waar hij op basis van zijn of haar leeftijd theoretisch zou moeten zitten, ofwel in een leerjaar hoger (definitie Vlaamse Gemeenschap en Communauté française).

«Waar de schoolachterstand (van minstens een jaar) in het vijfde leerjaar ASO nog iets minder dan de helft van de leerlingen bedraagt, loopt dit in het TSO op tot meer dan 8 op 10, in het BSO zelfs tot 9 op 10 leerlingen.»

Bij de interpretatie van deze gegevens moet men rekening houden met het feit dat een leerling om zeer verschillende redenen schoolachterstand kan oplopen^[27].

[27] Met het toenemend internationaal karakter van de Brusselse bevolking neemt het aantal kinderen zonder of met onvoldoende kennis van de onderwijstaal (Frans of Nederlands) toe. Hierover zijn echter geen cijfers beschikbaar, wel veel getuigenissen vanuit de onderwijswereld en belendende sectoren. Dit taalprobleem komt bovenop de vele andere uitdagingen voor het Brussels onderwijs.

Figuur 37: Schoolse vertraging. Onderwijsritme van leerlingen van het secundair onderwijs (eerste, derde en vijfde jaar) woonachtig in het Brussels Gewest, volgens geslacht en onderwijsvorm, schooljaar 2007-2008



Van de leerlingen die in het schooljaar 2007-2008 in het Brussels Gewest woonden en in het eerste leerjaar secundair onderwijs zaten, is slechts de helft normaal gevorderd (50 % van de jongens en 56 % van de meisjes), heeft 27 % van de jongens en 32 % van de meisjes één jaar vertraging opgelopen en heeft iets minder dan een vijfde (17 %) minstens twee jaar vertraging.

Reeds in het derde jaar zijn er grote verschillen tussen de verschillende onderwijsvormen. Dit is deels te verklaren door een selectie-effect, waarbij leerlingen met schoolse vertraging vaker doorstromen naar het TSO en BSO.

In het vijfde leerjaar zijn de verschillen in schoolachterstand sterk opgelopen tussen de verschillende onderwijsvormen en tussen jongens en meisjes. Waar de schoolachterstand (van minstens een jaar) in het vijfde leerjaar ASO nog iets minder dan de helft van de leerlingen bedraagt, loopt dit in het TSO op tot meer dan 8 op 10, in het BSO zelfs tot 9 op 10 leerlingen.

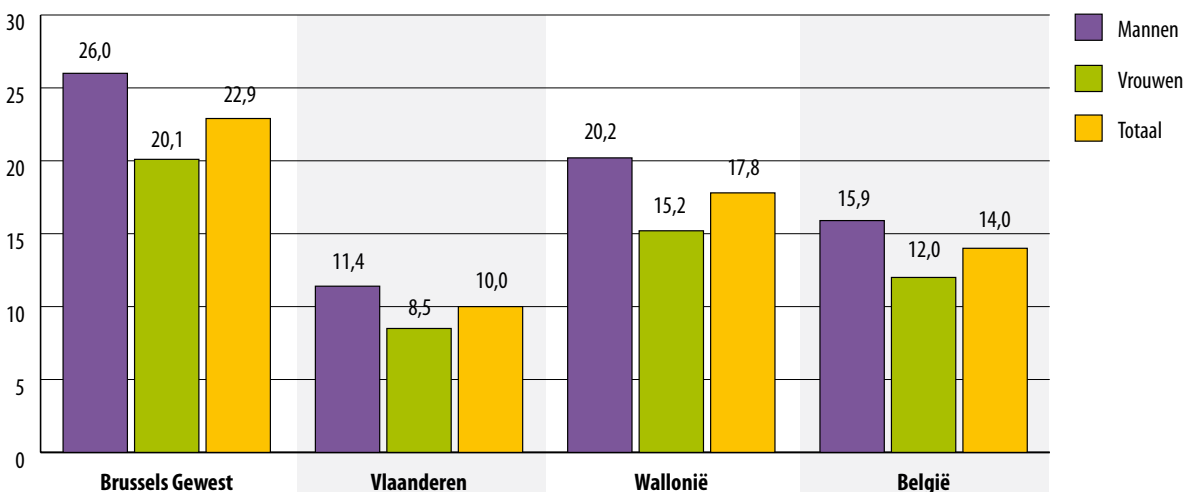
De schoolse vertraging is telkens groter voor jongens dan voor meisjes. Alleen in het 5e leerjaar BSO komen de meisjes in de buurt van de jongens (respectievelijk 90,0 % en 92,7 %). De jongens hebben hier echter wel al een grotere vertraging opgelopen (66,2 % van de jongens heeft minstens 2 jaar vertraging, bij de meisjes gaat het om 62,9 %).

De schoolachterstand is groter in het Brussels Gewest dan in de hele Communauté française en de Vlaamse Gemeenschap. Waar in het Brussels Gewest slechts de helft van de leerlingen in het eerste leerjaar secundair onderwijs normaal gevorderd is, ligt dit hoger in de Communauté Française (65 %) en een heel stuk hoger in de Vlaamse Gemeenschap (79 %).

7.2 Lage scholing bij jongeren tussen 18 en 24 jaar

Figuur 38: Vroegtijdige schoolverlaters. Aandeel van de jongeren tussen 18 en 24 jaar met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs die de school verlieten en die geen onderwijs of vorming meer volgen, jaargemiddelde 2008 (NAPincl)

% jongeren die vroegtijdig de school verlaten



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters (jongeren tussen 18 en 24 jaar zonder diploma hoger secundair onderwijs die geen onderwijs of vorming meer volgen), is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land. Het verschil tussen mannen en vrouwen is het grootst in het Brussels Gewest. Meer dan één op vier Brusselse jongens verlaat de school vroegtijdig, bij de Brusselse meisjes is dat één op vijf, wat nog steeds veel hoger is dan in de rest van het land.

Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters bij de jongeren met een niet-Europese (EU-27) nationaliteit (35,3 %) daalde (-7,3 %), maar is nog steeds dubbel zo hoog als bij jongeren uit de Europese Unie (16,9 %). Voor beide groepen ligt het aandeel wel lager in Brussel dan in het land (respectievelijk 38,1 % en 21,4 %). Bij de jongeren met een Belgische nationaliteit steeg het aandeel vroegtijdige

schoolverlaters tot 22,1 % (+1,7 %), waardoor het verschil met België (12,8 %) iets groter wordt.

Een kwart van de vroegtijdige schoolverlaters (26,0 %) is werkloos (IAB), iets meer dan een derde (36,3 %) heeft een job.

De overige vroegtijdige schoolverlaters zijn niet actief op de arbeidsmarkt (37,6 %). In het hele land zijn vroegtijdige schoolverlaters minder vaak werkloos (19,0 %) en hebben ze vaker (43,8 %) een job.

Van de Brusselse jongere werklozen (IAB) is 43,8 % vroegtijdig schoolverlater (t.o.v. 31,8 % in België). Bij de tewerkgestelde jongeren ligt het aandeel vroegtijdige schoolverlaters lager, namelijk op 29,6 % (versus 16,0 % in België).

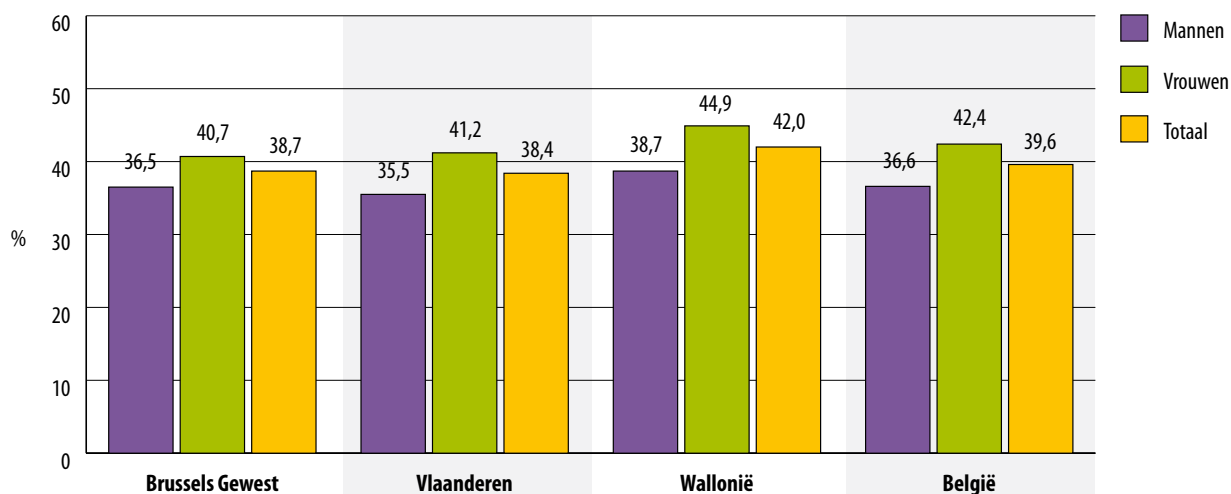
«Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.»

7.3 Lage scholing bij volwassenen van 25 jaar en ouder

Net als in 2007 is Brussel het enige gewest waar het aandeel laaggeschoolde (maximum diploma van het lager secundair onderwijs) volwassenen niet daalde ten opzichte van het voorgaande jaar.

Het aandeel laaggeschoolden varieert volgens geslacht (figuur 39), leeftijd (figuur 40), nationaliteit (figuur 41) en is tenslotte sterk gelinkt met het sociaal-economisch statuut (figuur 42).

Figuur 39: Laaggeschoolde volwassenen per gewest. Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar geslacht, jaargemiddelde 2008 (NAPind)

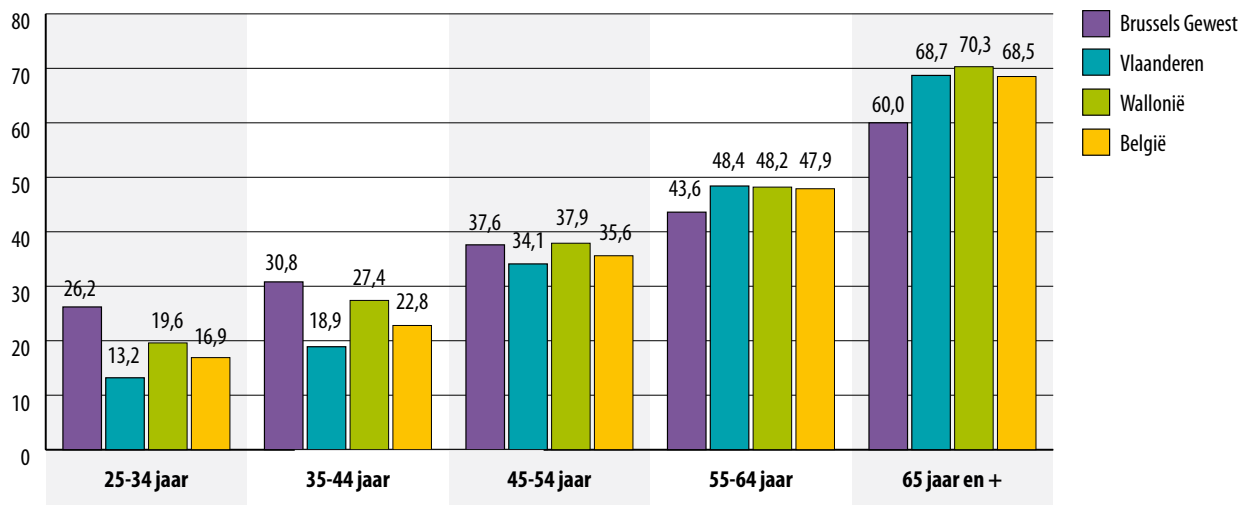


Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

De Brusselse volwassen bevolking ouder dan 55 jaar telt een kleiner aandeel laaggeschoolden dan de andere gewesten (figuur 40). Bij de bevolking jonger dan 55 is de situatie omgekeerd. De jongere leeftijdscategorieën tellen telkens een groter aandeel laaggeschoolden in vergelijking met de rest van het land. Het aandeel loopt op tot meer dan een kwart laaggeschoolden bij de 25 tot 34-jarige Brusselaars (16,9 % in België).

Figuur 40: Laaggeschoolde volwassenen per leeftijdsgroep. Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs, naar leeftijd, jaargemiddelde 2008 (NAPIncl)

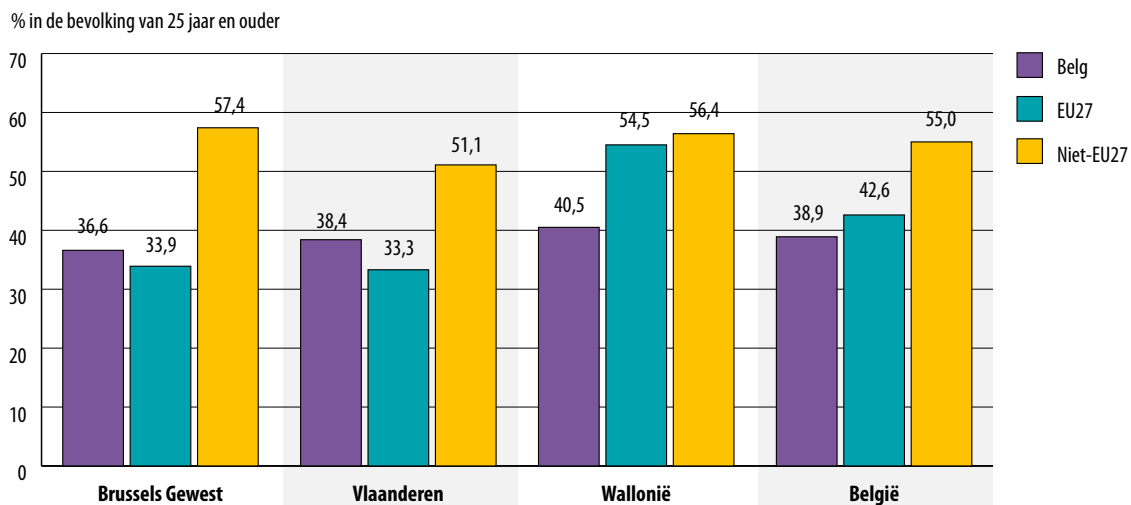
% van de bevolking van 25 jaar en ouder



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

Net als bij de jongeren, telt de volwassen bevolking meer laaggeschoolden bij mensen met een niet-Europese nationaliteit (figuur 41).

Figuur 41: Aandeel van de bevolking met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs in de totale bevolking van 25 jaar en ouder naar nationaliteit, jaargemiddelde 2008 (NAPIncl)

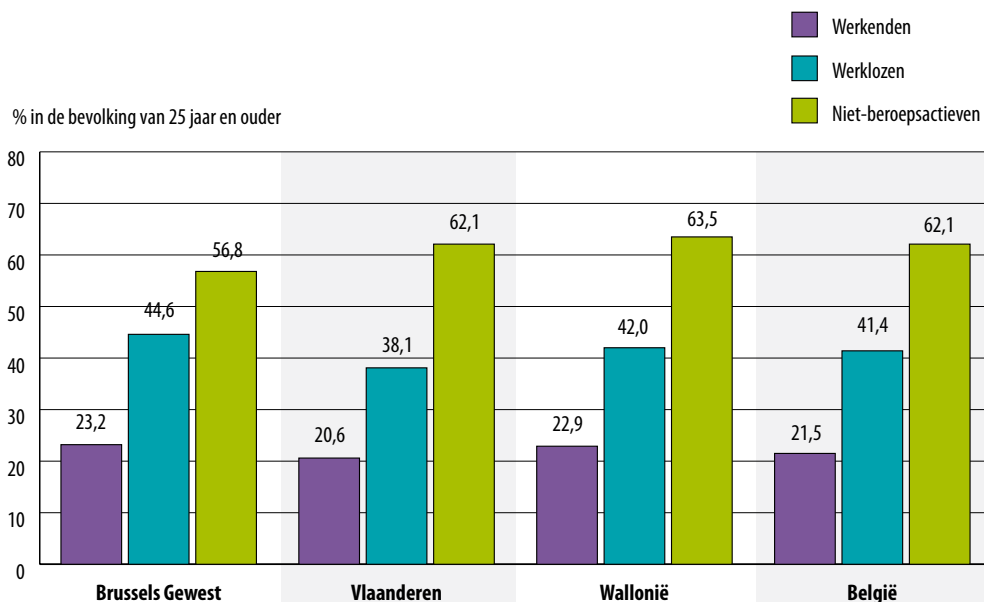


Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

In 2008 was een tiende (9,8 %) van de Brusselse laaggeschoolde volwassenen werkloos, iets minder dan een derde (30,4 %) had een job, de meerderheid (59,8 %) was niet actief op de arbeidsmarkt.

Omgekeerd was iets minder dan de helft (44,6 %) van de werklozen en een kwart (23,2 %) van het totaal aantal tewerkgestelde volwassenen laaggeschoold. (figuur 42)

Figuur 42: Aandeel van de bevolking met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs in de totale bevolking van 25 jaar en ouder naar sociaal-economisch statuut, (IAB) jaargemiddelde 2008 (NAPIncl)



Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2008

8. MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE EN PARTICIPATIE

Drie NAPincl-indicatoren met betrekking tot maatschappelijke integratie en participatie zijn ook voor het Brussels Gewest beschikbaar.

Een eerste indicator benadert het thema aan de hand van de frequentie en de kwaliteit van **sociale contacten** die mensen hebben en hun deelname aan het verenigingsleven. Slechts 20,0 % van de Brusselaars van 16 jaar en ouder neemt deel aan sportieve activiteiten, recreatieve activiteiten (jeugdbeweging, gepensioneerdenbond, vrijetijdsverenigingen) of artistieke activiteiten (muziek, theater, plastische kunsten). Dat is veel minder dan in Vlaanderen (38,4 %) en iets minder dan in Wallonië (25,1 %). We noteren bovendien een sterke daling ten opzichte van EU-SILC 2006, zowel in Brussel als voor de rest van het land (NAPincl, EU-SILC 2007). Deze percentages liggen ook een stuk lager dan de resultaten op basis van de Gezondheidsenquête (zie Welzijnsbarometer 2006), gezien de vraagstelling in beide enquêtes verschilt.

«Slechts 59,3 % van de Brusselaars kunnen zich één week vakantie weg van huis veroorloven.»

De mate van maatschappelijke integratie en het niveau van participatie zijn nauw verbonden met het sociaal statuut. Volgens de Gezondheidsenquête 2004 stijgt de participatie aan het verenigingsleven met het opleidingsniveau (zie Welzijnsbarometer 2006, p. 45 en de atlas "Thuiswonen na je 65^{ste}" 2007).

Een tweede NAPincl-indicator benadert het thema vanuit de mogelijkheid om al dan niet met **vakantie** te kunnen gaan. Slechts 59,3 % van de Brusselaars kunnen zich één week vakantie weg van huis veroorloven.

Dat is minder dan in Wallonië (63,8 %) en veel minder dan in Vlaanderen (86,7 %) (NAPincl, EU-SILC 2007).

Een derde en laatste NAPincl-indicator heeft betrekking op de **digitale kloof**. 80,7 % van de Brusselse huishoudens kan zich een internetconnectie permitteren, wat minder is dan in Wallonië (88,7 %) en Vlaanderen (94,7 %) (NAPincl, EU-SILC 2007).

9. WOORDENLIJST

Actiris: Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling, voorheen afgekort als BGDA, belast met het uitvoeren van het gewestelijke werkgelegenheidsbeleid. Elke Brusselse werkzoekende moet er zich inschrijven. De werkloosheidsgegevens van Actiris zijn gebaseerd op deze inschrijvingen en betreffen bijgevolg een zeer brede interpretatie van werkloosheid.

Actieve bevolking: het totale aanbod van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt. Dit omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij/zij werkt vindt of niet (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg)

Activeringsmaatregelen OCMW: tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW RMI-gerechtigden kan tewerkstellen. Het OCMW neemt via een financiële tussenkomst een deel van de loonkost van de tewerkgestelde persoon (bij een private of overheidswerkgever) voor zijn rekening. Het gaat meer bepaald om het Activaplan (tewerkstelling bij verschillende soorten werkgevers), de sociale inschakelingsinitiatieven (sector van de sociale economie), de doorstromingsprogramma's (werkgevers die willen beantwoorden aan collectieve behoeften die niet of onvoldoende aan bod komen in het reguliere arbeidscircuit) en de invoeginterim (uitzendarbeid).

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI): het voormalige Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) maakt deel uit van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie. Deze dienst stelt heel wat statistieken ter beschikking voor het grote publiek via haar website: http://statbel.fgov.be/home_nl.asp

Arbeidskrachtenenquête: sociaal-economische enquête bij de huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in drie exhaustieve en onderscheiden groepen (tewerkgestelde personen, werklozen en niet-actieve personen) en over elk van deze categorieën beschrijvende en verklarende gegevens te verstrekken. Het betreft onder meer tewerkstellings- en werkloosheidscijfers overeenkomstig de terminologie van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en cijfers met betrekking tot

het opleidingsniveau. Bedoeling is informatie te vergaren die op Europese vlak vergelijkbaar is. Het vormt dan ook de basis van een aantal NAPincl-indicatoren. Meer informatie op <http://statbel.fgov.be/lfs>

Armoederisicogrens: inkomensgrens vastgelegd op 60 % van het mediaan beschikbaar inkomen op individueel niveau. Het inkomen op individueel niveau wordt afgeleid van het beschikbaar gezinsinkomen, rekening houdend met het aantal volwassenen en kinderen in het huishouden. Een tweede volwassene in een huishouden telt voor 0,5 eenheden, een kind voor 0,3. De armoederisicogrens wordt berekend op basis van de EU-SILC-enquête.

Artikel 6057: tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW een baan bezorgt aan iemand die uit de arbeidsmarkt is gestapt of gevallen, met als doel deze terug in te schakelen in het stelsel van de sociale zekerheid en in het arbeidsproces. In de meeste gevallen treedt het OCMW zelf als werkgever op. Het OCMW kan de persoon in zijn eigen diensten tewerkstellen of ter beschikking stellen van een derde werkgever.

Artikel 61: tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW met een derde werkgever samenwerkt voor het realiseren van de tewerkstellingsopdracht.

Betrouwbaarheidsinterval: interval om de nauwkeurigheid in te schatten van cijfers en indicatoren die berekend zijn op basis van enquêtes. Het brede betrouwbaarheidsinterval voor het armoederisico in het Brussels Gewest (figuur 5) is te wijten aan de beperkte grootte van de steekproef van de EU-SILC enquête. Het armoederisicopercentage van 28,2 % voor het Brussels gewest is slechts een ruwe schatting. Met 95 % zekerheid kan gesteld worden dat het armoederisicopercentage tussen 16,3 % en 40,1 % ligt. Omwille van het brede betrouwbaarheidsinterval is het niet mogelijk om een nauwkeurige vergelijking te maken met Wallonië of om de evolutie in de tijd te analyseren. In de figuren wordt het betrouwbaarheidsinterval met boven- en ondergrens als volgt weergegeven: 

BISA: Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse.

Consumptieprijsindex: Om de evolutie van de 'levensduurte' te meten, wordt gebruik gemaakt van een indexcijfer. Deze economische indicator meet de prijsontwikkeling van een korf door gezinnen aangekochte goederen en diensten die representatief zijn voor hun verbruiksgewoonten. Meer informatie vindt u op http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/economie/consumptierijzen/consumptieprijsindex/algemene_index/index.jsp

Equivalent leefloon: het equivalent van het leefloon is een financiële hulp die in het kader van het Recht op Maatschappelijke Hulp (wet van 2 april 1965) door het OCMW toegekend wordt aan mensen die om bepaalde redenen (bijvoorbeeld nationaliteit) niet in aanmerking komen voor het recht op maatschappelijke integratie. De bedragen zijn dezelfde als die van het leefloon. (zie ook RMH)

EU15: verwijst naar de 15 landen die in 1995 deel uitmaakten van de Europese Unie: Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland en Zweden. De EU werd later (in 2004 en 2007) uitgebreid tot 27 lidstaten.

EU27: verwijst naar de Europese Unie die sinds januari 2007 27 landen samenbrengt in een economisch en politiek partnerschap. Naast de EU15, vervoegden 10 nieuwe lidstaten de EU in 2004 (Cyprus, Hongarije, Malta, Polen, Letland, Estland, Litouwen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië). In januari 2007 sloten tenslotte Roemenië en Bulgarije zich aan bij de EU. Meer informatie op www.europa.eu

EU-SILC (Statistics on income and living conditions): een Europese enquête en een belangrijke bron om vanuit een multi-dimensionele benadering armoede van huishoudens en individuen in de maatschappij in kaart te brengen. Ze moet vergelijkingen tussen de verschillende lidstaten mogelijk maken. Meer info over de enquête vindt u op <http://statbel.fgov.be/silc/>. De armoederisicogrens en het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens wordt op basis van deze enquête berekend. De Brusselse steekproef is echter te klein om tot een

nauwkeurige schatting van het armoederisicopercentage te komen. Het is daarom noodzakelijk de Brusselse steekproef in de EU-SILC-enquête aanzienlijk te vergroten. Deze beperkte nauwkeurigheid maakt het bovendien onmogelijk om de evolutie van het armoederisicopercentage voor Brussel te berekenen.

Fiscale statistieken: De fiscale statistieken bevatten informatie met betrekking tot de belastingsaangiften van de fiscale huishoudens: het aantal belastingsaangiftes, het inkomen per aangifte, het mediaan inkomen, het gemiddeld inkomen per inwoner, de spreiding van de inkomens. De fiscale statistieken zijn gebaseerd op administratieve gegevens en zijn in principe volledig. Bij de interpretatie ervan moet toch met een aantal zaken rekening worden gehouden.

De gegevens hebben alleen betrekking op geregistreerde inkomens. Lage inkomens, die zich onder de belastingdrempel bevinden, en inkomens van internationale ambtenaren zijn niet opgenomen. Het is bovendien moeilijk om de fiscale statistieken terug te brengen tot het niveau van de individuen of het huishouden. Fiscale huishoudens komen immers niet altijd overeen met de werkelijke huishoudens. Recente veranderingen in het registratiebeleid kunnen tot slot voor schommelingen in de gegevens zorgen.

FOD: Federale Overheidsdienst, de vroegere federale ministeries. Bijvoorbeeld FOD Sociale Zekerheid.

Gemeentefiches: In het kader van haar decreet "Cohésion sociale" gaf de Franse Gemeenschapscommissie opdracht om een analyse te maken van de problemen en behoeften van de Brusselse gemeenten inzake sociale cohesie. Hiertoe werkt het IGEAT-ULB in samenwerking met het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn aan een actualisering en uitbreiding van de fiches met Welzijns- en Gezondheidsstatistieken per gemeente (2006).

Gemiddeld inkomen per aangifte: om het gemiddeld inkomen per aangifte te berekenen, wordt het inkomen van alle aangiften opgeteld en gedeeld door het aantal aangiften.

Gezondheidsindex: De waarde van dit indexcijfer wordt bekomen door een aantal producten uit de korf van de consumptieprijnsindex te halen, met name alcoholische dranken (in de winkel gekocht of in een café geconsumeerd), tabakswaaren en motorbrandstoffen, met uitzondering van LPG. De gezondheidsindex wordt ondermeer gebruikt voor de huurindexering en voor de berekening van de spilindex. Meer informatie vindt u op <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/economie/consumptierpijzen/gezondheidsindex/index.jsp>

GGC: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Voor meer informatie over de instellingen, de samenstelling en de bevoegdheden van de GGC kan u terecht op <http://www.observatbru.be/documents/contexte-bruxellois/competences.xml?lang=nl>

Glijdend gemiddelde: gebruikt om de algemene trend in een gegevensreeks weer te geven.

IAB: Internationaal Arbeidsbureau

IGO: Inkomensgarantie voor ouderen. Bijstandsuitkering die tot doel heeft financiële hulp te bieden aan bejaarde personen die niet over voldoende middelen beschikken.

Inkomensvervangende tegemoetkoming of integratie-tegemoetkoming aan personen met een handicap: De inkomensvervangende tegemoetkoming wordt toegekend aan de persoon met een handicap van wie is vastgesteld dat zijn lichamelijke of psychische toestand zijn verdienvermogen heeft verminderd tot een derde of minder van wat een gezonde persoon door het uitoefenen van een beroep op de algemene arbeidsmarkt kan verdienen. De integratietegemoetkoming wordt toegekend aan de persoon met een handicap die vanwege een vermindering van de zelfredzaamheid, bijkomende kosten te dragen heeft. Meer informatie vindt u op http://handicap.fgov.be/nl/citoyens/alloc_ph/arr.htm

Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KBSZ): het "Datawarehouse arbeidsmarkt en Sociale Bescherming" van de KBSZ maakt een koppeling van sociaal-economische gegevens afkomstig van verschillende instellingen voor sociale zekerheid. Figuur 4 geeft op basis van de gegevens van KBSZ een beeld van de socio-economische positie van de Brusselse bevolking. Meer informatie op <http://www.bcsc.fgov.be>

Leefloon: het leefloon is een minimuminkomen, toegekend door het OCMW voor mensen die niet over toereikende bestaansmiddelen beschikken, noch er aanspraak op kunnen maken, noch in staat zijn deze hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven. (zie ook RMI)

Mediaan inkomen: Wanneer men alle inkomens rangschikt van het kleinste tot het hoogste bedrag, is het mediaan inkomen het bedrag in het midden van de rangschikking. Dit betekent dat de helft van de inkomens lager is dan het mediaan inkomen, en de helft hoger is. De mediaan wordt minder beïnvloed door extreme waarden (zeer hoog of zeer laag) dan het gemiddelde. De "armoederisicogrens" werd vastgelegd op 60% van het mediaan inkomen.

Monitoring van de wijken: dynamisch en interactief instrument voor de opvolging van de 145 wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, beheerd door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. Via kaarten, tabellen en grafieken kan de toestand van de wijken opgevolgd worden voor verschillende thema's: demografie, economie, huisvesting, woonomgeving, enzovoort. www.wijkmonitoring.irisnet.be

NAPincl: Nationaal Actieplan Sociale Inclusie. Het NAPincl vormt een onderdeel van het strategisch rapport over Sociale bescherming en Insluiting. Op vraag van de Europese Unie schrijven alle Europese lidstaten een driejaarlijks Strategisch rapport. Dit kadert binnen een strategie beslist op de Europese Top van Lissabon in maart 2000 om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Het bevat verplicht ook een indicatorenbijlage met de Europese "indicatoren van Laken", eventueel aangevuld met nationale indicatoren.

In België wordt het NAPIncl samengesteld en opgevolgd in overleg tussen de Federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen. Het rapport is beschikbaar op de website van de POD Maatschappelijke Integratie (http://www.mi-is.be/themes/poverty/NAP/index_nl.htm).

NWW: Niet-werkende werkzoekenden. Personen zonder bezoldigd werk die ingeschreven zijn als werkzoekende bij een gewestelijke openbare dienst voor arbeidsbemiddeling. Het gaat zowel om uitkeringsgerechtigde werklozen, als om jongeren in wachttijd, vrij ingeschreven werkzoekenden en verplicht ingeschreven werkzoekenden (bijvoorbeeld doorverwezen door een OCMW).

OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn. Het OCMW heeft tot taak aan personen en gezinnen de dienstverlening te verzekeren die éénieder moet toelaten een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De OCMW-steun kan verschillende vormen aannemen: de wet voorziet dat zij van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal geneeskundige of psychologische aard kan zijn. Het OCMW kan onder andere financiële hulp bieden in de vorm van een leefloon (voor RMI-gerechtigden) of een equivalent leefloon (voor RMH-gerechtigden).

Omnio: Beschermingsmaatregel die het recht op het voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging (RVV) op 1 april 2007 uitgebreidde naar de verzekerden uit alle gezinnen met een laag inkomen. Het Omnio-statuut kan toegekend worden aan gezinnen waarvan het jaarlijks bruto belastbaar inkomen van alle gezinsleden in het jaar vóór de aanvraag lager is dan een bepaald maximumbedrag. In 2009 bedraagt het grensbedrag € 14 339,94 voor de aanvrager en € 2 654,70 voor elk bijkomend gezinslid (meer informatie op www.riziv.fgov.be).

POD: Programmatorische Overheidsdienst. POD's werken rond belangrijke maatschappelijke thema's die verscheidene of alle Federale Overheidsdiensten (FOD) doorkruisen.

POD MI: Programmatorische overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid. De POD MI stelt data ter beschikking over

het aantal (equivalent) leefloongerechtigden op basis van de terugbetalingsaanvragen van de OCMW's.

Procentpunt: wanneer 2 percentages worden vergeleken, wordt het verschil tussen beide vaak uitgedrukt in procentpunten. Het verschil tussen 10 % en 30 % bedraagt 20 procentpunten.

Rijksregister: register met identificatie- en adresgegevens van de officiële bevolking van België. Het betreft personen die ingeschreven zijn in de gemeentelijke bevolkings- of vreemdelingenregisters. Het Rijksregister is de belangrijkste bron voor statistieken in verband met de bevolking. Wanneer men bij het berekenen van armoede-indicatoren gebruik maakt van het Rijksregister moet men rekening houden met het feit dat bepaalde kwetsbare bevolkingsgroepen hier niet ingeschreven staan (bijvoorbeeld sommige dak- en thuislozen of mensen zonder papieren).

RMH - Recht op maatschappelijke hulp: Mensen die niet in aanmerking komen voor het recht op maatschappelijke integratie (RMI) omdat niet voldaan is aan de vereiste voorwaarden inzake nationaliteit, leeftijd of inkomen, kunnen beroep doen op het recht op maatschappelijke hulp. Het zijn hoofdzakelijk kandidaat-vluchtelingen en vreemdelingen met recht op verblijf die niet in het bevolkingsregister staan ingeschreven die genieten van het RMH. Deze personen hebben onder andere recht op financiële steun equivalent aan het leefloon en kunnen worden ingeschakeld via een tewerkstellingsmaatregel (o.a. in het kader van artikel 60§7). Voor meer informatie zie http://www.mi-is.be/themes/integration/MH/index_nl.htm of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmw-info-cpas.be

RMI - Recht op maatschappelijke integratie: het RMI is van kracht sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in oktober 2002 en kwam in de plaats van het recht op het bestaansminimum. Het RMI gaat verder dan de zuiver financiële bijstand van het bestaansminimum: het RMI streeft naar een maximale integratie en participatie aan het maatschappelijk leven. Hiervoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten: tewerkstelling (o.a. in het kader van artikel 60§7), een leefloon en een geïndividualiseerd project

voor maatschappelijke integratie, al dan niet gecombineerd. Het hoofddoel is van in de mate van het mogelijke de integratie door tewerkstelling te verwezenlijken en mensen te helpen om hun leven in eigen handen te nemen en autonoom te leven. Voor meer informatie zie http://www.mi-is.be/themes/integration/MI/index_nl.htm of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmw-info-cpas.be

RVA: Rijksdienst voor arbeidsvoorziening. Federale instelling van de sociale zekerheid belast met de organisatie van de werkloosheidsverzekering. Stelt data ter beschikking met betrekking tot de uitbetalingen van de werkloosheidsuitkeringen.

RVV: Recht op een Verhoogde tegemoetkoming van de Verzekering voor geneeskundige verzorging. Om personen met een laag inkomen financieel toegang te geven tot de gezondheidszorg wordt voor verschillende categorieën van personen voorzien in een hogere tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en dus in een verlaging van het remgeld. Deze maatregel gold aanvankelijk voor Weduwnaars/Weduwen, Invaliden, Gepensioneerden en Wezen, vanwaar de nog zeer vaak gebruikte naam WIGW. Deze verhoogde tegemoetkoming werd uitgebreid tot andere categorieën, de zogenaamde RVV's (rechthebbenden op de verhoogde verzekeringstegemoetkoming) en hun personen ten laste. Het betreft onder andere de gerechtigden op een (equivalent) leefloon, een IGO of een uitkering voor gehandicapten, volledig uitkeringsgerechtigde werklozen (sedert minstens één jaar) ouder dan 50 jaar, alsook gerechtigde residenten ouder dan 65 jaar. Sinds 2007 is de verhoogde tegemoetkoming eveneens uitgebreid tot gezinnen met een laag inkomen via het OMNIO-statuut (meer informatie op www.riziv.fgov.be). Het aantal RVV's wordt gebruikt als een alternatieve indicator voor het aantal mensen dat financiële moeilijkheden heeft.

Statistische geboorteformulieren: Via de statistische formulieren van geboorte worden alle nieuwgeborenen geregistreerd van moeders die in het Brussels Gewest wonen, ongeacht wat hun verblijfsstatuut is. Ook de geboorte van kinderen waarvan de moeder niet in het Rijksregister is ingeschreven worden via deze bron geteld, bijvoorbeeld moeders die in het wachtregister zijn ingeschreven of andere speciale situaties (diplomatiek personeel, mensen zonder papieren, ...).

Voor meer informatie in verband met de geboorten en hun registratie, zie het dossier "Perinatale gezondheidsindicatoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1998-2004" (<http://www.observatbru.be/documents/graphics/dossiers/dossier-2008-perinatale-gezondheidsindicatoren-in-brussel-1998-2004.pdf>) en de website (<http://www.observatbru.be/documents/indicateurs/perinatalite.xml?lang=nl>)

Statistisch significant: wanneer een verschil (of de samenhang) tussen twee cijfers als statistisch significant wordt omschreven, duidt dit erop dat het verschil (of de samenhang) reëel is en niet beschouwd kan worden als het resultaat van toevalsfactoren. Belangrijk om te onthouden is dat statistische significantie niets zegt over de relevantie of de grootte van het verschil (of de samenhang). Wanneer een verschil significant is, betekent dit niet noodzakelijk dat het ook gaat om een belangrijk verschil.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting: zie www.armoedebestrijding.be

Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: wetgevend orgaan (parlement) van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Wachtregister: register dat het aantal in het Rijksregister beschikbare gegevens uitbreidt met een aantal gegevens over kandidaat-vluchtelingen.

10. REFERENTIES

Adriaenssens S, van Meeteren M, Pacolet J, De Wispelaere F, Hendrickx J, Engbersen G. De ongekende samenleving: schattingen en inzichten over irreguliere migranten en economische schaduwwactiviteiten. In: 'Vanderleyden L, Callens M en Noppe J', Studiedienst Vlaamse Regering. Sociale Staat van Vlaanderen 2009. Brussel: Vlaamse Regering, 2009: pp. 335-362

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. Crisis treft mannen en jongeren het ergst. Nieuwe cijfers Enquête naar de Arbeidskrachten, 1^{ste} kwartaal 2009. Brussel: Federale Overheidsdienst Economie, 31 juli 2009.

http://statbel.fgov.be/nl/binaries/pr141_nl%5B1%5D_tcm325-65394.pdf

Berghman J, Lammertyn F. Samenleving: feiten en problemen. Deel 3. Leuven: 2005-2006

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. De conjunctuurbarometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussel: Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, april 2009.

http://www.bruxelles.irisnet.be/cmsmedia/nl/de_conjunctuurbarometer_van_het_brussels_hoofdstedelijk_gewest_trimestrieeel_april_2009.pdf?uri=ff80818120a17db30120a4aaf2ba0488

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. De conjunctuurbarometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussel: Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, juli 2009.

http://www.bruxelles.irisnet.be/cmsmedia/nl/de_conjunctuurbarometer_van_het_brussels_hoofdstedelijk_gewest_trimestrieeel_juli_2009.pdf?uri=ff808181225c609601225fb1db2f01bd

Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid. Evolutie van de werkgelegenheid en de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 1989-2009. Brussel: Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maart 2009.

http://www.actiris.be/Observatoire/Asp/downloadpdf.asp?lg=n&url=../pdf/Focus_Werkgelegenheid_werkloosheid.pdf

Cantillon B, Bogaerts K, Van Mechelen N. De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen. Working paper Sociale Zekerheid nr. 5. Brussel: Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2007

http://www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/workingpapers/WP_2007_5_nl.pdf

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Beroepsbevolking. Gids van A tot Z. Brussel: 2009

http://www.meta.fgov.be/detailA_Z.aspx?id=964

Hoge Raad voor de Werkgelegenheid. Weerslag van de crisis op de arbeidsmarkt. Synthese en Aanbevelingen. Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Maart 2009.

<http://www.meta.fgov.be/WorkArea/showcontent.aspx?id=23294>

La Strada. Steunpunt thuislozenzorg Brussel. Een eerste poging om het aantal dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te tellen. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2009.

<http://www.lstb.be/pdf/res-telling-van-19-november-2008.pdf>

Marx I, Verbist G, Vandenbroucke P, Bogaerts K, Vanhille J. De werkende armen in Vlaanderen, een vergeten groep? Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck. Universiteit Antwerpen, mei 2009

<http://webh01.ua.ac.be/csb/docs/20090921133452FDKP.pdf>

POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid. Samenvattend overzicht tewerkstellingsmaatregelen. Brussel: 2008

<http://www.mi-is.be/Statistieken/Samenvatting/Beleidsnota%20Tewerkstelling%20-%20Mise%20au%20travail.pdf>

Storms B, Van den Bosch K (red). Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen. Leuven: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Katholieke Hogeschool Kempen, 2009

DANKWOORD

Tot slot bedanken we graag al onze contactpersonen bij diverse instellingen en organisaties die er mee voor zorgden dat heel wat indicatoren op maat van deze Welzijnsbarometer berekend werden.

II. CONCLUSIE EN SAMENVATTING

Deze vijfde editie van de Brusselse Welzijnsbarometer beschijft de recente evolutie van de armoede in het Brussels Gewest. Het is een beleidsondersteunend instrument en heeft als eerste doelstelling het Brussels parlement te ondersteunen bij het debat inzake de strijd tegen de armoede in het Brussels Gewest.

Een groot aandeel van de Brusselaars leeft in financiële moeilijkheden. Meer dan één op vier Brusselaars moet zien rond te komen met een inkomen onder armoederisicogrens (€ 878 per maand voor een alleenstaande).

Armoede is het sterkst geconcentreerd in de grote Belgische steden. Het is dan ook niet geheel verwonderlijk dat Brussel, stedelijk gebied, het gewest is met het grootste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens. Verschillende indicatoren wijzen op een grotere concentratie van armoede in het Brussels Gewest in vergelijking met de Vlaamse steden Antwerpen en Gent, maar die kleiner is dan in Luik en Charleroi.

De belangrijkste oorzaak van de grote financiële kwetsbaarheid van de Brusselse bevolking moet gezocht worden in het hoge aantal Brusselaars dat geen inkomen heeft uit arbeid. Ongeveer 30 000 Brusselse huishoudens zijn aangewezen op een leefloon of equivalent leefloon van het OCMW, meer dan 90 000 Brusselaars ontvangen een werkloosheidsuitkering en 11 500 ouderen ontvangen een inkomensgarantie voor ouderen.

Deze uitkeringen zijn te laag en bieden onvoldoende inkomensbescherming om menswaardig te leven. Ondanks recente inspanningen blijven heel wat minimumuitkeringen onder de armoederisicogrens. De minima voor werklozen en het leefloon stegen met 4 %, maar blijven onder de armoederisicogrens. De minimumpensioenen en de inkomensgarantie voor ouderen werden opgetrokken tot net boven de armoederisicogrens.

De inschakeling op de arbeidsmarkt blijft zeer moeilijk verlopen voor heel wat Brusselaars. De Brusselse tewerkstellingsgraad blijft onder het niveau van het land en van Vlaanderen en is ver verwijderd van het niveau van de Europese doelstelling. Men mag bovendien niet uit het oog verliezen dat tewerkstelling en een inkomen uit arbeid niet voor iedereen volstaan om uit financiële armoede te blijven

of te geraken. Ongeveer een tiende van de Brusselse werkende bevolking heeft een inkomen onder de armoederisicogrens.

De Brusselse werkloosheidsgraad blijft dubbel zo hoog als in het land. Ondanks een daling van het aantal werkzoekenden bij de min 25-jarigen tussen 2006 en 2008, blijft deze groep het meest kwetsbaar. Eén derde van de jongvolwassen Brusselaars die zich aanbieden op de arbeidsmarkt is werkloos. De positieve signalen in de vorige welzijnsbarometer in verband met de inschakeling van jongeren op de arbeidsmarkt worden teniet gedaan door de recente evolutie van de werkloosheidsstatistieken ten gevolge van de crisis. Brussel heeft in augustus 2009 voor de eerste keer in 20 jaar de kaap van 100 000 werklozen overschreden.

Voor heel wat mensen is de werkloosheid niet tijdelijk, maar een situatie die langere tijd duurt. Het aantal werkzoekenden met een inactiviteitsduur van minstens 5 jaar blijft stijgen. De langdurige werkloosheidsgraad (> 1 jaar) is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.

Een laag opleidingsniveau is een belangrijke drempel om toegang te vinden tot de arbeidsmarkt, in het bijzonder in het Brussels Gewest. De uitsluiting van mensen met een laag opleidingsniveau is tweemaal zo groot op de Brusselse arbeidsmarkt als in het hele land. De schoolachterstand en het lage opleidingsniveau van de jonge Brusselaars is dan ook bijzonder onrustwekkend. De helft van de jongeren in het secundair onderwijs heeft minstens één jaar schoolse vertraging. In het 5e leerjaar TSO is de schoolachterstand opgelopen tot 8 op de 10 leerlingen, in het BSO zelfs tot 9 op 10. Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters (zonder diploma hoger secundair onderwijs) is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land. Van de Brusselse jongere werklozen heeft 44 % de school vroegtijdig verlaten.

Het aandeel gerechtigden op een OCMW-uitkering is bijna driemaal zo hoog in Brussel als in het hele land. Zowel bij de jongeren als bij de oudere actieve bevolking is het aantal OCMW-steungerechtigden opnieuw gestegen tussen 2007 en 2008. Het aandeel jongeren met een uitkering van het OCMW ligt opvallend hoog in de meeste steden (9,4 % bij de Brusselse 18-19 jarigen en 7,5 % bij de Brusselse 20-24 jarigen) en nam bovendien nog toe

tussen 2007 en 2008. Sinds de tweede jaarhelft van 2008 steeg het aantal leefloongerechtigden gevoelig in alle grote steden en in het land.

Financiële kwetsbaarheid heeft gevolgen op tal van andere domeinen van het dagelijks leven.

Ongeveer een tiende van de Brusselse bevolking heeft achterstallige betalingen voor basisvoorzieningen. 40 % van de Brusselaars kunnen zich zelfs niet één week vakantie weg van huis veroorloven. Het gezondheidskapitaal van mensen die in armoede leven, wordt vroegtijdig aangetast.

De toegang van de huisvestingsmarkt wordt alsmaar meer problematisch. Tussen januari 2008 en januari 2009 kwamen er in Brussel slechts 12 sociale woningen bij terwijl het aantal huishoudens op de wachtlijst met 4 000 steeg. Een alleenstaande met een leefloon moet meer dan de helft van zijn of haar inkomen spenderen aan de huur van een appartement zonder slaapkamer en zonder basiscomfort op de private huurmarkt.

Iets meer dan een derde van alle Brusselse kinderen en jongeren groeien op in een gezin zonder inkomen uit arbeid. 28 % van de Brusselse baby's in 2007 werden geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid. Deze kinderen hebben 2 keer meer kans om dood geboren te worden of te sterven in de eerste levensmaand dan kinderen in een huishouden met 2 inkomens uit arbeid.

Eenoudergezinnen zijn erg kwetsbaar: ze worden het zwaarst getroffen door (langdurige) werkloosheid, 60 % van de kinderen en jongeren in een éénoudergezin groeien op in een huishouden zonder inkomen uit arbeid. 17 % van de baby's werden in 2007 geboren bij een alleenstaande moeder, ongeveer een kwart van de Brusselse kinderen en jongeren groeit op in een eenoudergezin.

De sociale ongelijkheid binnen het Gewest blijft zeer uitgesproken. De 10 % hoogste belastingsaangiften zijn goed voor 35 % van het totaal belastbaar inkomen. Het gemiddeld inkomen per aangifte is twee maal lager in de armste gemeente in vergelijking met de rijkste gemeente.

Deze vaststellingen zijn verontrustend in een periode van demografische groei, toenemende verjonging en versterking van het internationaal karakter.

De uitdagingen inzake onderwijs en vorming, huisvesting, tewerkstelling, gezinsbeleid en sociale cohesie worden alsmaar groter ...

Meer dan ooit lijkt het ontwikkelen en uitvoeren van een transversaal armoedebestrijdingsbeleid in het Brussels Gewest noodzakelijk.



Brussels armoederapport 2009

Deze vijfde editie van de Welzijnsbarometer verzamelt indicatoren die betrekking hebben op verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest.

Meer dan één op vier Brusselaars leeft onder de armoederisicogrens, de werkloosheidsgraad is dubbel zo hoog als in het land, het aandeel gerechtigden op een ocmw-uitkering is bijna driemaal zo hoog en blijft stijgen. De helft van de jongeren heeft schoolse vertraging en 23 % van de jongvolwassenen verlaten de school zonder diploma hoger secundair onderwijs. De crisis op de huisvestingmarkt heeft ernstige gevolgen voor mensen met een laag inkomen. De meest recente cijfers wijzen erop dat de kwetsbaarheid van de Brusselse bevolking als gevolg van de economische crisis verder toeneemt.

In een periode van demografische groei, toenemende verjonging en versterking van het internationaal karakter, worden de uitdagingen op het vlak van onderwijs en vorming, huisvesting, tewerkstelling, gezinsbeleid en sociale cohesie alsmear groter. Meer dan ooit lijkt het ontwikkelen en uitvoeren van een transversaal armoedebestrijdingsbeleid in het Brussels Gewest noodzakelijk.

www.observatbru.be

Dit document is ook in het Frans beschikbaar.

Ce document est également disponible en français sous le titre:
« **Baromètre social, Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté 2009** »